

ศูนย์รวมศึกษา : เรียนรู้และเข้าใจ

แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม Guidelines for Management for Khun Yuam Living Museum

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบทัด แสนยาเกียรติคุณ
อาจารย์ ดร.สราวุธ รูปิน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐาปกรณ์ เครือระยา
อาจารย์ ธวัชชัย ทำทอง

หนังสือเผยแพร่เพื่อขับเคลื่อนโครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

ชุนยวมศึกษา : เรียนรู้และเข้าใจ

แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุนยวม

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

อาจารย์ ดร.สรารุธ รูปิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐาปกรณ์ เครือระยา

อาจารย์ ธวัชชัย ทำทอง

โครงการวิจัย

แนวทางการพัฒนาเพื่อบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุนยวมสู่ความยั่งยืน
ทุนสนับสนุนจาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ

แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ, รองศาสตราจารย์ ดร.

อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

สราวุธ รูปิน, อาจารย์ ดร.

อาจารย์ประจำภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ฐาปกรณ์ เครือระยา, ผู้ช่วยศาสตราจารย์

อาจารย์ประจำกลุ่มสาขาวิชาพัฒนาสุขภาพ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ธวัชชัย ทำทอง, อาจารย์

อาจารย์ประจำสาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง

ออกแบบรูปเล่มและปก

อาทิตย์ วันเวียง

ภาพลายเส้นและประกอบ

อาทิตย์ วันเวียง

ภาพถ่าย

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

อาจารย์ ดร.สราวุธ รูปิน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐาปกรณ์ เครือระยา

อาจารย์ธวัชชัย ทำทอง

ภาพปก

ธนกร เชื้อเมืองพาน, ดวงกมล เมืองกาวา

พระพุทธรูปวัดคำโน - กิจกรรมอนุรักษ์วัดคำโน - กิจกรรม

อนุรักษ์วัดม่วยต่อ - ศิลปวัตถุวัดม่วยต่อ

จัดรูปเล่มโดยใช้แบบอักษร

TH SarabunPSK

พิสูจน์อักษร

สุลาลักษณ์ ขาวผ่อง

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของหอสมุดแห่งชาติ

สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ.

แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม [สื่ออิเล็กทรอนิกส์] / สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ,

สราวุธ รูปิน, ฐาปกรณ์ เครือระยา, ธวัชชัย ทำทอง. -- เชียงใหม่ : คณะวิจิตรศิลป์

มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2569.

93 หน้า.

1. พิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม -- การบริหารจัดการ. I. ชื่อเรื่อง.

ISBN (e-book) 978-616-620-125-3

พิมพ์ครั้งที่ 1 (e-book) : สิงหาคม 2569.

จัดพิมพ์และเผยแพร่โดย : คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

(จัดทำในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ แจกฟรีเพื่อการศึกษา-ห้ามจำหน่าย)

พิมพ์เผยแพร่เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมขับเคลื่อนโครงการวิจัยย่อยกับงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม ตามโครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาเพื่อการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมสู่ความยั่งยืน
สงวนลิขสิทธิ์

สารบัญ

สารบัญ

คำนำหัวหน้าโครงการ

พิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวม

1

โดย รองศาสตราจารย์ ดร. สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมขุนยวม

13

โดย รองศาสตราจารย์ ดร. สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

การบริหารจัดการงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านในงาน

พิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวม

40

โดย อาจารย์ ดร. สราวุธ รูปิน

การบริหารจัดการกิจกรรมประเพณีและพิธีกรรมเมืองขุนยวม

50

โดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐาปกรณ์ เครือระยา

การบริหารจัดการและพัฒนากาท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในขุนยวม

66

โดย อาจารย์ ธวัชชัย ทำทอง

รายการอ้างอิง

92

ประวัติผู้เขียน

93

ฟ้อนนกกิงกะหล่ะ

คำนำหัวหน้าโครงการ

หนังสือเรื่อง “แนวทางการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม” มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่ข้อมูลการดำเนินโครงการฯ ได้เรียบเรียงจากงานวิจัยของนักวิจัยโครงการทั้ง 4 ท่าน ประกอบด้วยเนื้อหาพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมขุนยวม การบริหารจัดการงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านในงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม การบริหารจัดการกิจกรรมประเพณีและพิธีกรรมเมืองขุนยวม การบริหารจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในขุนยวม คาดว่าเป็นสื่อที่จะช่วยให้สามารถประชาสัมพันธ์กิจกรรมขับเคลื่อนการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมในระยะยาวได้ตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ในโครงการวิจัยแนวทางการพัฒนาเพื่อบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมสู่ความยั่งยืน ซึ่งข้อมูลเนื้อหาได้ปรับปรุงแก้ไขให้เกิดความทันสมัยภายหลังจากการดำเนินโครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม เมื่อปี พ.ศ.2563 โดยทุนสนับสนุนจากสำนักคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัยแห่งชาติ (สกว.) ขณะนั้น และโครงการการบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เมื่อปี พ.ศ.2564 โดยทุนสนับสนุนของสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ผู้เขียนขอขอบคุณสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ ที่ได้ให้ทุนสนับสนุนขับเคลื่อนแผนงานวิจัยและโครงการวิจัยฯ ในปี พ.ศ.2565 ที่ผ่านมาเป็นอย่างสูง หวังเป็นอย่างยิ่งว่า เนื้อหาในหนังสือนี้จะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้คนเกิดความรู้ความเข้าใจรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนในขุนยวมได้มากยิ่งขึ้น

รองศาสตราจารย์ ดร.สัปดาห์ศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

พิพิธภัณฑน์มีชีวิตชุมชนยวม

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

“...พิพิธภัณฑน์มีชีวิตหรือพิพิธภัณฑน์กลางแจ้ง เป็นลักษณะหนึ่งของพิพิธภัณฑน์ที่จัดแสดงในบริเวณกว้าง มีจุดหลักสำคัญ 3 ประการ คือ หนึ่ง วัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ สอง ข้อมูลความรู้ และ สาม กิจกรรมของชุมชน...”
(วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, พิพิธภัณฑน์มีชีวิต)

หลักการและเหตุผล

กรอบทิศทางพัฒนาของโลกภายหลังปี พ.ศ.2558 ได้กล่าวถึง SDGs อันเป็นเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals) เพื่อให้ประเทศต่างๆ นำไปปฏิบัติให้บรรลุผลสำเร็จ เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในช่วงระยะเวลา 15 ปี แล้วนั้น ประเทศไทยได้มีการดำเนินงานที่สอดคล้องกับกรอบการพัฒนาที่ยั่งยืนมาโดยตลอด ที่ผ่านมานั้น เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้รับการหยิบยกประเด็นสำคัญซึ่งถูกกำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 – 2564) ไปแล้ว เพื่อให้ทุกภาคส่วนได้ร่วมกันสร้างสังคมที่เป็นสุข ลดความเหลื่อมล้ำ สามารถจัดปัญหาความยากจน ส่งเสริมการเป็นเศรษฐกิจสีเขียว มีการผลิตและบริโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (กองแผนงานและประเมินผล สก., 2561)

จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นพื้นที่จุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวแห่งหนึ่งในภาคเหนือ ซึ่งได้รับผลกระทบจากการขยายตัวของการท่องเที่ยวธรรมชาติและเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นกับเมืองปายและเมืองแม่ฮ่องสอนนั้น คงเป็นบทเรียนของผู้คนและพื้นที่ที่ได้ประสบกับการสูญเสียอัตลักษณ์ทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ระบบเศรษฐกิจของกลุ่มทุนภายนอก การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมด้านกายภาพ และเกิดการสูญเสียที่ดินที่ถูกนำไปใช้ประโยชน์โดยไม่ได้รับการวางแผน ทั้งนี้ เป็นที่คาดว่าปรากฏการณ์ดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับพื้นที่อื่นๆ ของจังหวัดแม่ฮ่องสอนตามไปด้วยเช่นกัน

หนึ่งในนั้นคือ อำเภอขุนยวม ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกับเมืองแม่ฮ่องสอนทางด้านทิศใต้ โดยประกอบไปด้วยชุมชนเมืองและชุมชนชนบทขนาดเล็กๆ ของผู้คนชาวไทยใหญ่ กะเหรี่ยง ม้ง ลัวะ และไทยวน ผลจากการสำรวจภาคสนามเบื้องต้น พบว่า ผู้คนยังคงมีวิถีการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม ซึ่งปรากฏการตั้งถิ่นฐานมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๐๙ มีสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ยังคงความอุดมสมบูรณ์ และปรากฏชุมชนท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมหลายแห่ง เป็นสถานที่ดึงดูดนักท่องเที่ยวให้ต้องเดินทางไปเยี่ยมชม อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์การพัฒนาการท่องเที่ยวและเชิงพื้นที่ที่ผ่านมา โดยเฉพาะโครงการเปิดด่านชายแดนบริเวณบ้านห้วยต้นนุ่นให้เป็นด่านชายแดนถาวรระหว่างไทย – เมียนมาร์ ได้ก่อให้เกิดความวิตกกังวลในทิศทางการพัฒนาทางด้านกายภาพที่กำลังถาโถมเข้าไปในพื้นที่อำเภอขุนยวม คาด

ว่าจะส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตผู้คนและทรัพยากรต่างๆในพื้นที่ กอปรกับข้อมูลเชิงพื้นที่ เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมที่จะใช้ในการวางแผนพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ยังคง ปรากฏอยู่น้อยมาก ทั้งนี้ หากจะเป็นการเตรียมตัวรับกับการเปลี่ยนแปลงหรือการ ปรับตัวที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต ให้ผู้คนสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ของแต่ละกลุ่ม หรือชุมชนที่ตั้งอยู่ในอำเภอขุนยวมไว้ได้อย่างยั่งยืน คงต้องมีการศึกษาวิจัยเชิงพื้นที่ที่ มีกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ซึ่งจะมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อน ระหว่างองค์ความรู้ทางด้านวิชาการด้านต่างๆและการพัฒนาเชิงอนุรักษ์ในพื้นที่ไป พร้อมๆกัน

แนวคิดพิพิธภัณฑ์มีชีวิต เป็นเครื่องมือหนึ่งในการอนุรักษ์และพัฒนาให้ทั้ง เมืองและผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล สามารถสร้างกลไกที่ผลักดันเศรษฐกิจชุมชนด้วย การส่งเสริมให้คนในชุมชนเคารพและตระหนักถึงแก่นแท้และความเป็นตัวตนทาง วัฒนธรรม โดยใช้พื้นฐานการสร้างความรู้ความเข้าใจว่า ทำไมจึงต้องอนุรักษ์และเผยแพร่ มรดกทางศิลปวัฒนธรรม ชุมชนเกิดร่วมมือกันสร้างกฎระเบียบ มีข้อกำหนดและ แนวทางของชุมชนที่ชัดเจนหรือส่งต่อให้คนรุ่นสู่รุ่น ดังพบว่ามีกรณีศึกษาตัวอย่างจาก ชุมชนเมืองแม่ฮ่องสอน ที่ได้ดำเนินการพิพิธภัณฑ์เมืองที่มีชีวิตไปแล้ว เกิด กระบวนการการใช้ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวเมืองแม่ฮ่องสอน ทั้งใน ด้านการแต่งกาย ภาษา อาหาร สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น และประเพณีที่สืบทอดกันมา อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคส่วนต่างๆ ในพื้นที่กำหนดเป้าหมายและ แผนการทำงานเพื่อจัดการกับความท้าทายที่ได้เผชิญอยู่ สามารถทำให้ชุมชนและ เทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอนเข้าใจคุณค่าของการจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตและเห็น ประโยชน์จากแผนแม่บท สามารถขับเคลื่อนและขยายผลได้ เช่น การปรับปรุงอาคาร สถานที่ บ้านเรือนไม้เก่า เกิดการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เป็นต้น (ปุ่น เทียง บุรณธรรม, 2555) ทั้งนี้ รูปแบบโครงการวิจัยพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม (Living Museum) คาดว่าจะได้ชุดความรู้ของพื้นที่ด้านต่างๆนำไปสู่วิถีการและแนวทางใน การจัดการชุมชนในพื้นที่ โดยมุ่งส่งเสริมการอนุรักษ์วัฒนธรรม วิธีการดำเนินชีวิต และเศรษฐกิจชุมชนที่เกิดจากกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและภาคประชาสังคม เช่น การพัฒนาสินค้าที่ระลึกจากภูมิปัญญางานศิลปพื้นถิ่น การสร้างเครือข่าย Home Stay การจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้ทางด้านศิลปวัฒนธรรม การจัดงาน ประเพณีและกิจกรรมสร้างสรรค์ด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น

ทั้งนี้ จากสถานการณ์การพัฒนาจากภายนอกที่กำลังคืบคลานเข้าไปในพื้นที่นั้น หากยังไม่ได้เริ่มการศึกษาวิจัยและดำเนินการอย่างต่อเนื่องแล้ว ก็เป็นที่คาดว่าเมืองขุนยวมจะต้องเผชิญการพัฒนาภายนอกอย่างไม่ทันตั้งตัวที่จะให้เกิดเหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงและความต้องการของชุมชน ซึ่งเป็นที่แน่นอนว่าจะส่งผลกระทบต่อผู้คนและบ้านเมืองแห่งนี้โดยตรง และส่งผลกระทบต่อทิศทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศชาติและสังคมโลกต่อไป ด้วยเหตุนี้ คณะผู้วิจัยจึงได้พัฒนาข้อเสนอโครงการพิพิธภัณฑน์ที่มีชีวิตขุนยวมขึ้นมา โดยมีจุดมุ่งหมายในการศึกษาวิจัยภูมิหลังประวัติความเป็นมา สภาพทางกายภาพของชุมชน มรดกทางสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน งานประเพณีและพิธีกรรม กิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์ เป็นที่คาดว่า ผลของการวิจัยจะทำให้ทราบถึงองค์ความรู้ทางด้านประวัติศาสตร์ชุมชนต่างๆ มรดกทางวัฒนธรรม มรดกทางสถาปัตยกรรมและสิ่งแวดล้อมทางศิลปกรรม แหล่งผลิตผลงานหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต ทำให้ทราบถึงคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม สามารถประเมินจัดลำดับความสำคัญ จัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม แผนส่งเสริมการท่องเที่ยว แผนส่งเสริมอาชีพและกิจกรรมทางศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง แผนการศึกษา และทำให้ได้แนวทางการพัฒนาหรืออนุรักษ์เชิงพื้นที่ที่นำไปสู่กระบวนการวางแผนและบริหารจัดการพิพิธภัณฑน์ที่มีชีวิตเมืองขุนยวมให้เกิดความยั่งยืน ด้วยกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมจากชุมชน ภาคประชาสังคม สถานศึกษา หน่วยงานราชการ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภาคเอกชน ซึ่งจะก่อให้เกิดกิจกรรมการเรียนรู้และถ่ายทอดกันไปตลอดระยะเวลาดำเนินงานระหว่างคณะวิทยานิพนธ์ ครู ผู้รู้และชาวบ้าน ประการสำคัญ คือ การที่ชาวเมืองขุนยวมเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าความสำคัญในการรักษาวัฒนธรรมในชุมชนของตนเอง และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องไปกับการพัฒนาบริบทสังคมโลกได้

นอกจากนี้ โครงการนี้ยังควรมีเป้าหมายสำคัญที่ให้เกิดความสอดคล้องและความเหมาะสมในด้านการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วยการสร้างพิพิธภัณฑน์ที่มีชีวิตหรือสร้างเมืองแห่งมรดกทางวัฒนธรรมของพื้นที่เมืองขุนยวม ซึ่งเกิดขึ้นจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนจากชุมชนเมืองและชุมชนชนบท โดยเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศชาติให้เกิดความยั่งยืน และประชาชนมีความสุขที่เกิดขึ้นจากเงื่อนไขทางสังคมและวัฒนธรรมของตนเอง

แนวคิดหลักของโครงการพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวม

เป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

สหประชาชาติได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) เป็นกรอบทิศทางในการพัฒนาของโลกภายหลังกปี ค.ศ.2015 เพื่อให้ประเทศต่างๆ นำไปปฏิบัติเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนในด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในช่วง 15ปี (พ.ศ.2558 – 2573) ประกอบด้วย เป้าหมายหลัก 17 เป้าหมาย และเป้าประสงค์ 169 ข้อ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับบริบท การพัฒนาโครงการพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวมต่อไปในอนาคต ดังนี้

เป้าหมายที่ 4 สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยตรงตาม เป้าประสงค์ที่ 4.7

เพื่อสร้างหลักประกันว่าผู้เรียนทุกคนได้รับความรู้และทักษะที่จำเป็น สำหรับส่งเสริมการพัฒนาอย่างยั่งยืน รวมไปถึงการศึกษาสำหรับการพัฒนาอย่าง ยั่งยืนและการมีวิถีชีวิตที่ยั่งยืน สิทธิมนุษยชน ความเสมอภาคระหว่างเพศ การ ส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งความสงบสุขและไม่ใช้ความรุนแรง การเป็นพลเมืองของโลก และความนิยมในความหลากหลายทางวัฒนธรรมและในมีส่วนร่วมของวัฒนธรรมต่อ การพัฒนาที่ยั่งยืนภายในปี 2573

เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และ ยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่ มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน โดยตรง ตามเป้าประสงค์ที่ 8.5 และ 8.9

เพื่อบรรลุการจ้างงานเต็มที่และมีผลิตภาพ และการมีงานที่สมควรสำหรับ หญิงและชายทุกคนรวมถึง เยาวชนและผู้มีภาวะ ทพพลภาพและให้มีการจ่ายที่เท่า เทียมสำหรับงานที่มีคุณค่าเท่าเทียมกัน

เพื่อวางแผนและดำเนินนโยบายเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่สร้าง งานและส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นและผลิตภัณฑ์ ภายในปี 2573

เป้าหมายที่ 10 ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ โดยตรงตามเป้าประสงค์ที่ 10.1

เพื่อให้ทุกคนสามารถเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองได้ โดยไม่เลือกปฏิบัติ

เป้าหมายที่ 11 เมืองและถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน โดยตรงตามเป้าประสงค์ที่ 11.4

เพื่อเสริมความพยายามที่จะปกป้องและคุ้มครองมรดกทางวัฒนธรรมและทางธรรมชาติของโลก

นอกจากนี้ ต้องพิจารณาจากปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาที่ยั่งยืน 5 องค์ประกอบ (5P) ได้แก่

1. ประชาชน : จัดปัญหาความยากจนและความหิวโหย ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม
2. โลก : ปกป้องดูแลโลก ทรัพยากรธรรมชาติ และสภาพภูมิอากาศเพื่อคนรุ่นหลัง
3. ความมั่งคั่ง : ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเป็นอยู่ที่ดีสอดคล้องกับธรรมชาติ
4. สันติภาพ : การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ
5. หุ่นส่วนความร่วมมือ : ร่วมมือและดำเนินการตามวาระการพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับโลก

แนวคิดพิพิธภัณฑน์มีชีวิต

พิพิธภัณฑน์มีชีวิตหรือพิพิธภัณฑน์กลางแจ้ง เป็นลักษณะหนึ่งของพิพิธภัณฑน์ที่จัดแสดงในบริเวณกว้าง มีจุดหลักสำคัญ 3 ประการ คือ *หนึ่ง* วัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ *สอง* ข้อมูลความรู้ และ *สาม* กิจกรรมของชุมชน

พิพิธภัณฑน์มีชีวิต มีจุดหลักสำคัญด้านวิถีชีวิตและกิจกรรมของชุมชน ส่วนพิพิธภัณฑน์กลางแจ้ง มีจุดหลักสำคัญที่เน้นไปยังสิ่งก่อสร้างและอาคาร

รูปแบบของพิพิธภัณฑ์มีชีวิตนั้นเป็นลักษณะเฉพาะอย่างหนึ่งของพิพิธภัณฑ์กลางแจ้ง ที่บุคคลในบริเวณนั้นๆ จะมีการแต่งกาย และการแสดงในลักษณะของยุคสมัยเก่า โดยบุคคลจะประพฤติปฏิบัติตัวราวกับว่าพักอาศัยอยู่ในสมัยโบราณ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงวัฒนธรรมสมัยก่อนให้กับผู้ชมในยุคปัจจุบันได้เห็น ส่วนใหญ่จะมีการแสดงหลายอย่างไม่ว่า การตีเหล็ก การตีดาบ การทำเหมือง การรีดนมวัว การทอผ้า หรือ การวาดรูป เป็นต้น

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตมีเป้าหมายเพื่อแสดงให้นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมและเรียนรู้วัฒนธรรม ธรรมชาติ และประวัติศาสตร์ผ่านประสาทสัมผัสทางกายภาพ นอกเหนือไปจากการอ่านในหนังสือ¹

แนวทางการจัดทำพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

องค์ความรู้ที่ได้จากงานวิจัย ถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวคิดที่จะดำเนินการจัดทำพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม ดังนี้

พิพิธภัณฑ์มีชีวิต หมายถึง พิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงในบริเวณกว้าง มีจุดหลักสำคัญด้านข้อมูลความรู้ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรม (ประวัติศาสตร์-วัฒนธรรม-ธรรมชาติ) และด้านกิจกรรมของชุมชน

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม หมายถึง พิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงในเขตพื้นที่ขุนยวม ในลักษณะเครือข่ายเชื่อมโยงด้วยเนื้อหา เส้นทางและพื้นที่ โดยมีจุดหลักสำคัญในนำเสนอข้อมูลความรู้ด้านประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์ ประเพณี พิธีกรรม ศิลปหัตถกรรม และกิจกรรมของกลุ่มชาติพันธุ์เพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้และท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

เป้าหมายของพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมเป็นเครื่องมือการพัฒนาและอนุรักษ์พื้นที่ - ผู้คนได้อย่างยั่งยืน

นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชม เรียนรู้ เข้าใจ และเพลิดเพลินกับวิถีชีวิต สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ธรรมชาติ ประวัติศาสตร์ จากชุมชนของกลุ่มชาติพันธุ์ได้อย่างทั่วถึงและมากที่สุด

ประชาชนทั่วไป ผู้ประกอบการ และเยาวชนในพื้นที่ที่สามารถเรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม เพื่อการสร้างความเข้าใจ ตระหนัก ห่วงแหน และรักษามรดกทางวัฒนธรรมของตนเอง

วิธีการคิดและกระบวนการงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน

“แนวคิด” มีการเข้าถึงแหล่งเรียนรู้อย่างทั่วถึงและมากที่สุด เกิดการสร้างสรรค์และร่วมมือกันโดยคนในชุมชน และสามารถสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตให้เกิดความยั่งยืน

“การจัดการเนื้อหา” กำหนดให้ คนและกิจกรรมของชุมชน เป็นส่วนประกอบหลักในการดำเนินงาน และกำหนดให้ สิ่งก่อสร้างและอาคาร ปรับปรุงจากที่มีอยู่แล้วเป็นส่วนประกอบเสริมซึ่งกันและกัน

“ระบบการบริการจัดการ” มีลักษณะของกระบวนการบริหารจัดการร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประสานงานกับภาคประชาสังคมในพื้นที่

กระบวนการมีส่วนร่วมในงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน

ทีมงานวิชาการ

คณะนักวิจัยกับการเผยแพร่ และถ่ายทอดชุดความรู้งานวิจัยจากโครงการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน 4 เรื่อง (รายละเอียดในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์) ได้แก่

1. ประวัติศาสตร์ชุมชน – ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมเมืองชุมชุม
2. รูปแบบและแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอชุมชุม
3. แนวทางการจัดการงานศิลปะและวัฒนธรรม ประเพณีและพิธีกรรมของชุมชนในเขตอำเภอชุมชุม
4. การจัดการแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาเส้นทางการเรียนรู้ด้านการท่องเที่ยวทางศิลปวัฒนธรรมในเขตอำเภอชุมชุม

ทีมงานออกแบบ

งานออกแบบแนวความคิด รูปแบบ นิทรรศการ และกิจกรรม ดำเนินการ เสนอและจัดหาที่ตั้ง สถานที่จัดแสดง วัตถุจัดแสดง และกิจกรรมของชุมชน เป็นงานที่ ร่วมกันคิดร่วมกันทำระหว่างคณะนักวิจัย เจ้าของ ประชาชน และองค์กร ที่มี กระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

ทีมบริการ

องค์การบริหารส่วนปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ เทศบาลตำบลขุนยวม องค์การบริหารส่วนตำบลขุนยวม องค์การบริหารส่วนตำบลแม่เงา องค์การบริหาร ส่วนตำบลแม่ฮูอู องค์การบริหารส่วนตำบลแม่กิ๊ และองค์การบริหารส่วนตำบล แม่ยวมน้อย ร่วมบริหารจัดการระบบงาน สนับสนุนบุคลากรและงบประมาณใน อนาคต และการสนับสนุนการขับเคลื่อนจากภาคประชาสังคม

รูปแบบการนำเสนอการจัดแสดงพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

พิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมให้ความสำคัญไปยังจุดหลักของแนวความคิดด้าน วิธีชีวิตและกิจกรรมต่างๆของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ กะเหรี่ยง และม้ง ที่จัดแสดงอยู่ใน เรือนพักอาศัยของแต่ละชุมชนในสถานที่จริง จึงมีรูปแบบออกมา ดังนี้

1. เข้าชม ศึกษา และเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมของชุมชน
2. เข้าชมและศึกษาเส้นทางประวัติศาสตร์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ และธรรมชาติ
3. เข้ารับ ฟังการถ่ายทอดและศึกษาด้วยตนเองในความรู้ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม

กิจกรรมทางวัฒนธรรมและชุมชนเป้าหมาย

ดำเนินการถ่ายทอด ให้ความรู้ กำหนดรูปแบบ สร้างความพร้อม และความ มั่นใจในการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

กลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

- กิจกรรมทางด้านศิลปะพื้นบ้านและหัตถกรรม ประเภทงานฉลุ กระดาษ โลหะ ไม้ งานจักสาน
- กิจกรรมสร้างสรรค์เครื่องประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา (ประเพณี 12 เดือน) เครื่องประกอบพิธีกรรม และเครื่องประกอบเรือนพักอาศัย

- กิจกรรมวิถีชีวิต การหาของป่า การทำนา การเลี้ยงผี ดนตรีและศิลปะการแสดง
- ชุมชนบ้านต่อแพ และชุมชนบ้านเมืองปอน
- สมาชิกหรือผู้ดำเนินกิจกรรมแต่งกายตามแบบแผนของชาวไทใหญ่

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง

- กิจกรรมทางด้านศิลปะพื้นบ้านและหัตถกรรม ประเพณีงานผ้าทอ งานโลหะ (การตีมีดดาบ)
- กิจกรรมวิถีชีวิต การทำไร่ การมัดมือ การดำข้าวและสีข้าวเปลือก
- ชุมชนบ้านแม่อุคอ ชุมชนบ้านท่าหินส้ม และชุมชนบ้านหัวปอน
- สมาชิกผู้คนที่ดำเนินกิจกรรมแต่งกายตามแบบแผนของชาวกะเหรี่ยง

กลุ่มชาติพันธุ์ม้ง

- กิจกรรมทางด้านศิลปะพื้นบ้านและหัตถกรรม การเย็บผ้า
- กิจกรรมทางด้านศิลปะการแสดง การละเล่น การเล่นดนตรี
- กิจกรรมวิถีชีวิต การเลี้ยงผี การดำข้าวหรือสีข้าวเปลือก
- ชุมชนบ้านปางตอง
- สมาชิกผู้คนที่ดำเนินกิจกรรมแต่งกายตามแบบแผนของชาวม้ง

อาคารสิ่งก่อสร้างและพื้นที่เป้าหมาย

- วัดและเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในชุมชนเมืองขุนยวม
- วัดและเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในชุมชนบ้านต่อแพ - บ้านหลวง
- วัดและเรือนพักอาศัยพื้นถิ่นในชุมชนบ้านเมืองปอน

นิทรรศการแสดงผลและวัตถุสิ่งของ

เนื้อหาหลักนำเสนอ

- ประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์ และชุมชน
- วัตถุสิ่งของเครื่องใช้ เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องใช้และอุปกรณ์ในชีวิตประจำวัน เครื่องมือการเกษตร เครื่องมือประกอบพิธีกรรม เครื่องดนตรี เป็นต้น

สื่อและวิธีการนำเสนอ

- ข้อมูลเรื่องราวผ่านโปสเตอร์หรือแผ่นพับ ประกอบด้วยเนื้อหาบรรยายและภาพประกอบ
- การจัดแสดงชิ้นงานจริงหรือหุ่นจำลอง ประกอบด้วยเนื้อหาหรือคำบรรยาย
- ห้องจัดแสดงในสถานที่จริงและระบบไฟฟ้าส่องสว่าง
- แผนที่มรดกทางวัฒนธรรม

การบริหารจัดการสภาพทางกายภาพ และภูมิทัศน์ชุมชน

- เส้นทางสัญจร ป้าย ที่ตั้ง และตกแต่งสถานที่
- สถานที่จอดรถ จุติรับ – ส่ง

การบริหารจัดการการท่องเที่ยวและบริการสาธารณะ

- ค่าธรรมเนียมการเข้าชม
- มัคคุเทศก์ท้องถิ่นและมัคคุเทศก์น้อย
- สถานที่พักค้างแรม โฮมสเตย์
- สถานที่ขายสินค้าที่ระลึก
- สถานที่ให้บริการสาธารณะ ติดต่อ และอำนวยความสะดวก

แนวทางการบริหารจัดการและการดำเนินงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน

เมื่อพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชนได้ดำเนินการเปิดให้บริการในภาคแล้วนั้น การดำเนินการ ควรอยู่ภายในความร่วมมือขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง มีข้อพิจารณาการดำเนินงานและการบริหารจัดการด้านต่างๆ ดังนี้

1. จัดตั้งศูนย์ประสานงานเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน
2. วางแผนปฏิบัติการตามกรอบของแผนบริหารงาน
 - โครงสร้างการบริหาร
 - รูปแบบการให้บริการ กำหนดวันเวลาและช่วงเวลา รูปแบบการให้บริการกับนักท่องเที่ยวแบบเดี่ยวหรือกลุ่มคณะ
3. บุคลากรกับสายงาน
 - งานดูแลระบบและการอำนวยความสะดวก

- งานบริการความรู้
 - งานการตลาด และงานประชาสัมพันธ์
4. งบประมาณสนับสนุนหรือรายได้

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน

รองศาสตราจารย์ ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

“...พิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน หมายถึง พิพิธภัณฑ์ที่จัดแสดงในบริเวณกว้าง ทั้งในลักษณะพิพิธภัณฑ์มีชีวิตและพิพิธภัณฑ์กลางแจ้งในเขตพื้นที่อำเภอชุมพลบุรี ผู้คนสามารถเข้าชม เรียนรู้ และสัมผัสได้ทั้งในช่วงเวลาสั้นและช่วงเวลายาว...” (สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ,รองศาสตราจารย์ ดร.)

แนวทางการจัดการภูมิทัศน์และมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม

การจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม หมายถึง รูปแบบหรือวิธีการในการจัดการหรือกระทำต่อสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างมีกระบวนการ ขั้นตอน เพื่อให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายของการอนุรักษ์และเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืน

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม หมายถึง สภาพภูมิประเทศที่กลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆที่ตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยในเขตพื้นที่อำเภอขุนยวมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงให้เกิดขึ้นกับสภาพภูมิประเทศที่เป็นธรรมชาติกับสภาพแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น สะท้อนให้เห็นถึงการดำรงชีวิต คติความเชื่อ ความศรัทธาในศาสนาหรือลัทธิวิญญาณจนเกิดรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในพื้นที่

มรดกวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม หมายถึง ผลงานสร้างสรรค์ของกลุ่มชาติพันธุ์ในพื้นที่ขุนยวม เป็นสมบัติทางวัฒนธรรมอันมีคุณค่าที่ตกทอดมาจากอดีต แสดงให้เห็นพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น แสดงให้เห็นถึงวัฒนธรรมที่โดดเด่นและเอกลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีการสืบทอดมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ควรค่าแก่การอนุรักษ์และพัฒนาให้คงอยู่ต่อไป

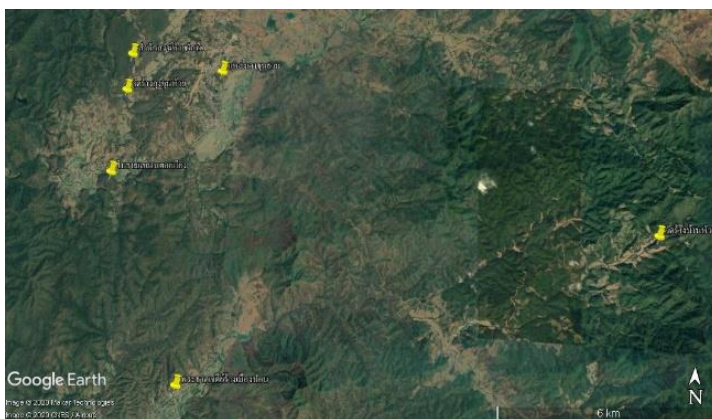
คุณค่าและความสำคัญ

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมขุนยวม พบว่า มีกำเนิดและพัฒนาการมาค่อนข้างยาวนาน จนก่อให้เกิดให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่มีรูปแบบในแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และมีรายละเอียดแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชน แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ภูมิทัศน์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และภูมิทัศน์ที่แสดงถึงชาติพันธุ์ โดยพบแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม ประเภทที่จับต้องได้ ซึ่งเป็นผลงานการสร้างสรรค์ของผู้คนที่มีการสั่งสมมาแต่ครั้งอดีต เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนา การใช้อาศัย การผลิตงานหัตถกรรม ความเชื่อ และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ ได้จำแนกออกเป็นงาน 4 ประเภท โดยมีคุณค่าและความสำคัญโดดเด่นในแต่ละด้าน ดังนี้

1. คุณค่าทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี

จากความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมล้านนา และกลุ่มชาติพันธุ์โบราณ ได้ก่อให้เกิดการสั่งสมมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญๆ โดยพบหลักฐานซากโบราณสถาน สิ่งก่อสร้าง และโบราณวัตถุอันมีค่า สามารถยืนยันถึงภูมิหลังความเป็นมาและความสัมพันธ์ที่

เกี่ยวข้องกับอาณาจักรล้านนา ซึ่งมีบทบาททางการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ การศาสนา สังคม และวัฒนธรรม เจริญรุ่งเรืองระหว่างต้นพุทธศตวรรษที่ 19 - ต้นพุทธศตวรรษที่ 22 นับว่ามีบทบาทสำคัญยิ่งต่อรากฐานการพัฒนาทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้คนที่ตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ พบเห็นได้จากแหล่งโบราณสถาน วัดร้าง และแหล่งเตาเผา มีจำนวน 6 แห่ง ที่พบแล้ว ได้แก่ โบราณสถานร้างเมืองปอน โบราณสถานดอยเวียง วัดร้างห้วยปอน วัดร้างหนองผักเผ็ด วัดร้างกุงขุนห้วย และแหล่งเตาเผาขุนยวม

ที่ตั้งแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมประเภทอนุสรณ์สถาน

Base Map : Application Google Earth, วันเข้าถึงข้อมูล 8 ตุลาคม พ.ศ.2563

แหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมนี้ถือเป็น อนุสรณ์สถานอันเป็นผลงานทางสถาปัตยกรรม โบราณสถาน องค์ประกอบหรือโครงสร้างที่มีคุณลักษณะทางโบราณคดี ซึ่งมีคุณค่าโดดเด่นในทางประวัติศาสตร์ ศิลปะ และวัฒนธรรมล้านนา

2. คุณค่าทางด้านการสถาปัตยกรรม และงานศิลปกรรม

เป็นผลจากการตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในพื้นที่ขุนยวมมาตั้งแต่ช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 มาจนถึงปัจจุบัน ที่ได้สร้างสรรค์ผลงานไว้เป็นจำนวนมาก มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางพุทธศาสนาและการดำรงชีวิตของผู้คน มีบทบาทความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของผู้คนในปัจจุบัน พบเห็นได้จากมรดกทางวัฒนธรรมประเภทวัดและเรือนพักอาศัย จำนวน 68 แห่ง ดังนี้

ที่ตั้งแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมประเภท กลุ่มอาคาร ศาสนสถานหรือวัด

Base Map : Application Google Earth, วันเข้าถึงข้อมูล 8 ตุลาคม พ.ศ.2563

ประเภทวัด ได้แก่ วัดม่วยต่อ วัดคำโน่ วัดขุ่ม วัดโพธาราม วัดต่อแพ วัดเมืองปอน วัดประตู่เมือง วัดแม่สุริน วัดป่าฝาง วัดทางปอน วัดกองมูเหนือ (เมืองปอน) วัดกองมูใต้ (เมืองปอน) วัดธรรมเจดีย์วนาราม (เมืองปอนใต้) วัดมุงเมืองปอน จ. วัดกองมูบุญจรงค์องค์อริยะ สำนักสงฆ์ตอยมูญา สำนักสงฆ์หนองผักเผ็ด และสำนักสงฆ์ห้วยผาบาท

ประเภทเรือนพักอาศัย ได้แก่ เรือนหลังที่ 1 เรือนคุณกรรณา ภีระ เรือนหลังที่ 2 เรือนคุณกรรณา ภีระ เรือนหลังที่ 3 เรือนคุณกายวรรณ ศิลปะสุวรรณ เรือนหลังที่ 4 เรือนคุณคำพลอย เรือนหลังที่ 5 เรือนคุณจันทร์นภา โพธิพะ เรือนหลังที่ 6 เรือนคุณจันทรเพชร กิจเมือง เรือนหลังที่ 7 เรือนคุณจิราพันธ์ ท้องที่ เรือนหลังที่ 8 เรือนคุณน้อย เรือนหลังที่ 9 คุณประกาศิทธิ มหาสังข์ เรือนหลังที่ 10 เรือนคุณใบ เรือนหลังที่ 11 เรือนคุณปานโหยง เรือนหลังที่ 12 เรือนคุณจันทร เรือนหลังที่ 13 เรือนคุณอภิเดช บุญพิทักษ์ เรือนหลังที่ 14 เรือนคุณศรีสะอาด แสงศรี เรือนหลังที่ 15 เรือนคุณประสพสุข ทองจันทร์ เรือนหลังที่ 16 เรือนคุณวัง ผลิระโทก เรือนหลังที่ 17 เรือนคุณอำพร พาณิชยยานนท์ เรือนหลังที่ 18 เรือนคุณป่า หล้าบุตร เรือนหลังที่ 19 เรือนคุณนพคุณ นันตะ เรือนหลังที่ 20 เรือนคุณสุภาพร เพ็งพันธ์ เรือนหลังที่ 21 เรือนคุณจามจุรี นวลจันทร์ เรือนหลังที่ 22 เรือนของพระครูอนุตตังฆกิจ (ปิยศักดิ์ จิงนะเก่า) เรือนหลังที่ 23 เรือนคุณคำหล่ สนั่นท เรือนหลังที่ 24 เรือนคุณ

3. คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขุนยวม

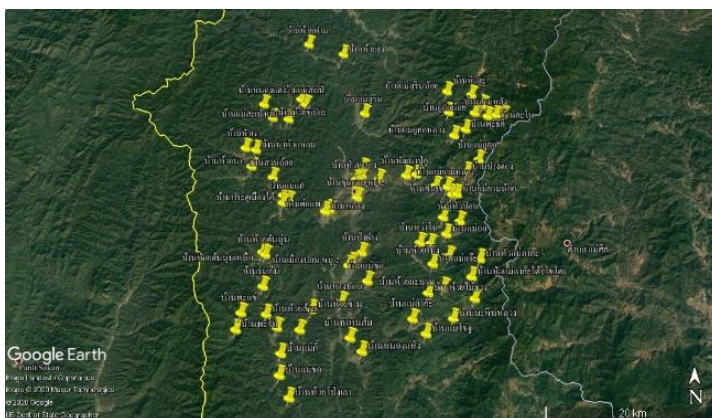
ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ไทใหญ่ และม้ง เป็นผลจากการตั้งถิ่นฐานอาศัยอยู่ของผู้คนที่รวมตัวกันสร้างชุมชนขึ้นมาในพื้นที่ขุนยวม มีการกระจายตัวไปตามแอ่งที่ราบลุ่มแม่น้ำ ลำห้วย และภูเขาสูง ซึ่งปรากฏหลักฐานมาตั้งแต่ช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 จนถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 26 ส่วนใหญ่ยังเป็นชุมชนสังคมแบบเกษตรกรรมที่มีระบบการผลิตแบบยังชีพ ทั้งขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ มีระบบความเชื่อเดียวกัน และอาศัยการพึ่งพากันภายในสังคมของตนเอง พบเห็นได้จากชุมชนต่างๆ จำนวน 76 แห่ง และสถานที่ทางประวัติศาสตร์ 1 แห่ง ได้แก่

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จำนวน 56 แห่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านแม่สะเป่ใต้ (หมู่ 4) ห้วยพาน (หมู่ 5) แม่สะเป่เหนือ (หมู่ 6) แม่สะเป่ (บ้านบริวาร) ห้วยซี่เปือะ (บ้านบริวาร) หนองแดง (บ้านบริวาร) ห้วยสูง (บ้านบริวาร) แม่ซอ (หมู่ 5) แม่ลาเก๊ะ (หมู่ 6) ท่าหินส้ม (หมู่ 7) มะหินหลวง (หมู่ 8) หนองแห้ง (หมู่ 9) และแม่ไขจู้ (หมู่ 10) และห้วยไม้ซาง (บ้านบริวาร) ห้วยต้นนุ่น (หมู่ 4) ห้วยนา (หมู่ 5) สวนอ้อย (หมู่ 6) นาหัวแหลม (หมู่ 7) ห้วยต้นนุ่นเหนือ (บ้านบริวาร) แม็กี (หมู่ 1) ห้วยล้าน (หมู่ 2) พะโท (หมู่ 3) ห้วยโป่งเลา (หมู่ 4) เปียงหลวง (หมู่ 5) แม่ซอ (หมู่ 7) ห้วยคลองเซ (บ้านบริวาร) ร่มเย็น (บ้านบริวาร) และพะแซ่ (บ้านบริวาร) หัวปอน (หมู่ 1) แม็กอปี (หมู่ 2) หว่าโน (หมู่ 3) แม่่อ (หมู่ 4) แม่แจ๊ะ (หมู่ 5) แม่หาด (หมู่ 6) หัวมะบบ (หมู่ 8) หัวแม่ลาเก๊ะ (หมู่ 9) ห้วยโป่ง (บ้านบริวาร) หัวแม่ลาเก๊ะใต้ (บ้านบริวาร) และห้วยตองจิ่ง (บ้านบริวาร) คำสุข (หมู่ 1) หัวแม่สุริน (หมู่ 2) พัฒนาปู้ (หมู่ 4) แม่อุคหลวง (หมู่ 5) แม่ยมหลวง (บ้านบริวาร) แม่ยมน้อย (บ้านบริวาร) นาจั่ว (บ้านบริวาร) ใหม่พัฒนา (บ้านบริวาร) แม่อุคน้อย (บ้านบริวาร) สามหลัง (บ้านบริวาร) พะยอย (บ้านบริวาร) กะโน (บ้านบริวาร) บ้านห้วยบง (บ้านบริวาร) บ้านพะอิคิ (บ้านบริวาร) บ้านหัวชะ (บ้านบริวาร) และบ้านหัวแม่สุรินน้อย (บ้านบริวาร)

ชุมชนชาติพันธุ์ไทใหญ่ จำนวน 18 แห่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านขุนยวม (หมู่ 1) ขุนยวม (หมู่ 2) แม่สุริน (หมู่ 3) โป่งศิลา (ชุมชนในเขตเมือง) หัวหนอง (ชุมชนในเขตเมือง) หนองปากอ (บ้านบริวาร) นามน (บ้านบริวาร) เมืองปอน (หมู่ 1) เมืองปอน (หมู่ 2) หางปอน (หมู่ 3) ป่าผาง (หมู่ 4) ห้วยขาน (บ้านบริวาร) ต่อแพ (หมู่ 1) หัวเงา (หมู่ 2) ประตุมือง (หมู่ 3) หลวง (หมู่ 8) ประตุมืองเหนือ (บ้านบริวาร) และแม่แก (บ้านบริวาร)

ชุมชนชาติพันธุ์กะเหรี่ยง จำนวน 2 แห่ง ได้แก่ ชุมชนบ้านปางตอง (หมู่ 3) และแม่อุคอ (หมู่ 6)

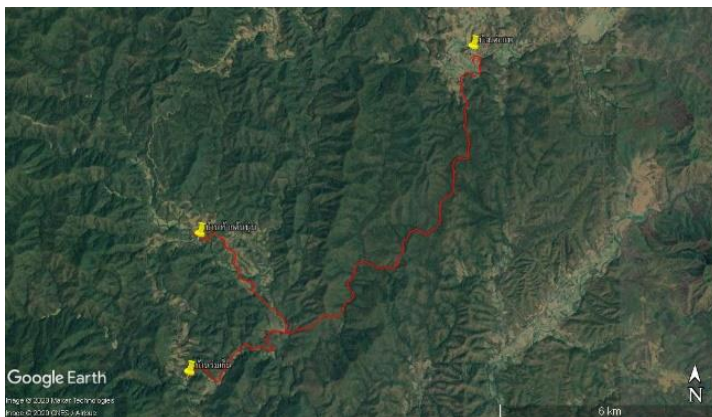
แหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมนี้ถือเป็น สถานที่ อันเป็น ผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติ มนุษย์ และพื้นที่ มีคุณค่าโดดเด่นในทาง ประวัติศาสตร์ สุนทรียภาพ และชาติพันธุ์

ที่ตั้งแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมประเภทสถานที่ชุมชนชาติพันธุ์

Base Map : Application Google Earth, วันเข้าถึงข้อมูล 8 ตุลาคม พ.ศ.2563

สถานที่ทางประวัติศาสตร์ 1 แห่ง ได้แก่ เส้นทางเดินทัพญี่ปุ่น เป็นแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมถือเป็นสถานที่ที่มีร่องรอยผลงานของ สิ่งก่อสร้าง โดยมีคุณลักษณะทางกายภาพ ตำแหน่งที่ตั้งในสถานที่และภูมิทัศน์ที่มีคุณค่าโดดเด่นในทางประวัติศาสตร์ร่วมสมัย

แสดงที่ตั้งแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมประเภทสถานที่ทางประวัติศาสตร์

Base Map : Application Google Earth, วันเข้าถึงข้อมูล 8 ตุลาคม พ.ศ.2563

4. คุณค่าทางด้านจิตใจและจิตวิญญาณ

เป็นผลจากความเชื่อร่วมกันของผู้คนที่มีต่อสถานที่และทรัพยากรธรรมชาติรอบตัว ซึ่งปฏิบัติกันมานานภายในสังคมและชุมชนในพื้นที่ มีผลต่อสภาพจิตใจของผู้คนที่ยึดถือปฏิบัติตามสิ่งที่เชื่อเป็นสำคัญ พบเห็นได้จากความเชื่อที่มีต่อแหล่งบ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์ที่บ้านเมืองปอน 1 แห่ง

แหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมนี้ถือเป็น สถานที่ อันเป็นผลงานร่วมกันระหว่างธรรมชาติ มนุษย์ และพื้นที่ มีคุณค่าโดดเด่นในทางวัฒนธรรมความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์

ที่ตั้งแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมประเภทสถานที่ศักดิ์สิทธิ์

Base Map : Application Google Earth, วันเข้าถึงข้อมูล 8 ตุลาคม พ.ศ.2563

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม มีคุณค่าโดดเด่นในด้านต่างๆ ที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นข้อพิจารณาให้เกิดกระบวนการในการอนุรักษ์และพัฒนาได้อย่างเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ เช่น มรดกวัฒนธรรมที่เป็นโบราณสถาน โบราณวัตถุและศิลปวัตถุที่มีคุณค่าหรือที่ได้รับการประกาศ ขึ้นทะเบียนโบราณสถาน โบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุตามกฎหมายว่าด้วยโบราณสถาน โบราณวัตถุศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ ควรได้รับการปกป้องคุ้มครองตามกฎหมายโดยเคร่งครัด หรือมรดกวัฒนธรรมที่ได้รับการประเมินคุณค่าความสำคัญระดับท้องถิ่น ควรได้รับการขึ้นบัญชีเพื่อให้ได้รับการปกป้องคุ้มครองต่อไป เป็นต้น

แนวทางการบริหารจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมขุนยวม

กรอบแนวความคิดของการบริหารจัดการ

กรอบแนวความคิดของการบริหารจัดการภูมิทัศน์และมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ดังนี้

1. ส่งเสริมให้มีความสำคัญกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวมที่สร้างสรรค์ขึ้นมาบนพื้นฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งมีความเชื่อความศรัทธาใน

ศาสนา และลัทธิวิญญาณสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความแตกต่างกัน ให้สามารถดำเนินงานได้ร่วมกันอย่างผสมผสานกลมกลืน โดยผ่านองค์ความรู้ ประวัติศาสตร์ชุมชน ศิลปหัตถกรรม ประเพณี พิธีกรรม และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

2. องค์การบริหารปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพิจารณารูปแบบ วิธีการ และแนวทางในการจัดการมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ เพื่อให้เกิดการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรม พร้อมกันกับมรดกวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ในแต่ละชุมชน ให้ดำรงไว้ซึ่งอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชน
3. ส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วม โดยให้ความสำคัญกับผู้เป็นเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่ซึ่งแหล่งและมรดกวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องตั้งอยู่ โดยจัดให้มีกระบวนการความคิดเห็นผ่านการประชุมและสัมมนาร่วมกันอยู่เสมอ
4. ส่งเสริมเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ อบรมเชิงปฏิบัติการ ถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ด้านภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมให้กับสถานศึกษา หน่วยงานราชการ และภาคเอกชนอย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง

หลักการบริหารจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

ชุมชน

เป็นหลักการโดยทั่วไปที่สามารถนำไปกำหนดเป็นนโยบายสาธารณะ วางแผนแม่บทการพัฒนาและแผนปฏิบัติการในระดับท้องถิ่น เนื่องจากเป็นหน่วยงานหลักทำหน้าที่ดูแลรับผิดชอบท้องถิ่นโดยตรง

1. ให้ความสำคัญในการกำหนดนโยบาย วางยุทธศาสตร์ด้านการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่น

2. ให้ออกข้อกำหนดรูปแบบ วิธีการ และแนวทางการอนุรักษ์และพัฒนาการบริหารจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของท้องถิ่นอย่างถูกต้อง เหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนการใช้ประโยชน์และการบำรุงรักษาควบคู่ไปกับการบริหารจัดการมรดกวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างท้องถิ่นกับเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรม

3. กำหนดแผนงานบริหารจัดการ และกำหนดมาตรการทางการเงินการคลัง ที่มีประสิทธิภาพเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างทั่วถึง

4. ให้การสนับสนุนการจัดการองค์ความรู้ การอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม บนพื้นฐานหลักวิชาการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

5. ท้องถิ่นมีกิจกรรมและมาตรการส่งเสริมให้รางวัลยกย่องเชิดชูบุคคล กลุ่มบุคคล สถานที่หรือที่ตั้งที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนการให้ทุกภาคส่วนสามารถเข้าสู่กระบวนการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนได้เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนในพื้นที่

การจัดทำแผนการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ขุนยวม

ท้องถิ่นสามารถดำเนินการเขียนและวางแผนงานเพื่อการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมให้เกิดความยั่งยืนในพื้นที่ ประกอบไปด้วยการจัดทำแผนแม่บท และแผนปฏิบัติการ ดังนี้

การจัดทำแผนแม่บทการพัฒนา

1. ดำเนินการจัดทำแผนแม่บท ไว้เป็นกรอบการทำงานและแนวทางการดำเนินการ โดยการศึกษาข้อมูลรายละเอียดภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมให้ครอบคลุมและครบถ้วน ทั้งนี้ แผนแม่บท ประกอบด้วย วัตถุประสงค์ และเป้าหมาย แนวทางและวิธีการดำเนินการ หน่วยงานที่รับผิดชอบ งบประมาณ ดำเนินงาน รายละเอียดแผนงานและแผนผังโครงการ ครอบคลุมส่วนที่เกี่ยวข้องทั้งหมด ได้แก่ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การให้การศึกษาและจัดทำองค์ความรู้แผนที่วัฒนธรรม งานอนุรักษ์และปฏิสังขรณ์โบราณคดี สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม งานก่อสร้างและปรับปรุงภูมิทัศน์ การถ่ายทอด สื่อความหมายและประชาสัมพันธ์ การบริหารจัดการและงบประมาณ

2. การจัดทำแผนแม่บท ให้กำหนดแผนระยะสั้น (5 ปี) และแผนระยะยาว (20 ปี) โดยดำเนินการทบทวนและประเมินแผนแม่บทเป็นระยะๆ รวมถึงปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดของแผนให้เกิดความทันสมัย

3. ผลักดันให้แผนแม่บทเข้าไปบูรณาการควบคู่ไปกับแผนพัฒนาเมืองหรือท้องถิ่นในแต่ละแห่งตามความเหมาะสม เพื่อสามารถกำหนดใช้ตามกระบวนการทางกฎหมายท้องถิ่น หรือกำหนดไว้ให้เป็นข้อเสนอแนะในการทบทวน ปรับปรุงแก้ไข แผนพัฒนาของท้องถิ่น ให้เป็นตามบริบทหรือศักยภาพหรือความต้องการของท้องถิ่น ได้อย่างยั่งยืนเป็นสำคัญ

การจัดทำแผนปฏิบัติการพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

จัดทำแผนปฏิบัติการที่มีรายละเอียดโครงการให้ชัดเจน และจัดลำดับโครงการให้สอดคล้องกันอย่างเป็นระบบ สอดคล้องและดำเนินการตามกรอบการอนุรักษ์และพัฒนาของแผนแม่บท อย่างความชัดเจน ครบถ้วน และตรวจสอบได้ ทั้งนี้ ให้มีการปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกับ สภาพการณ์ก่อนลงมือปฏิบัติและตรวจสอบได้ในแต่ละขั้นตอนได้จริงในแต่ละแผน

**การจัดการองค์ความรู้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม
ชุมชน**

ท้องถิ่นมีหน้าที่ดำเนินการจัดทำรายละเอียดข้อมูลภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีปรากฏอยู่ในเขตพื้นที่รับผิดชอบ การเผยแพร่ข้อมูลการสื่อความหมาย และการนำเสนอรายละเอียดเป็นฐานข้อมูลในการพิจารณาให้เป็นไปตามความเหมาะสม เกิดประโยชน์แก่สาธารณะ มีแนวทาง ดังนี้

ด้านการจัดทำข้อมูล

1. จัดทำฐานข้อมูลของสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนหรือเขตท้องถิ่นที่รับผิดชอบ ด้วยวิธีที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีคุณภาพโดยมีการตรวจสอบและรับรองจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง

2. สนับสนุนให้มีการรวบรวม เรียบเรียงองค์ความรู้เดิมอย่างเป็นระบบ จัดทำฐานข้อมูล บันทึกหลักฐานแสดงการกระทำและการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพต่อสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชน เช่น การบันทึกเอกสาร ภาพถ่าย การเขียนแบบ การทำหุ่นจำลอง เป็นต้น มีการปรับปรุงข้อมูลให้ทันสมัย และเผยแพร่ข้อมูลให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างต่อเนื่องและทั่วถึง

3. ดำเนินการประเมินคุณค่าและจัดลำดับความสำคัญของสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม สามารถสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัย ฝึกอบรม จัดกิจกรรม ประเมินผล และตรวจสอบอย่างต่อเนื่อง

4. สนับสนุนการศึกษาวิจัยด้านการอนุรักษ์ จัดทำรายงานรวบรวมข้อมูลหลักฐาน ผลงานการสร้างสรรค์ และผลกระทบที่มีต่อสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม เพื่อสร้างความรู้ทำความเข้าใจ และดำเนินการอนุรักษ์ได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม โดยผ่านขั้นตอนการประเมินคุณค่า ความสำคัญและกระบวนการมีส่วนร่วมอย่างมีระบบ ขั้นตอน และเหมาะสม

5. กำหนดให้มีการศึกษาถึงผลกระทบที่จะมีต่อสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม โดยให้ถือเป็นหน้าที่รับผิดชอบของผู้ลงทุนในโครงการพัฒนานั้นๆที่ต้องจัดทำข้อมูลเสนอให้กับท้องถิ่นพิจารณาอนุญาตโครงการ โดยไม่ขัดกับหลักการ มาตรการ และกลไกการดูแลรักษา คุ่มครองและพัฒนาพื้นที่ขุนยวม

ด้านการเผยแพร่ข้อมูลประชาสัมพันธ์ การสื่อความหมาย และการนำเสนอสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมขุนยวม

มีแนวทาง ดังนี้

1. ดำเนินการให้มีการอบรม จัดกิจกรรม กระบวนการเผยแพร่ถ่ายทอดองค์ความรู้สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ได้อย่างมีประสิทธิภาพแพร่หลายและทั่วถึง ในสถานศึกษา หน่วยงานราชการ ภาคเอกชน ชุมชน

2. ดำเนินการให้สามารถเข้าถึงข้อมูลองค์ความรู้ได้อย่างรวดเร็ว และให้อำนวยความสะดวกในการใช้ข้อมูลให้เกิดประโยชน์ทางด้านวิชาการ การอนุรักษ์และพัฒนาสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม

3. ดำเนินการผลักดันให้มีการสื่อความหมายและนำเสนอสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม โดยให้ถือเป็นกระบวนการหนึ่งในการพัฒนาอย่างยั่งยืนในเขตพื้นที่ขุนยวม

4. ดำเนินการจัดเวทีสาธารณะ สัมมนาอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยน สื่อความหมายนำเสนอสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ ขุนยวมอย่างต่อเนื่อง

หลักการในการอนุรักษ์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ขุนยวม

จากผลการจำแนกประเภทแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่พบในเขตพื้นที่ขุนยวม สามารถที่จะกำหนดแนวทางในการดำรงรักษาให้ เป็นไปตามเป้าหมายและเป้าประสงค์ของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยใช้หลักการ อนุรักษ์ ดังนี้

1. การดำเนินการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ขุนยวมประเภทโบราณสถาน แหล่งโบราณคดี และวัดร้าง ซึ่งมีคุณค่า ความสำคัญระดับสูง พึงรักษาความแท้ไว้โดยแก้ไขน้อยที่สุด จึงควรอนุรักษ์ด้วยวิธี ป้องกันการเสื่อมสภาพ วิธีการสงวนรักษา วิธีการเสริมความมั่นคงแข็งแรงเท่านั้น ทั้งนี้ให้หลีกเลี่ยงการรบกวนหลักฐานดั้งเดิมที่ยังหลงเหลืออยู่ และไม่ควรรื้อสร้างทับ ลงบนซากสิ่งก่อสร้างเดิม

2. ให้ดำเนินการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ขุนยวมที่เป็นสถานที่หรือที่ตั้งสำคัญ ประเภทวัด ซึ่งเป็นที่เคารพบูชาโดย ไม่มีหรือให้มีการปรับปรุงแก้ไข เปลี่ยนแปลงลักษณะของสีสน รูปทรง และวัสดุ ที่ แสดงถึงเอกลักษณ์ท้องถิ่น ผลต้องมีส่วนส่งเสริมให้มรดกวัฒนธรรมนั้นทรงคุณค่าและ ไม่เสื่อมความศักดิ์สิทธิ์ไป

3. การดำเนินการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ในเขตพื้นที่ขุนยวมที่ยังมีประโยชน์ใช้สอยอยู่อย่างต่อเนื่อง ประเภทเรือนพักอาศัย ควรส่งเสริมและสนับสนุนการเสริมสร้างหรือต่อเติมสิ่งที่เป็นขึ้นใหม่ สามารถ กระทำได้เพื่อความเหมาะสมในการใช้สอยตามวิถีชีวิตในปัจจุบัน ดำเนินการได้โดย สร้างให้เหมือนส่วนของเดิมหรือเสริมแต่งเพิ่มขึ้นใหม่ แต่จะต้องกลมกลืนและไม่ทำให้ คุณค่าด้อยลงไป

4. ดำเนินการศึกษาเพิ่มเติมถึงรายละเอียดของสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวมที่มีการอนุรักษ์มาก่อนแล้ว หากต้องการ

อนุรักษ์ใหม่ควรมีกระบวนการพิจารณาเลือกรูปแบบดั้งเดิมในบริบทต่างๆที่เหมาะสมที่สุดเป็นสำคัญเพื่อให้สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมนั้นคงคุณค่าและความสำคัญตามความแท้ดั้งเดิม

5. การดำเนินการเคลื่อนย้ายสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมหรือขึ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนไปยังสถานที่ตั้งใหม่ ถือว่าเป็นการฝ่าฝืนหลักการอนุรักษ์ ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ แล้วลงความเห็นว่าเป็นวิธีการสุดท้ายในการป้องกันการชำรุดเสียหายหรือการโจรกรรม โดยจะต้องนำมรดกวัฒนธรรมหรือขึ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมนั้นไปเก็บรักษาไว้ในสถานที่ปลอดภัย และถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ สามารถจำลองแบบขึ้นส่วนของมรดกวัฒนธรรมที่ถอดย้ายมานั้นไปประกอบไว้แทน ณ สถานที่ดั้งเดิม และดำเนินการให้มีการสื่อความหมายให้เกิดความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้อง

6. การก่อสร้างหรือฟื้นฟูสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมขึ้นมาใหม่ตามความต้องการในปัจจุบัน จะต้องมาจากพื้นฐานการออกแบบและการตัดสินใจที่มีกระบวนการศึกษาข้อมูลรูปแบบและที่ตั้งดั้งเดิมอย่างครบถ้วน เป็นไปตามหลักการ รูปแบบ กฎระเบียบ และข้อบังคับการก่อสร้างที่จะไม่ก่อให้เกิดการสื่อความหมายที่ผิดและบิดเบือนข้อมูลคุณค่าของสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของเมือง ชุมชนหรือกลุ่มชาติพันธุ์ในชุมชน

7. การดำเนินการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชน โดยวิธีการปฏิสังขรณ์เพื่อประโยชน์ในการอธิบายสื่อความหมาย ควรเป็นไปตามข้อมูลหลักฐานที่ได้ศึกษาวิเคราะห์ ตีความอย่างมีเหตุผลและเป็นที่ยอมรับ โดยให้คำนึงถึงการปรับเปลี่ยนแก้ไขได้ในอนาคตด้วย

8. การดำเนินการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์ ให้คำนึงถึงการพัฒนาหรือความเปลี่ยนแปลงที่ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้และลักษณะเฉพาะทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มที่สืบทอดมาของแต่ละแห่ง โดยงานที่ต่อเติมบนสิ่งก่อสร้างหรือในบริเวณชุมชนพื้นถิ่นนั้นควรเคารพคุณค่าทางวัฒนธรรมและลักษณะตามแบบดั้งเดิม ที่ผสมกลมกลืนกับสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมและสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ มีแนวทางในการปฏิบัติ ได้แก่ การวิจัย บันทึกจัดเก็บข้อมูล ส่งเสริมให้มีการสืบสานระบบการก่อสร้าง และทักษะฝีมือช่างพื้นถิ่นในทุกระดับ อาจใช้วัสดุใหม่ที่ไม่

เปลี่ยนแปลงการแสดงออกของภาพลักษณ์ผิวสัมผัส รูปทรงไปจากโครงสร้างและวัสดุของเดิมที่สืบเนื่องกันมาเป็นสำคัญ

9. การดำเนินการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ประเภทยานประวัติศาสตร์และชุมชนเมือง มีความจำเป็นที่ต้องพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ให้พิจารณากรอบนโยบายของรัฐ จังหวัด เมือง และการวางผังเมืองให้สอดคล้องกันด้วย

10. การรักษาความแท้ดั้งเดิมของสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ประเภทยานประวัติศาสตร์และชุมชนเมือง ต้องไม่ละเลยการตรวจสอบด้านโบราณคดี และประวัติศาสตร์ เพื่อให้เป็นฐานองค์ความรู้ได้แก่ รูปแบบผังเมือง การใช้ประโยชน์พื้นที่ดิน โครงข่ายการคมนาคม สาธารณูปการ สาธารณูปโภค พื้นที่โล่ง และพื้นที่สีเขียว ทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น

11. การดำเนินการอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ที่เป็นซากสิ่งก่อสร้างซึ่งมีคุณค่าทางโบราณคดี สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ ให้รักษาไว้ตามสภาพเดิมหลังการขุดแต่ง แต่ต้องป้องกันมิให้มีความเสียหายต่อไป

12. สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ยังประกอบด้วยพืชพันธุ์ที่มีชีวิต ควรบำรุงรักษาไม่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือหากเป็นการปลูกทดแทน ควรวางแผนการดูแลในระยะยาวให้สามารถฟื้นฟูจนเกิดความใกล้เคียงกับความแท้หรือดั้งเดิมในพื้นที่ เพื่อสื่อให้เห็นความตั้งใจของการออกแบบที่สัมพันธ์กันของภูมิทัศน์โดยรวมในพื้นที่นั้น

13. การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรม ควรดำเนินการให้มีระเบียบกฎหมาย ระเบียบเฉพาะ แผนการอนุรักษ์ แผนการบริหารจัดการ การกำหนดขอบเขตแหล่งหรือสถานที่หรือที่ตั้ง ที่มีขอบเขตกันชนรอบบริเวณนั้นๆ หรือมาตรการอื่นๆ เพื่อรักษาคุณค่าสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม

14. การอนุรักษ์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ให้คำนึงถึงวิถีชีวิตชุมชน ที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ

และวัฒนธรรม ไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในคุณค่าและลักษณะเฉพาะอย่าง
กระทันหัน

15. การอนุรักษ์และสืบสานมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ถือเป็นส่วนหนึ่ง
ที่สร้างคุณค่าและความหมายรวมทั้งเกี่ยวข้องกับมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องได้ จึงต้อง
พิจารณาร่วมกันและคำนึงถึงมาตรการในการอนุรักษ์ไว้ด้วยกัน

**กระบวนการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาภูมิทัศน์วัฒนธรรมและ
มรดกทางวัฒนธรรมชุมชน**

1. สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชน
เป็นสมบัติของประชาชนทุกคนในชุมชน จึงมีสิทธิและหน้าที่ ในการมีส่วนร่วม
อนุรักษ์และบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเฝ้าระวัง ติดตามตรวจสอบไม่ให้
สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชนถูกบุกรุกทำลาย
ทำให้เสียหาย เสื่อมค่าหรือไร้ประโยชน์

2. หน่วยงานของรัฐและท้องถิ่น มีหน้าที่ส่งเสริมและสนับสนุนให้ทุกภาค
ส่วนเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนการกำหนดนโยบาย การเฝ้าระวัง การตัดสินใจ
การตรวจสอบในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทาง
วัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชน

3. กระบวนการมีส่วนร่วมต้องเป็นการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน และจาก
ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่ชุมชนอย่างแท้จริง

4. กลไกสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ ได้แก่ การจัดการ
องค์ความรู้ และการสร้างความเข้าใจเพื่อสร้างความพร้อมในการมีส่วนร่วม โดย
เคารพในภูมิปัญญาและความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง
ไทใหญ่ และม้ง เป็นสำคัญ

**องค์ความรู้ประวัติศาสตร์ ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรม
กับงานเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน**

ภูมิทัศน์วัฒนธรรม และมรดกทางวัฒนธรรมชุมชน จำนวนทั้งหมด 75
แหล่ง สามารถนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลเชื่อมโยงในการจัดการนำเสนอ รูปแบบ วิธีการ
และแนวทางการจัดการภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ ใน

ลักษณะของเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม ซึ่งจะนำไปสู่กระบวนการสร้างจิตสำนึกและความตระหนักร่วมกันทางวัฒนธรรม และเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมกันคิดและทำไปด้วยกันไปในพื้นที่

การขับเคลื่อนงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม สามารถดำเนินการได้ในลักษณะของโครงการต่างๆ มีตัวอย่างข้อเสนอแนะ ดังนี้

โครงการ 1 โครงการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขุนยวมและประวัติศาสตร์ชุมชน

1) หลักการและเหตุผล

ขุนยวมเป็นบ้านเมืองแห่งหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์ความเป็นมาอย่างยาวนาน ผลการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขุนยวมและชุมชนในพื้นที่ขุนยวมจากจำนวน 76 แห่ง ทำให้ทราบถึงการกำเนิด พัฒนาการ และรูปแบบของการตั้งถิ่นฐานของกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งส่งผลต่อรูปแบบทางสังคมและวัฒนธรรมอันประกอบไปด้วย วัฒนธรรมหลักของชาวกะเหรี่ยงและชาวไทยใหญ่ และวัฒนธรรมรองของกลุ่มชาวม้ง ซึ่งเกิดขึ้นมาอย่างยาวนาน โดยสันนิษฐานว่าน่าจะเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา จากนั้นบ้านเมืองได้ร้างผู้คนไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง ปรากฏการตั้งถิ่นฐานของชาวกะเหรี่ยงอีกครั้งในช่วงปลายพุทธศตวรรษที่ 24 ต่อด้วยการขยายตัวของชุมชนชาวไทยใหญ่ที่อพยพลงมาจากเมืองแม่ฮ่องสอนในช่วงกลางพุทธศตวรรษที่ 25 เป็นเมืองขึ้นของนครเชียงใหม่จนกระทั่งมีการขยายตัวของชุมชนมากขึ้นและเติบโตบนฐานเศรษฐกิจการค้าไม้ เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองเป็นส่วนหนึ่งของสยาม และมีความสนใจในสงครามมหาเอเชียบูรพาที่กองทัพญี่ปุ่นได้เข้ามาเพื่อดำเนินการสร้างถนนทางเชื่อมเข้าไปยังพม่า จากนั้นได้เข้าสู่ยุคสมัยของการพัฒนาทางด้านต่างๆมาเรื่อยๆ ทำให้ชุมชนเกิดการขยายตัวเพิ่มเป็นเท่าตัวมาจนถึงปัจจุบัน

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขุนยวมและชุมชนต่างๆ ถือเป็นองค์ความรู้อันดับแรกที่จะต้องถ่ายทอดได้จากภายในสู่ภายนอกได้ ซึ่งยังเป็นที่รับรู้และเข้าใจอยู่น้อยมากทั้งในแวดวงวิชาการศึกษาและประชาชนทั่วไป โดยเฉพาะการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเพื่อคนท้องถิ่นนั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่ต้องดำเนินโครงการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องดังกล่าวนี้ด้วยแนวคิดที่ว่า “รู้จักและเข้าใจตนเองก่อนถ่ายทอดให้ผู้อื่นรับรู้” โดยมีกลุ่มเป้าหมายในโครงการนี้ คือ

1. เยาวชนในสถานศึกษา เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงความสำคัญทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชนในเขตพื้นที่ขุนยวม

2. ครูและอาจารย์ในสถานศึกษา เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ถ่ายทอดสู่นักเรียนในการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขุนยวม

3. มัคคุเทศก์ท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการรับรู้ เข้าใจ และถ่ายทอดให้นักท่องเที่ยวได้

4. นักวิชาการวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างการรับรู้ และเข้าใจ สามารถนำไปสร้างแผนงาน และกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชนในเขตพื้นที่ขุนยวม

2) จุดมุ่งหมายของโครงการ

1. เพื่อถ่ายทอดความรู้ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชนในเขตพื้นที่ขุนยวมจำนวน 76 แห่ง ให้เกิดการรับรู้และเข้าใจถึงภูมิหลังความเป็นมาของผู้คนและพื้นที่

2. เพื่อสร้างเครือข่ายผู้นำเที่ยวทางด้านประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชนในเขตพื้นที่ขุนยวม

3) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้ร่วมกิจกรรมทราบถึงความสำคัญ รับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชนในเขตพื้นที่ขุนยวม สามารถนำไปถ่ายทอดต่อให้กับผู้อื่นทั้งบุคคลภายในหรือภายนอกได้เรียนรู้และศึกษา

2. นำไปใช้ประยุกต์ปรับปรุงเป็นเนื้อหาหลักสูตรประวัติศาสตร์ท้องถิ่นถ่ายทอดสู่นักเรียนในสถานศึกษา

3. เยาวชน ประชาชนของขุนยวมได้ทราบถึงความสำคัญและเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ภูมิหลังความเป็นมาของบรรพบุรุษ

4. เกิดเครือข่ายของการนำชมประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขุนยวมและชุมชนในพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม และเครือข่ายการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

4) วิธีการดำเนินการ

1. การวางแผนกรอบการดำเนินงาน

สร้างกรอบแนวคิดของโครงการเผยแพร่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขุนยวมและประวัติศาสตร์ชุมชน

กำหนดโครงสร้างบริหารการดำเนินงานและบุคลากรที่ทำงานในพื้นที่ให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการติดต่อประสานงาน

เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ารับการถ่ายทอดในกิจกรรมแต่ละครั้ง

กำหนดวิทยากรของท้องถิ่นร่วมเสวนากับทีมงานวิจัยในแต่ละพื้นที่

กำหนดวันเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการในแต่ละครั้งและแต่ละพื้นที่

2. การสร้างกิจกรรมตามแนวคิดและกลยุทธ์การขับเคลื่อนโครงการ

การอธิบายที่มาและความสำคัญของโครงการ สร้างความเข้าใจถึงกรอบแนวคิด เป้าหมาย และรายละเอียดโครงการแก่คณะทำงาน

วางแผนโครงสร้างกิจกรรมเผยแพร่ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นขุนยวมและประวัติศาสตร์ชุมชนให้ตรงตามเป้าหมายทั้งบุคลากรและสถานที่

ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนงานที่วางไว้ให้สอดคล้องและประสานงานกับโครงการอื่น ๆ ในการขับเคลื่อนเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

สรุปผลการดำเนินงานในกิจกรรม

3. ประเมินผลและจัดทำรายงานการดำเนินโครงการ

จัดทำประชุม ระดมความคิดเห็นถึงผลของการดำเนินงานในกิจกรรมแต่ละครั้งและสถานที่

การจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน

5) การประยุกต์ใช้ผลงานจากโครงการ

กิจกรรมที่ดำเนินการทำให้หน่วยงานท้องถิ่นหรือสถานศึกษาหรือเอกชนสามารถนำไปจัดดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันหรือเกี่ยวเนื่องกันอย่างต่อเนื่องได้

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้ไปเป็นพื้นฐานเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนเองเฉพาะด้านต่อไปได้

หน่วยงานท้องถิ่นหรือสถานศึกษาท้องถิ่นสามารถนำความรู้หรือกระบวนการที่ได้จากกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและชุมชนได้อย่างมีคุณภาพ

โครงการ 2 โครงการเผยแพร่ความรู้และการออกแบบสร้างสรรค์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

1) หลักการและเหตุผล

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในขุนยวม เป็นผลของความสัมพันธ์ต่อกันระหว่างวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ไทใหญ่ และม้ง กับสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ โดยสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ผ่านทางสภาพทางธรรมชาติ การตั้งถิ่นฐาน การใช้ประโยชน์ที่ดิน และวัฒนธรรมอันมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนา กับวิถีชีวิตแบบสังคมเกษตรกรรม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม แบ่งออกเป็นสองหลักลักษณะ คือ ภูมิทัศน์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ และภูมิทัศน์ที่แสดงถึงชาติพันธุ์ ซึ่งมีกำเนิดและพัฒนาการมายาวนาน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและสภาพแวดล้อมที่มนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้น ก่อให้เกิดให้เห็นถึงความหลากหลายของภูมิทัศน์ที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละชุมชนและฤดูกาล

ภูมิทัศน์ท้องถิ่นที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นแหล่งโบราณคดีที่มีหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ งานสถาปัตยกรรม และงานศิลปกรรม ปรากฏให้เห็นถึงสภาพทางกายภาพของชุมชนที่ก่อรูปขึ้นมาเป็นลำดับ ทำให้เห็นถึงพัฒนาการทางด้านภูมิทัศน์ของท้องถิ่นในกลุ่มแม่น้ำยวม จำนวน 4 แหล่ง ได้แก่ ดอยเชียง วัดร้าง หัวปอน โบราณสถานร้างเมืองปอน และเมืองขุนยวมมีชีวิต ส่วนภูมิทัศน์ที่แสดงถึงชาติพันธุ์ จำนวนทั้งหมด 76 แห่ง เป็นชุมชนที่ได้รับการก่อตั้งขึ้นจากการบุกเบิกของกลุ่มชาติพันธุ์หลัก 3 กลุ่ม คือ ชาวกะเหรี่ยงจำนวน 56 แห่ง ชาวไทใหญ่ จำนวน 18 แห่ง และชาวม้ง 2 แห่ง เป็นรูปแบบการตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัยอย่างถาวรที่ก่อกำเนิดและ

มีพัฒนาการทางด้านภูมิทัศน์ของท้องถิ่นในพื้นที่ โดยปรากฏออกมาในรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินในลักษณะต่างๆซึ่งมีความสัมพันธ์กับภูมิหลังทางสังคมและวัฒนธรรม

คุณค่าและความสำคัญของภูมิทัศน์วัฒนธรรมได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ที่มีความเกี่ยวข้องกันทางประวัติศาสตร์กับอาณาจักรล้านนา ชุมชนท้องถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์โบราณ ชาวกระเหรี่ยง และชาวไทยใหญ่ ซึ่งมีพัฒนาการจนก่อเกิดเป็นภูมิทัศน์ท้องถิ่นที่แสดงถึงชาติพันธุ์ของชาวกระเหรี่ยง ไทยใหญ่ และม้ง ในปัจจุบัน นับเป็นภาพสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของ การตั้งถิ่นฐานบนรากฐานทางสังคมและวัฒนธรรมของแต่ละกลุ่ม

ภูมิทัศน์วัฒนธรรมถือเป็นองค์ความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ที่จะต้องถ่ายทอดให้เป็นที่รับรู้และเข้าใจ เนื่องจากเป็นพื้นฐานองค์ความรู้ที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาสภาพทางกายภาพและมรดกทางวัฒนธรรมร่วมกับงานพัฒนาเชิงพื้นที่ได้อย่างมีทิศทาง เหมาะสม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งในการที่ต้องดำเนินโครงการถ่ายทอดความรู้ในเรื่องดังกล่าวนี้ด้วย โดยมีกลุ่มเป้าหมายในโครงการนี้ คือ

1. เยาวชนในสถานศึกษา เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ และตระหนักถึงคุณค่าความสำคัญของสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมที่จะส่งผลต่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ชุมชนในอนาคต

2. ครูและอาจารย์ในสถานศึกษา เพื่อสร้างการรับรู้ เข้าใจ และสามารถนำไปใช้ถ่ายทอดสู่นักเรียนในการเรียนการสอนสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมของชาวชนวน

3. ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในชุมชน เพื่อให้เกิดการรับรู้ และเข้าใจ สามารถร่วมกันในการดำรงรักษาสภาพภูมิทัศน์และมรดกทางวัฒนธรรมไว้ได้

4. ส่วนท้องถิ่น เกิดการรับรู้และเข้าใจ สามารถนำไปสร้างแผนงานโครงการและกิจกรรมที่เชื่อมโยงกับการปรับปรุงภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ชุมชน

2) จุดมุ่งหมายของโครงการ

1. เพื่อถ่ายทอดความรู้ภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ให้เกิดการรับรู้และเข้าใจถึงกำเนิดและพัฒนาการที่ก่อรูปมาเป็นขุนยวมในทุกวันนี้

2. เพื่อจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ และกิจกรรมการออกแบบสร้างสรรค์สภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมในพื้นที่หรือแหล่งภูมิทัศน์วัฒนธรรม

3. เพื่อสร้างเครือข่ายพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวม ให้สามารถดำเนินการจัดการสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและเกิดแนวคิดในการดำรงรักษามรดกทางวัฒนธรรม

3) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผู้เข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการและกิจกรรม ทราบถึงคุณค่าความสำคัญรับรู้และเข้าใจเกี่ยวกับภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม สามารถนำไปออกแบบสร้างสรรค์ และถ่ายทอดต่อให้กับผู้อื่นเกิดความรู้ความเข้าใจตระหนัก มีสำนึกร่วมกันในการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ได้

2. นำไปใช้สร้างเป็นเนื้อหาหลักสูตรด้านศิลปะพื้นถิ่นและมรดกทางวัฒนธรรม ถ่ายทอดสู่นักเรียนในสถานศึกษา

3. เยาวชน ประชาชนของขุนยวมได้ทราบถึงความสำคัญและเรื่องราวภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม

4. ได้เครือข่ายการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวม

4) วิธีดำเนินการ

1. การวางแผนกรอบการดำเนินงาน

สร้างกรอบแนวคิดของโครงการเผยแพร่ความรู้และการออกแบบสร้างสรรค์ภูมิทัศน์วัฒนธรรม

กำหนดโครงสร้างบริหารการดำเนินงานและบุคลากรที่ทำงานในพื้นที่ให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการติดต่อประสานงาน

เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับกลุ่มเป้าหมายที่จะเข้ารับการถ่ายทอดในกิจกรรมแต่ละครั้ง

กำหนดวิทยากรของท้องถิ่นร่วมเสวนากับทีมงานวิจัยในแต่ละพื้นที่

กำหนดวันเวลาและสถานที่ที่จะดำเนินการในแต่ละครั้งและแต่ละพื้นที่

2. การสร้างกิจกรรมตามแนวคิดและกลยุทธ์การขับเคลื่อนโครงการ

การอธิบายที่มาและความสำคัญของโครงการ สร้างความเข้าใจถึงกรอบแนวคิด เป้าหมาย และรายละเอียดโครงการแก่คณะทำงาน

วางแผนโครงสร้างกิจกรรมเผยแพร่ความรู้และการออกแบบสร้างสรรค์ภูมิทัศน์วัฒนธรรมให้ตรงตามเป้าหมายทั้งบุคลากรและสถานที่

ดำเนินการจัดกิจกรรมตามแผนงานที่วางไว้ ให้สอดคล้องและประสานงานกับโครงการอื่นๆในการขับเคลื่อนเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชนยอมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

สรุปผลการดำเนินงานในกิจกรรม

3. ประเมินผลและจัดทำรายงานการดำเนินโครงการ

จัดทำประชุม ระดมความคิดเห็นถึงผลของการดำเนินงานในกิจกรรมแต่ละครั้งและสถานที่

การจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน

5) การประยุกต์ใช้ผลงานจากโครงการ

การอบรมเชิงปฏิบัติการและกิจกรรมที่ดำเนินการ ทำให้หน่วยงานท้องถิ่นหรือสถานศึกษาหรือเอกชน สามารถนำไปจัดดำเนินกิจกรรมในลักษณะเดียวกันหรือเกี่ยวเนื่องกันอย่างต่อเนื่องได้

กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมกิจกรรมสามารถนำความรู้ที่ได้ไปเป็นพื้นฐานเพื่อพัฒนาสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ตลอดจนพัฒนาศักยภาพของตนเองเฉพาะด้านต่อไปได้

หน่วยงานท้องถิ่นหรือสถานศึกษาท้องถิ่นสามารถนำความรู้หรือกระบวนการที่ได้จากกิจกรรมไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพภูมิทัศน์วัฒนธรรมและมรดกทางวัฒนธรรม ได้อย่างมีคุณภาพ

โครงการ 3 โครงการจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม

1) หลักการและเหตุผล

งานวิจัยเรื่องประวัติศาสตร์ – ภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมเมืองขุนยวม ได้ทราบถึงมรดกทางวัฒนธรรมประเภทที่จับต้องได้ ซึ่งเป็นผลงานการสร้างสรรค์ของชาวขุนยวมในอดีตที่ผ่านมา มีที่เกี่ยวกับการศาสนา การอยู่อาศัย และการผลิตงานหัตถกรรม ได้จำแนกออกเป็นงาน 4 ประเภท รวมได้ทั้งหมด 73 แหล่งแบ่งเป็น

1. โบราณสถาน เวียงโบราณและศาสนสถานร้าง จำนวน 5 แหล่ง
2. วัด จำนวน 18 แห่ง
3. เรือนพักอาศัย จำนวน 50 หลัง
4. แหล่งเตาเผาโบราณ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์และเส้นทางกองทัพญี่ปุ่น จำนวน 3 แหล่ง

มรดกทางวัฒนธรรมดังกล่าวนี้มีคุณค่าและความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับโบราณคดี งานสถาปัตยกรรม งานศิลปกรรม งานศิลปหัตถกรรม ความเชื่อ และประวัติศาสตร์ของเมืองขุนยวม ซึ่งเกิดขึ้นจากการสร้างสรรค์และสั่งสมกันมาตลอดนับตั้งแต่มีหลักฐานปรากฏให้เห็นถึงการตั้งถิ่นของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆในพื้นที่ดังกล่าวนี้ ทั้งมีความสัมพันธ์ทางการเมือง สังคมและวัฒนธรรมกับวัฒนธรรมใหญ่รอบข้าง เช่น ล้านนา สยาม พม่า กะเหรี่ยง เป็นต้น ทำให้เกิดการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเข้ามาให้กับผู้คนในพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งสามารถที่จะดำรงอยู่ได้อย่างมีเอกลักษณ์และรักษามรดกทางวัฒนธรรมประเภทต่างๆไว้ได้มาจนถึงทุกวันนี้ อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจข้อมูลแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่มีเป็นจำนวนมากและมีข้อจำกัดด้านระยะเวลาดำเนินการวิจัยที่ผ่านมา 1 ปี นั้นยังไม่สามารถจัดทำรายละเอียดข้อมูล แผนผัง งานแบบสถาปัตยกรรม และงานศิลปกรรมของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมและชุมชนได้อย่างครบถ้วน เพียงพอที่จะทำเป็นฐานข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมและรายละเอียดที่จะนำไปใช้ประกอบเป็นแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ขุนยวม ดังนั้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้สามารถจัดทำข้อมูลรายละเอียดอย่างครบถ้วน และนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดการหรือดำเนินการด้านการอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป จึงได้กำหนดโครงการ

ดังกล่าวนี้ขึ้นมาเป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนงานเครือข่ายพิพิธภัณฑ์ชุมชนมีชีวิตด้วย

2) จุดมุ่งหมายของโครงการ

1. เพื่อสำรวจจัดทำรายละเอียดข้อมูลมรดกทางวัฒนธรรมและสภาพทางกายภาพของชุมชนในเขตพื้นที่ชุมชน

2. เพื่อจัดทำฐานข้อมูลและแผนที่มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชน สามารถนำไปใช้ในการขับเคลื่อนงานเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจในแหล่งเรียนรู้แต่ละแห่ง

3) ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ฐานข้อมูลของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีรายละเอียดแผนผัง ข้อมูลสถาปัตยกรรม งานศิลปกรรม จำนวน 73 แห่ง และแผนผังชุมชนจำนวน 76 แห่ง

2. นำไปใช้สร้างแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม สำหรับเป็นข้อมูลเอกสาร ข้อมูลภาพถ่าย ภาพลายเส้น แผนที่ สำหรับการจัดทำตัวอย่างสื่อต่างๆ ประกอบหรือติดตั้งในแหล่งที่ตั้ง สถานที่ที่อยู่ในเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน

4) วิธีดำเนินการ

1. การวางแผนกรอบการดำเนินงาน

สร้างกรอบแนวคิดของโครงการจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม

กำหนดโครงสร้างการดำเนินงานและผู้ช่วยวิจัยที่ทำงานในพื้นที่ให้มีหน้าที่รับผิดชอบในการติดต่อประสานงาน

กำหนดแผนปฏิบัติงาน ปฏิทิน และสถานที่ที่จะดำเนินการ

2. การสร้างตารางปฏิบัติงานตามแนวคิดและกลยุทธ์การขับเคลื่อนโครงการ

งานที่ 1 สำรวจจริงวัดโบราณสถาน เวียงโบราณและศาสนสถานร้าง จำนวน 5 แห่ง ประกอบด้วยรายละเอียด แผนผัง สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และศิลปวัตถุ

งานที่ 2 สำรวจจริงวัดศาสนสถาน จำนวน 18 แห่ง ประกอบด้วย รายละเอียด แผนผัง สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม

งานที่ 3 สำรวจจริงวัดเรือนพักอาศัย จำนวน 50 หลัง ประกอบด้วย รายละเอียด แผนผัง สถาปัตยกรรม และศิลปกรรม

งานที่ 4 สำรวจจริงวัด แหล่งเตาเผาโบราณ บ่อน้ำศักดิ์สิทธิ์และเส้นทาง กองทัพญี่ปุ่น จำนวน 3 แหล่ง ประกอบด้วยรายละเอียด แผนผัง และที่ตั้ง

งานที่ 5 สำรวจจริงวัดชุมชนจำนวน 76 แห่ง ประกอบด้วยรายละเอียด แผนผัง ที่ตั้ง องค์ประกอบทางกายภาพ

ดำเนินการจัดทำรายละเอียดประกอบแบบทางสถาปัตยกรรมและ ภาพเขียนลวดลายศิลปกรรมของแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม และแผนผังองค์ประกอบ ทางกายภาพของชุมชน

ดำเนินการจัดทำแผนที่มรดกทางวัฒนธรรม และเผยแพร่ผลงาน ความรู้ให้ สอดคล้องและประสานงานกับโครงการอื่นๆในการขับเคลื่อนเครือข่ายพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

สรุปผลการดำเนินงานในกิจกรรม

3. ประเมินผลและจัดทำรายงานการดำเนินโครงการ

จัดทำประชุม ระดมความคิดเห็นถึงผลของการดำเนินงานในกิจกรรมแต่ละ ครั้งและสถานที่

การจัดทำรายงานผลการดำเนินงาน

5) การประยุกต์ใช้ผลงานจากโครงการ

หน่วยงานท้องถิ่นหรือสถานศึกษาท้องถิ่นสามารถนำความรู้ ผลงาน ทางด้านสถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ข้อมูลเอกสาร ภาพถ่าย ภาพลายเส้น แผนที่ ไปประยุกต์ใช้ในการจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับมรดกทางวัฒนธรรมในเขตพื้นที่ ชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง และการนำไปใช้ปรับปรุงเนื้อหาหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับสภาพ มรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม และชุมชนของชุมชนได้อย่างมี คุณภาพ

การบริหารจัดการงานหัตถกรรม และศิลปะพื้นบ้านในงานพิพิธภัณฑ์มีชีวิตชุมชน

อาจารย์ ดร.สราวุธ รูปิน

“...ชุดปักนกแซ่บ ด้านหน้า (นกกิ้งกะหรี)...”
(จันทร์นิภา ทองคำ, ครูภูมิปัญญาานาฏศิลป์ไทใหญ่)

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านในชุมชน

เป็นการหาแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ในอำเภอชุมพลบุรี จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อให้เกิดการพัฒนาต่อยอดผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ส่งเสริมการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้วิชาชีพ การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวแหล่งผลิตงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน แสดงให้เห็นถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรค ของผลิตภัณฑ์และแหล่งผลิตงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน ดังนี้

งานต้องฉลุสลักลายโลหะและกระดาด

งานต้องฉลุสลักลายโลหะและกระดาด เป็นงานประดับตกแต่งจองพารา ตุ้มโลหะ ตุ้มกระดาด และโคมไฟ แหล่งผลิตงานหัตถกรรมอยู่ในเขต ตำบลชุมพลบุรี และตำบลแม่เงา อำเภอชุมพลบุรี จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จุดแข็ง

งานต้องฉลุสลักลายโลหะและกระดาดเป็นงานช่างประเพณีมีการสืบทอดรูปแบบการผลิตงานช่างจากรุ่นสู่รุ่น เป็นงานประดับตกแต่งจองพารา ตุ้มโลหะ ตุ้มกระดาด และโคมไฟ ช่างยังคงสืบทอดรูปแบบและวิธีการผลิต ครูช่างมีทักษะในการสร้างงานต้องฉลุสลักลายโลหะและกระดาดอย่างต่อเนื่อง งานต้องฉลุสลักลายโลหะและกระดาดเป็นของใช้ในประเพณีและพิธีกรรมความเชื่อมีเจ้าภาพสร้างอุทิศถวายอย่างต่อเนื่องเป็นประจำ มีช่วงระยะเวลาในการผลิตเพื่อการประกอบพิธีกรรมเป็นประจำทุกปี

จุดอ่อน

งานช่างต้องฉลุสลักลายโลหะและกระดาด ผู้สืบทอดต้องอาศัยความรักและความภาคภูมิใจในศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มตน จึงมีผู้ประกอบการช่างค่อนข้างน้อย นับวันขาดผู้สืบทอดภูมิปัญญาช่าง การสร้างจองพารา ตุ้มโลหะ ตุ้มกระดาด และโคมไฟ เพื่อถวายแด่วัดในปัจจุบันนั้น ราคาของวัสดุมีราคาแพง เจ้าภาพอาจมีการลดทอนวัสดุโลหะ การลงรักปิดทอง และประดับอัญมณีลงไปบ้าง หันไปนิยมใช้กระดาดสีสดใส่ทดแทนงานโลหะ ทำให้คุณค่างานช่างประเพณีนั้นถูกลดทอนลงไปมาก ในขณะที่เดียวกันตุ้มและโคมไฟสมัยใหม่จากท้องตลาดที่มีราคาถูกกว่าได้เข้ามาเป็น

ปัจจัยในความเปลี่ยนแปลงในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ทำให้อาชีพช่างผู้ผลิตจองพารา ตุ๊กโลหะ ตุ๊กกระดาศ และโคมไฟไม่สามารถประกอบเป็นอาชีพได้อย่างจริงจัง

โอกาส

สภาพงานต้องฉลุสลวดลายโลหะและกระดาศในปัจจุบันมีแหล่งผลิตเหลืออยู่ไม่มากนัก เป็นกิจกรรมของช่างพื้นบ้านที่ยังคงมีอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ มีโอกาสในการพัฒนาต่อยอดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น เพื่อแก้ปัญหาคนสืบทอดงานช่าง ซึ่งทางหน่วยงานภาครัฐและที่เกี่ยวข้องสามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะและหลักสูตรการประกอบอาชีพ สินค้าอัตลักษณ์ชุมชน และการท่องเที่ยวแหล่งผลิตงานช่างควบคู่ไปกับแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมในช่วงประเพณีสำคัญ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

อุปสรรค

ในปัจจุบันครูช่างต้องฉลุสลวดลายโลหะและกระดาศเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ จำเป็นต้องมีวิธีการที่เหมาะสมกับโครงการพัฒนาจากหน่วยงานภาครัฐ งานต้องฉลุสลวดลายโลหะและกระดาศต้องใช้ความปราณีตและเวลาในการผลิตผลงาน มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตเป็นสินค้าในปริมาณมากและรวดเร็วเหมือนกับระบบอุตสาหกรรม ดังนั้นงานฉลุสลวดลายโลหะและกระดาศจึงสร้างเป็นสินค้าที่สร้างรายได้ให้แก่ช่างไม่มากนัก

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์งานฉลุสลวดลายโลหะและกระดาศ

จากผลการวิเคราะห์งานฉลุสลวดลายโลหะและกระดาศ มีจุดแข็งในด้านเป็นของใช้ในเชิงพิธีกรรมและประเพณีความเชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ในท้องถิ่น เป็นงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้านที่งดงาม สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย อาทิ งานประดับตกแต่งอาคารสถานที่ ตุ๊กและโคมไฟร่วมสมัย ซึ่งเป็นสินค้ามีจำนวนไม่มากนักในท้องตลาด มีลวดลายไทที่เป็นอัตลักษณ์ เนื่องจากอุปสงค์ (Demand) ความต้องการในเชิงประเพณีและพิธีกรรมยังคงอยู่คู่กับความเชื่อของคนในท้องถิ่น ส่วนอุปทาน (Supply) หรือปริมาณการผลิตมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตได้เร็วและปริมาณมาก แนวทางการเพิ่มมูลค่าในทางเศรษฐกิจจึงอยู่ที่คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งคุณภาพอยู่ที่ความประณีตของงานต้องฉลุสลวดลาย วัสดุจากโลหะและอัญมณีที่มีค่า และลวดลายที่ยังคงเอกลักษณ์ความเป็นไท – พม่า ดังนั้น แนว

ทางการอนุรักษ์และพัฒนางานฉลุสลวดลายโลหะและกระตาศ คือ การรักษารูปแบบงานช่างประเพณีและความร่วมสมัยในโอกาสในการใช้สอยผลิตภัณฑ์ ตลอดจนวัสดุที่มีคุณภาพและส่งเสริมการใช้งานตามประเพณีและสถานที่ที่เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์

เครื่องจักสานไทใหญ่

เครื่องจักสาน เป็นงานหัตถกรรมที่มีหน้าที่ใช้สอยในวิถีชีวิตประจำวันและเป็นสินค้าที่ระลึกที่มีอัตลักษณ์ความเป็นไทใหญ่ แหล่งผลิตอยู่ในเขต ตำบลขุนยวม ตำบลเมืองปอน และตำบลแม่เงา อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จุดแข็ง

ชาวไทใหญ่มักใช้เครื่องจักสานในวิถีชีวิตประจำวัน เช่น การสวมใส่ก๊อบหรือหมวกเพื่อป้องกันแสงแดดและฝน หรืออาจเรียกว่า “ก๊อบไทใหญ่” เพราะมีรูปแบบที่เป็นอัตลักษณ์ในกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่ จังหวัดแม่ฮ่องสอน ก๊อบไทใหญ่มีรูปทรงสามเหลี่ยม ปีกหมวกกลม มีลวดลายจักสานได้แก่ ลายสอง ลายตะแหลว ลายเกล็ดเต่า และลายดอกพิกุล ในแต่ละลวดลายอาศัยความละเอียดและประณีต มีความคงทนและยืดหยุ่นที่เกิดจากความสลับซับซ้อนของการสานลวดลาย ทั้งเป็นการสอดแทรกผ้าใบสีสดลงในก๊อบไท ทำให้เป็นที่นิยมใช้ร่วมกับเครื่องแต่งกายไทใหญ่ ในโอกาสพิเศษทางประเพณีและพิธีกรรม เช่น การเดินขบวนแห่เครื่องสักการะในช่วงประเพณีออกพรรษา ประเพณีปีใหม่ และประเพณีปอยส่างลอง หรือบวชลูกแก้วฯ ซึ่งเป็นความภาคภูมิใจในศิลปะและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไทใหญ่

ส่วนตาแหลว หรือเฉลว เป็นเครื่องจักสานในพิธีกรรมความเชื่อในเรื่องการป้องกันสิ่งชั่วร้ายและภัยธรรมชาติที่มีต่อพืชผลทางการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการทำนา ชาวบ้านยังคงสืบทอดรูปแบบสานตาแหลว เช่น ตาแหลวสำหรับหามายนา ป้องกันสิ่งชั่วร้ายกัดกินต้นข้าว หรือตาแหลวเจ็ดชั้น เพื่อป้องกันภูติปีศาจไม่ให้เข้ามาในบ้านเรือน

จุดอ่อน

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นไปอย่างรวดเร็ว มีเครื่องใช้ที่ทำด้วยวัสดุสมัยใหม่เข้ามาแทนที่เครื่องจักสาน ซึ่งมีความสะดวกในการซื้อหาและใช้สอย ความนิยมในเครื่องจักสานลดน้อยถอยลง หมวกและเครื่องแต่งกายสมัยใหม่จาก

โรงงานอุตสาหกรรมจึงค่อย ๆ เข้ามาแทนที่ก๊อบโต อีกทั้งสินค้าโรงงานมีราคาถูกและสามารถกระจายสินค้าได้แพร่หลาย มีการวางแผนและตลาดนัดไปทั่วเขตชนบท

โอกาส

ผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานถือเป็นงานหัตถกรรมของชาวบ้านที่ได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ สามารถผลิตเป็นเครื่องใช้ภายในครัวเรือนหรือเป็นเครื่องแต่งกายประจำกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถเป็นอาชีพเสริมที่สามารถจำหน่ายสร้างรายได้เพิ่มเติมให้กับประชาชนในภาคชนบทได้

อุปสรรค

เครื่องจักสานเป็นงานช่างพื้นบ้านที่ต้องอาศัยทักษะการเรียนรู้และการสืบทอดรูปแบบจากครู จำต้องใช้เวลาในการฝึกฝนและสร้างสรรค์รูปแบบให้เกิดความวิจิตรสวยงาม ทั้งขาดแคลนช่างจักสานที่มีฝีมือและความชำนาญ เนื่องจากผู้ทำการจักสานหรือช่างจักสานในทุกวันนี้ส่วนมากเป็นผู้สูงอายุซึ่งใช้เวลาว่างมาทำงานจักสาน ขณะที่คนรุ่นหนุ่มสาวจะไม่นิยมทำงานจักสานอีกแล้ว ทั้งขั้นตอนการเตรียมวัสดุค่อนข้างใช้เวลาและความละเอียดอ่อนเพื่อที่จะได้ผลงานที่มีคุณค่า

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องจักสานไทใหญ่

เครื่องจักสานไทใหญ่เป็นหนึ่งในอัตลักษณ์ของเครื่องแต่งกายไทใหญ่ ผู้สวมใส่จึงมีความภาคภูมิใจในกลุ่มชาติพันธุ์ของตน ตัวตนไทใหญ่จึงเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสวมใส่ใช้งาน อีกทั้งประเพณีและพิธีกรรมที่มีส่วนในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมไทใหญ่ รูปแบบเป็นหมวกสาน มีลวดลายที่ประณีตและสีสันสดใสสวยงามเป็นงานจักสานที่ยังคงคุณค่า สามารถผลิตให้เป็นของใช้ในวิถีชีวิตประจำวันและของที่ระลึกได้หลากหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็น ก๊อบโต หรือหมวก วิ หรือตาลปัตร วิ ขนาดเล็กทรงกลม หกเหลี่ยม โค้งมน หรือใบหน้าหมี่แพนด้า รวมถึงจานรองแก้วและรองจาน ล้วนเป็นศักยภาพในการพัฒนาเป็นของที่ระลึก ลวดลายเก๋ลัดเตาและดอกแก้ว หรือดอกพิกุล สอดแทรกสีสันทันเป็นแรงดึงดูดในการหาซื้อไว้เป็นของที่ระลึกและประดับบ้านเรือน

ในส่วนนโยบายจากหน่วยงานภาครัฐนั้น ควรมีการสนับสนุนการร่วมกลุ่มฝีมืออาชีพจักสานทั้งในการพัฒนากิจกรรมการเรียนรู้จากครูช่างสู่ศิษย์ เพื่อการส่งเสริมอาชีพและรายได้ของชาวบ้าน บูรณาการเป็นแหล่งเรียนรู้และการท่องเที่ยว

ชุมชนงานหัตถกรรม และจัดกิจกรรมการมอบรางวัลให้แก่ครูช่างที่อนุรักษ์และพัฒนาเครื่องจักสานไหมให้เสื่อมสลายต่อไป เพื่อเป็นการรักษางานหัตถกรรมที่กำลังใกล้จะสูญหาย

เครื่องแต่งกายไทใหญ่

เครื่องแต่งกายไทใหญ่ประกอบด้วย เสื้อไท ผู้หญิง – ผู้ชาย ชุดสา่งลอง และชุดฟ่อนนกกิ่งกะหრა แหล่งผลิตอยู่ในเขต ตำบลขุนยวม ตำบลต่อแพ และ ตำบลเมืองปอน อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จุดแข็ง

เครื่องแต่งกายไทใหญ่เป็นหนึ่งในความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ความเป็นไทใหญ่ คนไทจึงนิยมสวมใส่ในโอกาสทางประเพณีและพิธีกรรม เครื่องแต่งกายมีเอกลักษณ์อยู่ 2 แบบ คือเครื่องแต่งกายไทแบบดั้งเดิมและร่วมสมัย ชุดไทแบบดั้งเดิม หรือที่เรียกว่า “เต็กปุง” ชุดไทผู้หญิง ประกอบด้วยเสื้อและผ้าซิ่น เสื้อเป็นเสื้อคอกลมแขนยาวขนาดพอดีตัว ตัวสั้น เอวลอย มีส่วนทบตรงอกเสื้อด้านหน้า เรียกเสื้อปัด กระดุมทำจากผ้าขมวดเป็นปมขัดกันเหมือน กระดุมจีน เรียก กระดุมขอด อาจมีการขดเป็นลวดลายเพื่อความสวยงามมากขึ้น เสื้อตัดเย็บด้วยผ้าฝ้ายหรือผ้าไหม

ส่วนชุดไทผู้ชายเป็นเสื้อแขนยาว ผ่าหน้า ติดกระดุมขอดเป็นผ้าเย็บขมวดคอเสื้อเป็นคอกลมหรือคอตั้งแบบคอจีน มีกระเป๋าสีเสื้อตรงอกด้านซ้าย และชายเสื้อทั้ง 2 ข้าง เรียกเสื้อแบบนี้ว่า เสื้อไท สวมกางเกงขาวยาวทรงหลวมคล้ายกางเกงขาก๊วยแบบจีน หรือทรงเตี่ยวสะดอ ชาวไทใหญ่เรียกกางเกงว่า ก้น หรือ ก้นไต ทั้งเสื้อและกางเกงของชายไทใหญ่มักจะตัดเย็บด้วยผ้าชนิดเดียวกัน สีเดียวกัน ส่วนมากจะเป็นผ้าฝ้าย ปัจจุบันนิยมผ้าทอใยสังเคราะห์จากโรงงาน และจะสวมชุดไทใหญ่ในงานโอกาสสำคัญ ๆ

ชุดไทในปัจจุบันทั้งฝ่ายหญิงและชายมีการพัฒนาให้เกิดความร่วมมือได้แก่ เสื้อผู้หญิงมีการเพิ่มเติมลวดลายปักบริเวณส่วนทบตรงอกเสื้อ ส่วนฝ่ายชายมีขดกระดุมเป็นลวดลาย เพิ่มการประดับขอบบริเวณปลายแขนเสื้อและด้านข้าง เน้นสีสัน อาทิ สีชมพู ฟ้าย และม่วง

ชุดสา่งลองเป็นเครื่องแต่งกายประกอบพิธีกรรม อุปโลกเครื่องทรงจากตำนานพระพุทธเจ้าออกบวช ชุดสา่งลองจึงเป็นเครื่องแต่งกายในโอกาสพิเศษของ

เด็กชายไทที่ใช้ในการบรรพชา ฝ่ายพ่อแม่และเจ้าภาพจะเป็นผู้จัดหา รูปแบบเครื่องแต่งกายจึงเป็นเครื่องทรงกษัตริย์ ดังคำไทใหญ่ที่เรียกว่า “สา่งลอง” เสื้อป้ายคอกลมแขนยาว เดินลายด้วยดินเงินดินทองอย่างแพรวพราวระยิบระยับไปทั่ว ส่วนผ้าถุงใช้ผ้าสีพื้นใหญ่ นุ่งเป็นโจงกระเบน คาดเอวด้วยผ้าหรือเข็มขัดนาค เข็มขัดทอง และศีรษะสวมหมวกมุกและประดับดอกไม้ โอกาสในการใช้ชุดสา่งลองนั้นเป็นประจำทุก ๆ ปี ถือปฏิบัติตามประเพณี

ชุดฟ้อนนกกิ้งกะห่วย เป็นเครื่องแต่งกายนาฏศิลป์ไทใหญ่ การฟ้อนนกกิ้งกะห่วยของชาวไทใหญ่เป็นประเพณีที่ถูกเผยแพร่ออกไปในวงกว้าง จึงกลายเป็นที่นิยมแสดงในโอกาสสำคัญ ๆ ต่าง ๆ ที่นอกเหนือจากการแสดงในช่วงของวันออกพรรษาแล้ว โดยเฉพาะในแถบจังหวัดแม่ฮ่องสอน เชียงราย และเชียงใหม่ จัดว่าเป็นเครื่องแต่งกายเฉพาะสำหรับผู้แสดงและใช้ในโอกาสสำคัญ ชุดฟ้อนนกกิ้งกะห่วย จึงมีความเป็นอัตลักษณ์ไทใหญ่และสามารถนำพัฒนาในวงการนาฏศิลป์และการแสดงต่อไป

จุดอ่อน

เนื่องจากชุดไทใหญ่เป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ต้องใช้เวลาและเวลาในการปักลวดลายมาก ประกอบกับปัจจุบันเหลือช่างผู้ชำนาญในการทำเครื่องแต่งกายมีจำนวนไม่มาก และมีการสืบทอดค่อนข้างน้อย จึงเป็นสินค้าที่มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตได้ปริมาณมากและรวดเร็วเหมือนกับระบบอุตสาหกรรม

ส่วนชุดสา่งลอง และชุดฟ้อนนกกิ้งกะห่วย เป็นเครื่องแต่งกายในพิธีกรรม โอกาสในการสวมใส่ปีละครั้ง ข้อจำกัดในการสวมใส่เฉพาะพิธีกรรม และสามารถผลิตเป็นจำนวนน้อย ดังนั้นจึงเป็นสินค้าที่สร้างรายได้ให้กับชาวบ้านและผู้ประกอบการไม่มากนัก

โอกาส

ประเพณีและพิธีกรรมมีส่วนในการส่งเสริมการสวมใส่เครื่องแต่งกายไทใหญ่ เครื่องแต่งกายไทใหญ่เป็นงานหัตถกรรมที่มีรายละเอียดทางศิลปะบนผืนผ้า ซึ่งสามารถใช้ในการแต่งกายแบบพื้นเมืองและนำไปประยุกต์ใช้ตัดเย็บเสื้อผ้าสมัยใหม่ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ประดับตกแต่งอื่น ๆ จากชุดสา่งลองและชุดนกกิ้งกะห่วยสามารถต่อยอดรูปแบบและลวดลายได้หลากหลาย

อุปสรรค

สภาพการผลิตชุดไทใหญ่ในปัจจุบันมีแหล่งผลิตเหลืออยู่ไม่มากนัก ส่วนหนึ่งเป็นกิจกรรมของชาวบ้านในชุมชนชนบทบางแห่ง อีกส่วนหนึ่งเป็นงานหัตถอุตสาหกรรมในเชิงธุรกิจของเอกชน ดังนั้นเครื่องแต่งกายไทใหญ่จึงเป็นสินค้าที่มีจำนวนไม่มากนัก มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตเป็นสินค้าในปริมาณมากและรวดเร็วเหมือนกับระบบอุตสาหกรรม

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องกายไทใหญ่

จากการวิเคราะห์ผลิตภัณฑ์เครื่องกายไทใหญ่มีจุดแข็งที่ความเป็นงานศิลปหัตถกรรมพื้นถิ่นดั้งเดิมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ได้หลากหลาย รวมทั้งเป็นสินค้าที่มีจำนวนไม่มากนักในท้องตลาด ดังนั้นโอกาสที่ทำให้เครื่องกายไทใหญ่เป็นสินค้าที่ร้อนอย่างมีมูลค่าเพิ่มในทางเศรษฐกิจจึงมีอยู่มาก เนื่องจากอุปสงค์ (Demand) หรือความต้องการชุดไททั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศยังมีอีกมาก ส่วนอุปทาน (Supply) หรือปริมาณการผลิตเครื่องกายไทใหญ่ออกสู่ท้องตลาดมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตได้รวดเร็วและจำนวนมาก แนวทางการเพิ่มมูลค่าในทางเศรษฐกิจจึงอยู่ที่คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งคุณภาพของผ้าพื้นเมืองจะอยู่ที่วัสดุที่ใช้ในการผลิตและการออกแบบลวดลายบนผืนผ้าให้มีสีสัน ลวดลายงดงามทันสมัย เหมาะสมกับการนำไปใช้ในสภาพการณ์สังคมปัจจุบัน ดังนั้นแนวทางการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับเครื่องกายไทใหญ่ก็คือ การส่งเสริมให้ทำการผลิตเครื่องกายไทใหญ่ด้วยการใช้วัสดุที่มีคุณภาพและสนับสนุนด้านการออกแบบส่งเสริมการสวมใส่เครื่องแต่งกายไทใหญ่ตามประเพณีและพิธีกรรม ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการรวมกลุ่มฝีมืออาชีพ และการให้การสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งบูรณาการการท่องเที่ยวแหล่งผลิตงานศิลปหัตถกรรม

เครื่องแต่งกายกะเหรี่ยง หรือปกากะญอ

เครื่องแต่งกายกะเหรี่ยง หรือปกากะญอเป็นงานหัตถกรรมผ้าทอที่ใช้ในวิถีชีวิตและจำหน่ายเป็นสินค้า มีแหล่งผลิตอยู่ใน บ้านขุนยวม ตำบลขุนยวม บ้านท่าหินสั่ม ตำบลเมืองปอน และบ้าน แม่อุคหลวง ตำบลแม่อุค อำเภอกันยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

จุดแข็ง

ชาวกะเหรี่ยง หรือปกาเกอญอยังคงธำรงรักษาประเพณีการทอผ้าและการสวมใส่เครื่องแต่งกายประจำกลุ่มชาติพันธุ์ ผู้สูงอายุ สตรีวัยกลางคน และแม่บ้านชาวกะเหรี่ยงยังคงสืบทอดภูมิปัญญาการทอผ้า ชาวกะเหรี่ยงทักษะความชำนาญในการทอผ้า ไม่ว่าจะเป็นเทคนิคการขีด หรือจก ลวดลายผ้าทอลวดลายสามารถจัดทำในรูปแบบประเพณีและลวดลายร่วมสมัย มีโอกาสในการสวมใส่เพื่อประกอบพิธีกรรม ความเชื่อทางศาสนาเสมอ ทั้งเส้นใยผ้าทอธรรมชาติและสีสดสามารถสร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอกะเหรี่ยงได้หลากหลายรูปแบบ และนำไปประยุกต์ใช้ตัดเย็บเสื้อผ้าสมัยใหม่ ตลอดจนสิ่งของเครื่องใช้ประดับตกแต่งอื่นๆ ได้อย่างสวยงาม

จุดอ่อน

ช่างผู้ชำนาญในการทอผ้ากะเหรี่ยงมีจำนวนไม่มาก และมีการสืบทอดค่อนข้างน้อย จึงเป็นสินค้าที่มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตได้ปริมาณมากและรวดเร็ว เหมือนกับระบบอุตสาหกรรม ประกอบกับเสื้อผ้าโรงงานมีราคาถูกและแพร่หลายไปตามชนบทก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางในด้านประเพณีการสวมใส่เครื่องแต่งกายประจำกลุ่มชาติพันธุ์ ในขณะที่เดียวกันคนรุ่นใหม่หันไปให้นิยามกับเครื่องแต่งกายที่มีจำหน่ายในท้องตลาดซึ่งมีราคาถูกและรวดเร็วกว่าที่จะทอใช้เอง ประกอบกับงานหัตถกรรมผ้าทอต้องใช้ความละเอียดอ่อนและเวลาในการทอมาก จึงทำให้การผลิตมีต้นทุนสูง ดังนั้นผลิตภัณฑ์ผ้าทอกะเหรี่ยงจึงมีราคาสูงตามไปด้วย ตลาดมีจำกัดและจำหน่ายได้ไม่มากนัก ด้วยเหตุนี้กิจกรรมการทอผ้ากะเหรี่ยงจึงเหลือน้อยและไม่สามารถประกอบเป็นอาชีพอย่างจริงจังได้

โอกาส

ในปัจจุบันมีแหล่งผลิตผ้าทอกะเหรี่ยงเหลือน้อยไม่มากนักทำให้งานหัตถกรรมประเภทนี้มีลักษณะโดดเด่นเป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ช่างทอผ้าชาวกะเหรี่ยงเป็นผู้มีทักษะความชำนาญสามารถประยุกต์ลวดลายและสร้างสรรค์ได้หลากหลายรูปแบบ ผ้าทอกะเหรี่ยงยังคงสินค้าศิลปหัตถกรรมที่ยังมีโอกาสจำหน่ายไปทั่วประเทศ

อุปสรรค

ผ้าทอกะเหรี่ยงเป็นงานศิลปหัตถกรรมที่ต้องใช้ความละเอียดและเวลาในการทอมาก ประกอบกับปัจจุบันเหลือชาวบ้านหรือผู้ชำนาญในการทอผ้ากะเหรี่ยงไม่มากนักและมีการสืบทอดค่อนข้างน้อย จึงเป็นสินค้าที่มีข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตได้ปริมาณมากและรวดเร็วเหมือนกับระบบอุตสาหกรรม เสื้อผ้าสำเร็จรูปจากโรงงานเข้ามาแทนที่ผลิตภัณฑ์ผ้าทากลุ่มชาติพันธุ์ ทั้งความทุกันดานของพื้นที่เป็นข้อจำกัดของการจัดส่งสินค้าผลิตภัณฑ์ออกไปยังผู้ซื้อที่อยู่ภายนอก

แนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์เครื่องกายกะเหรี่ยง หรือปกากะญอ

เครื่องแต่งกายกะเหรี่ยง หรือปกากะญอมีจุดแข็งด้านประเพณีการทอผ้าประจำกลุ่มชาติพันธุ์ตน ทั้งโอกาสในการสวมใส่เพื่อเข้าร่วมพิธีกรรมและงานต่าง ๆ ค่อนข้างมากกว่ากลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ประกอบกับจำนวนประชากรที่มากที่สุดในพื้นที่อำเภอขุนยวม ทำให้ชาวกะเหรี่ยงมีบทบาทในพื้นที่ทางสังคมและวัฒนธรรม ดังนั้นโอกาสที่ทำให้เครื่องแต่งกายกะเหรี่ยงเป็นสินค้าท้องถิ่นอย่างมีมูลค่าเพิ่มในทางเศรษฐกิจจึงมีอยู่มาก เนื่องจากอุปสงค์ (Demand) หรือความต้องการผ้าทอกะเหรี่ยงทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศยังมีอีกมาก ส่วนอุปทาน (Supply) หรือปริมาณการผลิตเครื่องแต่งกายกะเหรี่ยงออกสู่ท้องตลาดมีข้อจำกัดที่ไม่สามารถผลิตได้รวดเร็วและจำนวนมาก แนวทางการเพิ่มมูลค่าในทางเศรษฐกิจจึงอยู่ที่คุณภาพของผลิตภัณฑ์ ซึ่งคุณภาพของกะเหรี่ยงนั้น จะอยู่ที่วัสดุที่ใช้ในการผลิตและการออกแบบลวดลายบนผืนผ้าให้มีสีสัน ลวดลายงดงามทันสมัย เหมาะสมกับการนำไปใช้ในสภาพการณ์สังคมปัจจุบัน ดังนั้นแนวทางการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้กับเครื่องแต่งกายกะเหรี่ยงคือ การพัฒนารูปแบบที่ร่วมสมัย จากลวดลายที่สร้างสรรค์ขึ้นใหม่หรือสร้างเป็นผลิตภัณฑ์ของที่ระลึกจาก อำเภอขุนยวม รูปแบบโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรมกะเหรี่ยงเอื้อต่อการรวมกลุ่มอาชีพหัตถกรรมสิ่งถักทอ กลุ่มสหกรณ์หรืออาจจะรวมกลุ่มช่างทอในธุรกิจที่ไม่หวังผลกำไร เน้นการพัฒนาอาชีพ และชุมชน

การพลิกอุปสรรคให้เป็นโอกาสที่เกิดจากถิ่นทุกันดานของพื้นที่อันห่างไกลจากเมือง พัฒนาเป็นหลักสูตรการเรียนรู้หัตถกรรมสิ่งทอให้แก่การศึกษาทั้งในและนอกระบบ โดยเฉพาะโรงเรียนในพื้นที่สูง ซึ่งจะเป็นการพัฒนาอาชีพจากภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ อันเป็นแนวทางที่หน่วยงานภาครัฐและการปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถดำเนินนโยบายไปสู่ท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

การบริหารจัดกิจกรรมประเพณีและพิธีกรรมเมืองขุนยวม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐาปนรณ์ เครือระยา

ประเพณีออกหว่า วัดม่วยต่อ

กิจกรรมเพื่อเผยแพร่ประเพณีและพิธีกรรม สู่มืองท่องเที่ยวขุนยวม

องค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ดำเนินการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์ระหว่างให้กับกลุ่มนักเรียน ชุมชน และกลุ่มผู้สนใจภายนอก ตามแผนบริหารจัดการ “พิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม” โดยกระบวนการมีส่วนร่วมจากเจ้าของมรดกทางวัฒนธรรมที่มีโครงการกิจกรรมต่างๆ เพื่อการจัดการกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ประเพณีและพิธีกรรม สู่มืองท่องเที่ยวขุนยวม 3 กิจกรรม ได้แก่

คลิวิดีโอประเพณีปอยหมั่งกะป่า

หลังจากการสรุปข้อมูลกิจกรรม จากเวทีอภิปรายกลุ่มร่วมกับคนในพื้นที่แล้ว มีการเสนอกิจกรรมการสร้างชุดข้อมูลองค์ความรู้เกี่ยวกับความเชื่อ ประเพณี และพิธีกรรม รวมถึงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น ได้เสนอการจัดทำคลิวิดีโอ โดยในที่ประชุมเห็นชอบในการคัดเลือกประเพณีปอยหมั่งกะป่า (ประเพณีเขาวงกต) เป็นประเพณีที่คนขุนยวมอยากนำเสนอและนำไปสู่การทำสื่อประชาสัมพันธ์ เพราะถือเป็นประเพณีที่โดดเด่น

ในวัฒนธรรมของชาวไทใหญ่ ในงานปอยหมั่งกะป่า หรือ ประเพณีเขาวงกต ที่ปรากฏในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ถือเป็นประเพณีประจำปีที่ทำมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

คำว่า หมั่งกะป่า แปลว่า เขาวงกต เป็นเรื่องราวในมหาเวสสันดรชาดก ตอนที่พระเวสสันดรได้ออกจากเมืองไปบำเพ็ญบารมีในป่าเขาวงกต ซึ่งเส้นทางที่จะเข้าไปหาพระเวสสันดรในป่าเขาวงกตนั้นสลับซับซ้อนมีทางเข้ามากมาย ถ้าผู้ใดจะเข้าไปหาหรือไปทำบุญก็ตามหากไม่มีบุญแล้ว จะไม่สามารถเข้าไปถึงอาศรมพระเวสสันดรได้ จะหลงทางไปมาอยู่ในป่าเขาวงกตนั่นเอง

ด้วยเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาและจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ช่วงเวลาที่มีการจัดงานจะจัดขึ้นในเดือนพฤศจิกายน หรือทางชาวไทใหญ่เรียกว่า เดือน 12 ส่วนใหญ่มักจะจัดขึ้น 13 ค่ำ ถึง 15 ค่ำ เดือน 12 โดยถือเอาวันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันสุดท้ายของงานประเพณีต่างๆ ของชาวไทใหญ่

เขาวงกตเป็นคำที่พระพุทธเจ้ามีไว้ในตำนานพระเวสสันดรเล่าว่า กาลสมัยที่พระพุทธเจ้าอยู่ในทศชาติที่ 10 (พระเวสสันดร) ซึ่งพระองค์ทรงบริจาคช้างเผือกแก้ว ซึ่งเป็นช้างคู่บ้านคู่เมืองให้แก่พราหมณ์ของเมืองกลิงคราช เป็นเหตุให้กรุงสิหัง

อลหม่านแห้งแล้ง มหาชนจึงมาร้องทุกข์ต่อพระเจ้ากรุงสุโขทัยให้เนรเทศพระเวสสันดร ออกจากบ้านเมืองพร้อมด้วยพระนางมัทรีพระโอรสและพระธิดาเสร็จเข้าไปบำเพ็ญเพียรในป่าและเดินทางมาถึงเขาวงกต โดยเส้นทางที่จะเข้าไปหาพระเวสสันดรในป่าเขาวงกตนั้น สลับซับซ้อนมีทางเข้าออกมากมาย ซึ่งถ้าผู้ใดจะเข้าไปหาหรือไปทำบุญก็ตามหากไม่มีบุญแล้ว จะไม่สามารถเข้าไปถึงอาศรมพระเวสสันดร และหลงทางไปมาอยู่ในป่าเขาวงกตนั้น

ดังนั้นแนวคิดของการสร้างจำลองเขาวงกตในวัฒนธรรมความเชื่อชาวไทยใหญ่ (สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดแม่ฮ่องสอน. 2549 : 253-254) คือ เขาวงกตที่เข้าไปเพื่อไปทำบุญกับพระเวสสันดร อีกนัยยะหนึ่งก็คือทำบุญกับพระพุทธเจ้านั่นเอง ซึ่งการเดินทางเข้าไปในเขาวงกตจำลองของชาวไทยใหญ่นั้น ตามประวัติและความเชื่อตั้งแต่สมัยพุทธกาล จะมีการจำลองปราสาทมหาวีหาร 8 หลัง² ที่เศรษฐีในสมัยนั้นสร้างถวายแด่พระพุทธเจ้าโดยจำลองเหตุการณ์มาสร้างพุทธบูชาซึ่งตามตำนานได้กล่าวรายละเอียดของปราสาททั้ง 8 หลังไว้ว่า

หลังที่ 1 ชื่อ เขตวรรณมหาวีหาร ตั้งอยู่ในกรุงสวดี ในครั้งที่พระพุทธเจ้ายังไม่ปรินิพพานซึ่งเป็นวัดที่มหาเศรษฐีอนาถบิณฑิกะเป็นผู้ถวาย

หลังที่ 2 ชื่อ บุพผารามหาวีหาร ตั้งอยู่ในชนบทแห่งกรุงพาราณสี โดยนางวิสาขามหาอุบาสิกาเป็นผู้สร้างถวาย

หลังที่ 3 ชื่อ เวฬุวรรณมหาวีหาร ตั้งอยู่ในชนบทแห่งกรุงราชคฤเจ้าพิมพิศาลเป็นผู้สร้างถวาย

หลังที่ 4 ชื่อ มหาวรรณมหาวีหาร ตั้งอยู่ในกรุงปาตลีบุตร จิตตะมหาเศรษฐี ถวาย

หลังที่ 5 ชื่อ เมกกะทายะวรรณมหาวีหาร ตั้งอยู่ในป่าติดกับดินแดนแห่งกรุงมัลลนครนั้นทิตยมหาเศรษฐีเป็นผู้ถวาย

หลังที่ 6 ชื่อ กัณฐการมมหาวีหาร ตั้งอยู่ในกรุงเวสาลี โชติกะมหาเศรษฐีเป็นผู้สร้างถวาย

หลังที่ 7 ชื่อ กุสินารามมหาวีหาร ตั้งอยู่ในกรุงโกสัมภี กากะวรรณมหาเศรษฐี ถวาย

หลังที่ 8 ชื่อ นิโครธารามมหาวิหาร ตั้งอยู่ในกรุงกะบิลละภัท พระเจ้าสุทโธธานะ

จำนวนของปราสาทนั้นจะขึ้นอยู่กับเจ้าภาพในแต่ละปี ปีไหนมีเจ้าภาพในการถวายปราสาทเยอะก็จะมีปราสาท 8 หลังและเรียกปอยปราสาทแปดหลัง โดยมีปราสาทจัดวางอยู่ 8 ทิศ และตรงกลางเป็นปราสาทหลังใหญ่สุด

สำหรับชุมชนชาวไทใหญ่ที่เก่าแก่และยึดมั่นในขนบประเพณีและวัฒนธรรมจะนิยม จำลองเขาวงกต (ปอยห้วงกะป้า) ที่มีจำนวนประสาธ 5 หลังเป็นการสร้างจำลองปราสาทของพระพุทธเจ้า (ศริวัฒน์ ศิริวิชัย, 2550) โดยใช้ปราสาทใหญ่อยู่ตรงกลาง และใช้ปราสาทเล็กทั้ง 4 มุม โดยใช้แนวคิดพระเจ้า 5 พระองค์ คือจำนวนอดีตพุทธในภัทรกัปนี้

งานประเพณีเขาวงกตเดือน 12 ปีนี้ ได้ดัดแปลงจากที่เคยทำกันมาทุกปี เพื่อให้ยังคงไว้ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมตามที่เคยมีมาแต่อดีต ตามคำบอกเล่าของผู้สูงอายุ ซึ่งในบางพื้นที่มักจะสร้างปราสาท 2 หลัง ไว้ตรงกลางเขาวงกต โดยที่หลังหนึ่งเป็นที่ประทับของพระเวฬุสัณเฑาะ และอีกหลังหนึ่งเป็นที่ประทับของพระนางมัทรี และกัญหาขลิ ส่วนอีก 4 มุมนั้นจะเป็นสระบัว บนสระบัวทุกสระ จะเป็นวัดซึ่งแทนด้วยจองพารา แบบ 2 คอ 3 ขาย เป็นที่ประทับของพระอุคุต ซึ่งมีอยู่ในน้ำมหาสมุทร เพื่อให้สอดคล้องกับคัมภีร์ที่คนสมัยก่อนได้บันทึกไว้เป็นหลักฐานทางพระพุทธศาสนาว่า ในรอบปีหนึ่งๆ พระอุคุตจะเสด็จขึ้นมาบิณฑบาตในโลกมนุษย์ครั้งหนึ่ง ในวันเพ็ญเดือน 12 ในเวลาเช้าตรู่ของทุกปี ถ้าผู้ใดมีบุญวาสนาพบเห็นและได้ถวายสิ่งของเครื่องใช้ หรือเครื่องอุปโภคต่างๆ จะเป็นข้าว ขนม ผลไม้ ต่างๆ บุคคลผู้จะร่ำรวยเป็นเศรษฐี มหาเศรษฐี

เพราะฉะนั้นขอให้ทุกท่านได้ตื่นนอนกันแต่เช้าตรู่ในวันเพ็ญเดือน 12 และก่อนที่จะออกจากบ้านเรือนไปในตอนเช้านั้น โปรดอย่าลืมของ อุปโภคบริโภคติดมือออกบ้านมาด้วย ถ้ามีบุญวาสนาก็อาจจะได้พบพระอุคุต จะได้เอาของถวายแด่ท่าน และอาจจะได้ร่ำรวยเป็นเศรษฐีในเวลาอันเร็ว

ลักษณะของปราสาทเขาวงกต โดยส่วนใหญ่จะสร้างเป็นปราสาทมียอดแหลมขึ้นไปหนึ่งยอด เรียกว่า “กองยอยอด” ตั้งไว้บนสถานที่ยกพื้นสูง ด้านหน้าจะมีที่สำหรับจุดเทียน วางกระถางข้าวพระพุทธและวางดอกไม้บูชาลักษณะของเขาวงกตทำด้วยไม้ไผ่ผ่าซีกทำเป็นราชวัตรขนาดกว้างประมาณ 3 นิ้วยาว 1 เมตร หรือทำด้วย

ไม้สักขนาด 2 นิ้ว ยาว 1 เมตร ติดตั้งไว้ 2 ข้างทางเดิน คดเคี้ยวไปตามแผนผัง
มางเดินเข้าออกไปหาปราสาทที่ตั้งไว้ตรงกลางและตามมุมต่างๆในเขาวงกต ถ้าไม่เคย
เข้าก็อาจจะหลงทาง ไปนมัสการพระพุทธรูปไม่ครบทุกปราสาท

ประเพณีเขาวงกต เขาวงกตในปัจจุบันมี 2 ประเภท คือ ประเภทที่มีปราสาท
5 หลัง กับปราสาทพระอุทิศ และประเภทปราสาท 8 หลัง กับปราสาทพระอุทิศ
หรือบางแห่งอาจยังได้อัญเชิญพระพุทธรูปปางต่างๆซึ่งเป็นพระประจำวันไป
ประดิษฐานไว้ในซุ้มปราสาท เพื่อบุคคลทั่วไปได้มาสักการะบูชาพระประจำวันเกิดของ
ตน เพื่อให้เกิดสิริมงคลแก่ตนเองอีกด้วย

เขาวงกตวัดม่วยต่อ ปอยหลวงกะปำประจำปี 2565

การประกอบพิธีปอยหมั่งกะปำ ภาคเข้ามีการถวายก๊อกหอมต่อ พร้อม
ดอกไม้ธูปเทียน ถวายข้าวพระพุทธรูปกับพระอุทิศ และทำบุญตักบาตรพระภิกษุสงฆ์
สามเณรวัดต่างๆที่นิมนต์รับอาหารบิณฑบาตในเขาวงกตนอกจากนี้ในวันเปิดงานอาจ
มีพิธีเปิดงานโดยพระสงฆ์ประมาณ 9 รูป เป็นต้น ภาคกลางคืนมีการจุดเทียน
นมัสการพระพุทธรูปและพระอุทิศ ซึ่งนำมาตั้งไว้ในปราสาทซึ่งเรียกว่า “กยอง” ตั้งไว้
ตามมุมต่างๆ ในบริเวณเขาวงกต

พุทธศาสนิกชนผู้มาร่วมงานก็จะไปบูชากระบอกน้ำกระบอกทรายดอกไม้ธูป
เทียนด้านหน้างาน โดยถวายปัจจัยเพื่อทำบุญกับวัดหรือภายในวัดแล้วแต่จิตศรัทธาที่
จะถวายเพื่อนำไปถวายพระที่อยู่ในเขาวงกตที่จะเข้าไปถวาย เมื่อบูชากระบอกน้ำ
กระบอกทราย ดอกไม้ ธูปเทียน ก็เริ่มเดินเข้าเขาวงกตที่สมมุติว่าเป็นอาศรมของพระ

เวชสันดรเพื่อเดินทางไปถวายของให้กับพระแล้วแต่จะเข้าทางซ้ายหรือขวาของเขาวงกต ซึ่งเขาวงกตของชาวไทใหญ่นั้น จะไม่มีการหลงทาง เพราะมีทางเข้าและออกเพียงทางเดียว พุทธศาสนิกชนที่เดินเข้าภายในเขาวงกตนี้ เพียงแค่เดินตามทางที่กำหนดไว้ ก็จะพบทางออก เพียงแต่ต้องหยุดไหว้บูชาพระในแต่ละจุดที่ตั้งวางปราสาทไว้เพียงเท่านั้น

ปอยหม้งกะป้า(เขาวงกต) วัดม่วยต่อ ประจำปี 2565

การเข้าไปในเขาวงกตที่สมมุติว่าเป็นอาศรมของพระเวชสันดร เมื่อถึงพระแล้วก็ถวายกระบอกน้ำกระบอกทรายและดอกไม้ธูปเทียน ถวายให้พระ เมื่อถวายเสร็จก็เดินออกจากเขาวงกต ถ้าเดินซ้ายก็เดินทางออกขวา และถ้าเดินขวาก็เดินวนออกทางซ้าย ความเชื่อของชาวไทใหญ่ในอดีตกาลเชื่อกันว่าถ้าคนไหนหาทางออกเขาวงกตไม่เจอก็แสดงว่าไม่มีบุญและถ้าคนไหนหาทางออกเจอก็แสดงว่ามีบุญ

เนื้อหา - ภาคบรรยาย

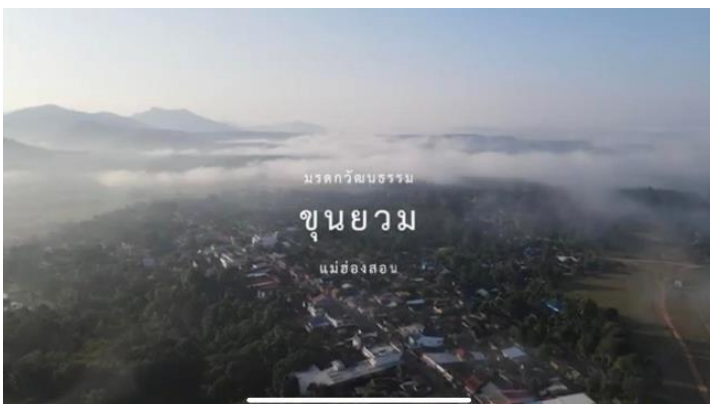
“ปอยหม้งกะป้า หรือปอยปราสาทแปดหลัง, งานประเพณีเขาวงกตของชาวไทใหญ่ จะจัดขึ้นในเดือน 12 เหนือ ถือเป็นงานบุญสุดท้ายในรอบปี ก่อนเข้าสู่ฤดูการเก็บเกี่ยว”

“ในงานชาวบ้านจะนำกระบอกน้ำกระบอกทราย ดอกไม้ธูปเทียนและข้อกระดาก อันเป็นสัญลักษณ์ของธาตุทั้ง 4 ดิน น้ำ ลม ไฟ ไปถวายพระพุทธรูปโดยการเดินเข้าไปในเขาวงกตที่สมมุติว่าเป็นเส้นทางไปยังอาศรมของพระเวสสันดร ผนวกกับการถวายปราสาทแปดหลัง ตามตำนานสมัยพุทธกาล ที่มีเศรษฐีทั้ง 8 ได้สร้างถวายแด่

พระพุทธเจ้า โดยจำลองเป็นจอมพาราเพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปประจำวันเกิดเพื่อ
พุทธบูชาร่วมไว้ด้วย”

“งานบุญดังกล่าว ได้เสริมสร้างความสามัคคีให้กับคนในชุมชน และปลูก
จิตสำนึกให้กับเยาวชนรุ่นใหม่ ให้เข้ามามีส่วนร่วมผ่านกิจกรรมดังกล่าว เพื่อการ
ถ่ายทอด สืบต่อมรดกทางวัฒนธรรมไทใหญ่ต่อไปในอนาคต”

คลิปที่โหลตไว้ในสื่อโซเชียลและเพจพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

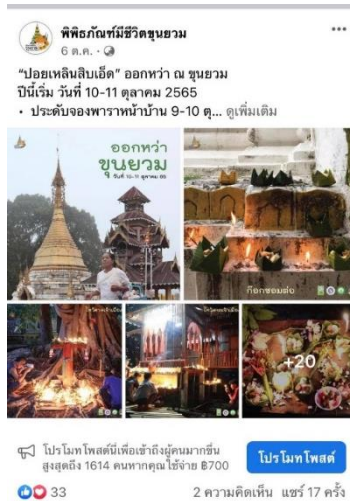
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
(วิชาการ)
สำนักชุมชนและวัฒนธรรม
โครงการนวัตกรรมการพัฒนาสื่อเพื่อการศึกษามีชีวิตชีวาในชุมชนสู่ความยั่งยืน

ภาพถ่ายอย่างคลิปปิดิโอที่ตัดต่อเรียบร้อยและเผยแพร่ทางสื่อโซเชียล ในวันที่ 15 ธันวาคม 2565

การประชาสัมพันธ์ประเพณีและศิลปวัฒนธรรมใน Face Book เพจ พิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม

ทำการประชาสัมพันธ์ประเพณีเพื่อการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของประเพณีออกหว่า และประเพณีปอยม้งกะป้า รวมถึงแนะนำแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของอำเภอขุนยวมผ่านเพจ พิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวม เพื่อสร้างการรับรู้และเคลื่อนไหวตลอดทั้งปี

ตัวอย่างข้อมูลเผยแพร่ทางสื่อโซเชียล ในช่วงระหว่าง ตุลาคม 2565 – มีนาคม 2566

ตัวอย่างการเผยแพร่ทางสื่อโซเชียลในช่วงระหว่าง ตุลาคม 2565 – มีนาคม 2566

การจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ในชุมชนบ้านต่อแพ

การดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์งานโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และงานหัตถกรรมพื้นบ้านของวัดต่อแพ ดำเนินการเมื่อวันที่ 24 – 25 มีนาคม พ.ศ. 2566 กับกิจกรรมเพื่อเผยแพร่ประเพณีและพิธีกรรม สู่มืองท่องเที่ยวขุนยวม ภายใต้ “แนวทางการพัฒนาเพื่อบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมสู่ความยั่งยืน” ด้วยเล็งเห็นถึงคุณค่าและความสำคัญของรายการบัญชี ที่จะเป็ข้อมูลสำหรับการตรวจสอบให้กับทางวัดต่อแพ และศรัทธาชาวชุมชนต่อแพ กอปรกับการจัดการมรดกทางวัฒนธรรมอันทรงคุณค่าเพื่อให้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คณะทำงานฯ จึงดำเนินการจัดทำทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่ปรากฏภายในวัด โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยอาศัยองค์ประกอบของวัด ชุมชน และโรงเรียน ในการดำเนินงาน จนสำเร็จจุล่งไปด้วยดี จัดทำสมุดรายการบัญชีขึ้นมา โดยจัดทำขึ้น 3 ฉบับ สำหรับให้วัดต่อแพและคณะกรรมการวัดฯเก็บรักษาไว้ พร้อมกันนี้ได้นำส่งมอบข้อมูลไฟล์งานและภาพถ่ายที่เกี่ยวข้องในรูปแบบแผ่น CD/DVD ไว้ด้วยแล้ว

ผลการดำเนินการ

โครงการดังกล่าวเป็นการอนุรักษ์และจัดทำบัญชีรายการศิลปวัตถุโบราณวัตถุและงานอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏในวัดต่อแพ ซึ่งจัดขึ้นแบบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคม มีผู้เข้าร่วมโครงการดังกล่าว จำนวน 15 คน ดังนี้

1. พระครูอนุกุลกัลยาณพจน์	เจ้าอาวาสวัดต่อแพ
2. นายอภิวัฒน์ สายปัญญา	รองผู้อำนวยการโรงเรียนชุมชนบ้านต่อแพวิทยา
3. นายธนกร เชื้อเมืองพาน	ผู้ช่วยนักวิจัย
4. นางสาวดวงกมล เมืองกาวา	ผู้ช่วยนักวิจัย
5. นายอนุวัฒน์ อิศระศักดิ์	ตัวแทนเยาวชนเมืองขุนยวม
6. นางสาวพชรินทร์ บุญทา	ครูกศน.ขุนยวม
7. นางสาวระพีพรรณ ศรีทองอ่อน	ครูกศน.ขุนยวม
8. นางสาวกรรณา ภิระ	ประธานกลุ่มการท่องเที่ยวโดยชุมชน
9. ดช.ชุติกานต์ ปามา	เยาวชนบ้านต่อแพ
10. ดช.สถาพร สิงห์หาบุตร	เยาวชนบ้านต่อแพ
11. ดช.ฐิติโชติ พันธุธิ์	เยาวชนบ้านต่อแพ
12. ดช.จิรวัดน์ วรรณมนวรกุล	เยาวชนบ้านต่อแพ
13. ดช.อรรคพล คำวงสา	เยาวชนบ้านต่อแพ
14. ดช.วรัญญู กรกัน	เยาวชนบ้านต่อแพ
15. ดช.ทินกรณ สุรกาญไพร	เยาวชนบ้านต่อแพ

วิทยาการแนะกระบวนการ ณ จอง (วิหาร) วัดต่อแพ

สาเหตุของการเสื่อมสภาพศิลปวัตถุ โบราณวัตถุ

จากการทำการอนุรักษ์ พบสาเหตุหลักของการเสื่อมสภาพศิลปวัตถุและโบราณวัตถุวัดต่อแพ มีอยู่ 3 ประการคือ ความชื้น แมลงสัตว์ และการกระทำของมนุษย์ ซึ่งถือเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้วัตถุเสื่อมสภาพได้มากที่สุด จำแนก ดังนี้

1. แสงแดด น้ำและความชื้น

โบราณวัตถุประเภทไม้หรืองานปั้นรักสมุก เมื่อโดนน้ำเข้าไปจะทำให้ขยายตัว และเมื่อโดนแดดก็จะหดตัว เมื่อปฏิกิริยาเหล่านี้เกิดขึ้นซ้ำๆ สลับกัน ทำให้ผิวของวัตถุเกิดการแตกร้าว และเมื่อนานวันไปก็เกิดการสึกกร่อนและเสื่อมสภาพในที่สุด ซึ่งวัดมวยต่อมีพระพุทธรูปปางปองหรือพระพุทธรูปเกสรดอกไม้ ศิลปะไทใหญ่จำนวนมากหลายองค์ ที่ได้รับความเสียหายจากความชื้น

รวมถึงศิลปวัตถุประเภทเครื่องเงินและทองคำเมื่อโดนแดดเป็นเวลานาน จะแตกร่อน และความชื้นจะก่อให้เกิดสนิมกัดกินเนื้อโลหะโดยเฉพาะโลหะจำพวก เหล็ก ทองแดง สำริดและตะกั่ว

2. สัตว์และแมลง

หนู แมลงสาบ ปลวก มอด แมลงสามง่าม ตัวง ฯลฯ สัตว์เหล่านี้ทั้งกัดกิน กัดแทะและถ่ายมูลซึ่งเป็นการสร้างความสกปรกและทำลายวัตถุอีกทางหนึ่ง ซึ่งพบว่า ฐานพระพุทธรูป ปานปองบางองค์ ถูกหนูกัดแทะและทำรัง

3. ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ของมนุษย์

การกระทำมนุษย์ถือเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้สาเหตุอื่น ๆ ตามมา อาทิ การ จัดเก็บดูแลรักษาไม่ถูกวิธี โบราณวัตถุถูกแดดถูกฝนเป็นประจำ ส่งผลให้เกิด ความขึ้นทำลายโบราณวัตถุ จากกรณีการนำสีทองพลาสติกมาทาหีบพระพุทธรูป ปานปอง เพื่อให้เกิดความสวยงาม แต่ในขณะเดียวกัน ทำให้ความขึ้นไม่สามารถ ระบายออกมาจากภายในองค์พระได้ ส่งผลให้องค์พระพุทธรูปไม้แตกร้าว และสีทอง ใหม่ทาหีบประจกสีที่เป็นส่วนของการประดับตกแต่งองค์พระ ซึ่งนานไปก่อให้เกิด ความคล้ำของสีทอง จนทำให้องค์พระไม่สวยเหมือนเดิม และกรณีการซ่อมฐานพระ ปานปองโดยใช้กระดาษลังและกาวในการซ่อมแซม ทำให้องค์พระเสื่อมสภาพในเวลา ต่อมา เป็นต้น

กิจกรรม “บวร” - บ้าน วัด โรงเรียน

จากการสำรวจโบราณวัตถุศิลปวัตถุ วัดต่อแพ ในเบื้องต้นพบว่ามีโบราณวัตถุศิลปวัตถุจำนวนมาก ซึ่งเมื่อมีการคัดแยกโบราณวัตถุศิลปวัตถุ ตามอายุและความสำคัญแล้ว พบว่ามีโบราณวัตถุศิลปวัตถุที่สมควรขึ้นทะเบียนจำนวน 50 รายการ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. พระพุทธรูป/พระสาวก จำนวน 46 รายการ
2. เทวคาไม้แกะสลัก จำนวน 1 รายการ
3. เครื่องปั้นดินเผา จำนวน 1 รายการ
4. เครื่องชั่ง (เป็ง) จำนวน 1 รายการ
5. เขียนหมายทองเหลือง จำนวน 1 รายการ

การจัดแสดงไว้ใน “ห้องพระเจ้า” ในจอง (วิหาร) วัดต่อแพ

ผลผลิต/ตัวชี้วัด

1. พระสงฆ์ชาวบ้าน และเยาวชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจในขั้นตอนวิธีการอนุรักษ์ การจัดทำทะเบียนวัตถุโบราณและการเก็บรักษาอย่างถูกวิธีมากขึ้น

2. พระสงฆ์ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และเยาวชนในชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ และจิตสำนึกในการอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมภายในวัดและชุมชนอย่างยั่งยืน

3. เล่มทะเบียนโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ วัดต่อแพ อำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. เกิดเป็นองค์ความรู้ให้กับคนในชุมชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ เกิดความห่วงหาและให้ความสนใจต่อการทำนุบำรุงรักษามรดกต่างๆ เอาไว้อย่างยั่งยืน พร้อมทั้งสามารถถ่ายทอดหรือส่งต่อแนวคิดเหล่านี้แก่ชุมชนอื่นได้

2. เป็นต้นแบบนำไปสู่การสร้างสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปกรรมท้องถิ่นในชุมชนอื่นๆ ในเขตอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอนต่อไปในอนาคต

คณะสงฆ์ – ปราชญ์ - ชุมชน - คณะวิจัยโครงการฯ

การบริหารจัดการและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ในชุมชน

อาจารย์ ธวัชชัย ทำทอง

Home Stay บ้านห้วยฮะ

การบริหารจัดการและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

มีแนวทางการพัฒนาต่อยอดให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอขุนยวมเกิดขึ้นอย่างเป็นป็นรูปธรรมในอนาคต ดังนี้

การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

จุดขายที่สำคัญสำหรับการท่องเที่ยวอำเภอขุนยวม คือ ความหลากหลายทางวัฒนธรรม ดังนั้น การพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่ดังกล่าวจึงเป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับแหล่งวัฒนธรรมในพื้นที่เป็น อย่างยิ่ง การจัดการเส้นทางการท่องเที่ยวในพื้นที่สำคัญทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องคำนึงถึงผลกระทบต่างๆ ที่ตามมาเป็นข้อควรระวังในการพัฒนาเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม คือ

1. การพัฒนาการท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงคุณค่าด้านกายภาพและด้านวัฒนธรรม ที่ทำให้ชุมชนแต่ละแห่งมีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะก่อนที่ทำการอนุรักษ์หรือพัฒนา กลุ่มชุมชนจำเป็นต้องมีความเข้าใจความสำคัญของคุณค่าของสถานที่ และมรดกทางวัฒนธรรมของตนเองอย่างถ่องแท้ก่อนการตัดสินใจ ที่เกี่ยวเนื่องกับการพัฒนาและการอนุรักษ์ต้องอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจในคุณค่าทางมรดกวัฒนธรรมนั้นซึ่งในพื้นที่อำเภอขุนยวม โดยเฉพาะเขตพื้นที่เทศบาลขุนยวมเป็นสังคมที่กำลังพัฒนาดนเองสู่สังคมเมืองมากขึ้น วิถีวัฒนธรรมแบบดั้งเดิมของความ เป็นชุมชนขุนยวมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากคนขุนยวมรุ่นใหม่เริ่มออกไปสู่สังคมภายนอกเนื่องจากระบบการศึกษาและการทำงานในเมืองใหญ่การอนุรักษ์และพัฒนา ขันยวมกับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอาจจำเป็นต้องคำนึงถึงประเด็นดังกล่าวด้วย

2. การพัฒนาเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการกำหนดรูปแบบของ การท่องเที่ยวภายในชุมชนต้องคำนึงถึงศักยภาพในด้านรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งในแง่ กายภาพชุมชน ระบบและบริการต่างๆ ที่รองรับนักท่องเที่ยว และความเปราะบาง ทางวัฒนธรรม ประเพณีดั้งเดิมของพื้นที่

3. แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวในชุมชน ต้องยึดความสมดุลทาง วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้นต้อง ไม่ก่อผลกระทบในเชิงลบต่อคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตของ ชุมชนนั้น

4. ลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต้องเป็นการพัฒนาและจัดการอย่างยั่งยืน เพื่อการใช้มรดกปัจจุบันและอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

5. ชุมชนควรมีบทบาทในการวางแผนเพื่อการอนุรักษ์ และพัฒนาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ตนเอง การวางแผนจะต้องเคารพความต้องการของตนเองและความต้องการของชุมชน แม้ความต้องการนั้นอาจเป็นข้อจำกัดในการจัดการพื้นที่ก็ตาม

6. ประชาชนในชุมชนควรได้รับประโยชน์โดยตรง จากการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวอย่างเท่าเทียมกันในทุกๆ ระดับโดยประโยชน์ที่ได้รับอาจอยู่ในรูปแบบต่างกัน

นอกจากนี้แนวทางการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมดังกล่าว ไม่เพียงพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวที่เสื่อมโทรมให้ดีขึ้นเท่านั้น แต่ยังเป็นการพัฒนาและส่งเสริมศักยภาพทรัพยากรท่องเที่ยวที่มีสภาพดีอยู่แล้วให้ดีขึ้นกว่าเดิม ซึ่งต้องมีการพัฒนาทรัพยากร ดังนี้

1. การแบ่งเขตพื้นที่เพื่อการบริหารจัดการทรัพยากรท่องเที่ยว เนื่องด้วยพื้นที่เขตเทศบาลชนวนครอบคลุมพื้นที่หลายชุมชน โดยแต่ละชุมชนต่างก็มีศักยภาพทางวัฒนธรรมที่สามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวได้ดังนั้นการจัดแบ่งพื้นที่จะนำมาซึ่งการสร้างเส้นทางการท่องเที่ยวเพื่อสร้างความหลากหลายและน่าสนใจสำหรับนักท่องเที่ยวและกระจายรายได้ให้แก่ชุมชนอย่างทั่วถึง

2. การกำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวในพื้นที่แต่ละเขตการท่องเที่ยว

3. การจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่

4. การประเมินขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวแต่ละเขตพื้นที่บนเส้นทางการท่องเที่ยว

5. การศึกษาถึงผลกระทบการพัฒนาการท่องเที่ยวต่อสิ่งแวดล้อม แก่เจ้าหน้าที่รัฐโดยเฉพาะเทศบาลชนวน เจ้าหน้าที่ทรัพยากรการท่องเที่ยว และผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่

6. การให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากรท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวต้องการรู้ผ่านกระบวนการจัดการความรู้และการสร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยวประจำพื้นที่

7. การจัดหางบประมาณในการพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยวและการบริหารจัดการรายได้ที่เกิดจากการท่องเที่ยว

การสร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือกระบวนการสร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยว ซึ่งถือว่าเป็นกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้สำเร็จได้ตามเป้าหมายที่วางไว้ ซึ่งบุคลากรทางการท่องเที่ยวในนี้สามารถแบ่งออกเป็นสองกลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่หนึ่ง คือ กลุ่มบุคลากรด้านการจัดการการท่องเที่ยวฝ่ายประสานงาน และการอำนวยความสะดวกให้แก่นักท่องเที่ยว

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูล ผู้นำกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการที่พัก โฮมสเตย์ เป็นต้น

ทั้งสองกลุ่มนี้ต่างมีความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวให้มีประสิทธิภาพ ด้วยความร่วมมือร่วมใจขับเคลื่อนการท่องเที่ยวตามเป้าหมายที่วางไว้ โดยกระบวนการก่อนหน้านี้คือการจัดการความรู้ เพื่อนำเอาองค์ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์ และจัดการตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละฝ่าย ซึ่งปัจจุบันทางกลุ่มท่องเที่ยวขุนยวมยังขาดบุคลากรในกลุ่มที่สองและยังขาดกระบวนการสังเคราะห์และจัดการความรู้ดังนั้น รูปแบบที่ทดลองใช้ในการทดลองการท่องเที่ยวจึงยังไม่มีมาตรฐานโดยเฉพาะด้านข้อมูลที่ยังไม่ครบถ้วน จึงไม่สามารถที่จะดำเนินการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้อย่างเต็มรูปแบบการสร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยวในกลุ่มมัคคุเทศก์ท้องถิ่น ผู้ให้ข้อมูล ผู้นำกิจกรรมการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการที่พัก โฮมสเตย์ เป็นเรื่องสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพท้องถิ่นเพื่อส่งเสริมความพร้อมในการจัดการการท่องเที่ยวของชุมชน การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่น อาจจะเริ่มต้นจากผู้นำชุมชน ตัวแทนชาวบ้านในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการสำรวจชุมชน และร่วมวิเคราะห์ศักยภาพของชุมชน สำหรับกระบวนการในการพัฒนาบุคลากรนั้นจะมีการจัดการฝึกอบรมและการศึกษาดูงาน การจัดการเรียนรู้ และการฝึกบรรยายโดยมีวิทยากร การวัดผลสัมฤทธิ์จากแบบทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรม และการฝึกปฏิบัติการนำเที่ยวในสถานการณ์จริงโดยมีนักท่องเที่ยว กลุ่มตัวอย่างเข้ามาทดลองใช้บริการนำเที่ยวและมีการวัดผล

การให้บริการนำเที่ยวโดยการใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ยังสามารถใช้แบบประเมินทักษะการปฏิบัติ การเป็นมัคคุเทศก์ท้องถิ่นของชุมชนและแบบสังเกตพฤติกรรม บริบทและศักยภาพในด้านความพร้อมของชุมชนในการเป็นแหล่งท่องเที่ยว เนื่องจาก ชุมชนในเขตเทศบาลขุนยวม เป็นชุมชนที่มีลักษณะทางกายภาพ สภาพภูมิศาสตร์มีความสวยงาม มีภูมิอากาศเย็นสบายตลอดทั้งปี อยู่กันแบบสังคมชนบท มีความเป็นอยู่แบบญาติพี่น้อง มีประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ และยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม การพัฒนา มัคคุเทศก์ท้องถิ่นจากกระบวนการเรียนรู้ในท้องถิ่นและการดำเนินกิจกรรมฐานการเรียนรู้ต่าง ๆ จะนำไปสู่การพัฒนามัคคุเทศก์ท้องถิ่นได้เป็นอย่างดีโดยเฉพาะเกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านความรู้ ทักษะและส่งผลให้มีความมั่นใจในการทำหน้าที่มัคคุเทศก์ท้องถิ่น มีความกล้าคิดกล้าแสดงออกสามารถอธิบายรายละเอียดทางสังคม เศรษฐกิจ ในภาพรวมของท้องถิ่นได้อีกด้วย

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมอย่างมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน และยั่งยืน

ปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งของการส่งเสริมและขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอขุนยวม ได้แก่ กระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนซึ่งความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากการมีส่วนร่วมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความเห็นไปในทิศทางเดียวกัน เป็นแรงขับให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของโครงการท่องเที่ยวชุมชนในอำเภอขุนยวม เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการที่วางไว้เพื่อกระบวนการการทำงานโดยจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายฝ่ายโดยเฉพาะภาคประชาชนจากชุมชนหรือจากปึกต่างๆ ในเขตพื้นที่เทศบาลขุนยวม ถือเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทหลักในการเริ่มคิด เริ่มวางแผน ปฏิบัติการและมีอำนาจ ตัดสินใจที่จะดำเนินการในกิจกรรมของเขาเองในชุมชนเพื่อพัฒนาขีดความสามารถของประชาชน ในการจัดการและควบคุมการกระจายทรัพยากรและรายได้ซึ่งจะนำไปสู่การพึ่งตัวเองมีความสามารถในการช่วยตัวเองสามารถที่จะกำหนดชะตาชีวิตได้ด้วยตนเอง

ที่ผ่านมาตัวอย่างชุมชนที่ถือว่าประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนจนกลายเป็นต้นแบบให้แก่ชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆ ได้เป็นอย่างดีได้แก่ชุมชนท่องเที่ยวบ้านเมืองปอน โดยมีจุดเริ่มต้นจากความสมัครใจร่วมกันของชุมชนเข้า

มามีส่วนร่วมในการกำหนดการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนเองและชุมชนเพื่อการท่องเที่ยว จนมาสู่การตัดสินใจกระทำร่วมกันเพื่อให้บรรลุถึงเป้าหมาย หรือกรณีของการ รวมกลุ่มการท่องเที่ยวชุมชนโดยการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน มีจุดมุ่งหมายที่จะ ให้ชุมชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริงโดยคำนึงถึงวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม เพราะกลุ่มคน ในชุมชนพื้นที่ในเขตเทศบาลขุนยวมนั้น มีความแตกต่างกันในลักษณะส่วนบุคคล ชาติพันธุ์ ลักษณะทางเศรษฐกิจ และการได้รับข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้กลุ่มการท่องเที่ยวชุม มถือเป็นกลุ่มใหม่ที่กำลังดำเนินการให้บรรลุวัตถุประสงค์ทางการท่องเที่ยวในอนาคต ทางกลุ่มจึงวางแผนการทำงานจากการเข้ามามีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่เริ่มตั้ง กลุ่มมาจนถึงปัจจุบันโดยสรุปมีทั้งสิ้น 5 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ สังเคราะห์ปัญหาของชุมชน
2. การวางแผนที่เหมาะสมและสอดคล้องกับวิถีชีวิต และวัฒนธรรมท้องถิ่น
3. การกำหนดกิจกรรม
4. การดำเนินการทดสอบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
5. การประเมินผลกิจกรรม

นอกจากนี้การเสียสละเวลา แรงงาน และทุนทรัพย์ต่างๆ ยังเป็นสิ่งสำคัญ ของการเข้ามามีส่วนร่วมโดยเฉพาะช่วงแรกเริ่มโครงการต้น โดยกลุ่มท่องเที่ยวชุมชน มีหน่วยงานภาครัฐ คือ เทศบาล และกลุ่มพี่เลี้ยงจาก อพท.คอยช่วยเหลือให้ คำแนะนำหรืออำนวยความสะดวก ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการดำเนินงาน เกิดการพัฒนา และเกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็น ยุทธศาสตร์ที่สำคัญของการพัฒนาชุมชน ส่งผลให้การดำเนินงานหรือการดำเนิน กิจกรรมต่างๆ เป็นไปตามแผนงานหรือโครงการเกิดประสิทธิผล โดยทางกลุ่มได้ ดำเนินตามหลักการสร้างการมีส่วนร่วม คือ การเปิดโอกาสให้ประชาชน และผู้ที่ เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนของสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วมกับภาครัฐ ซึ่งสามารถจะแบ่งระดับ ของการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1. การให้ข้อมูลข่าวสาร ถือเป็นการมีส่วนร่วมของประชาชนที่สำคัญที่สุด เพราะเป็นก้าวแรกของการที่ภาครัฐจะเปิดโอกาสให้ประชาชน เข้าสู่กระบวนการ มี ส่วนร่วมในเรื่องต่างๆ วิธีการให้ข้อมูลสามารถใช้ช่องทางต่างๆ เช่น เอกสาร สิ่งพิมพ์

การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านทางสื่อต่างๆ การจัดนิทรรศการ จัดหมายข่าว การจัดงาน แลกงข่าว การติดประกาศ และการให้ข้อมูลผ่านเว็บไซต์

2. การรับฟังความคิดเห็น เป็นกระบวนการที่เปิดให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการให้ข้อมูล ข้อเท็จจริง และความคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของหน่วยงานภาครัฐด้วยวิธีต่างๆ เช่น การรับฟังความคิดเห็น การสำรวจความคิดเห็น การจัดเวทีสาธารณะ การแสดงความคิดเห็นผ่านเว็บไซต์ ซึ่งที่ผ่านมาทางกลุ่มได้นำเนินการโดยการจัดประชุมสำรวจความคิดเห็น โดยเทศบาลขุนยวมเป็นเจ้าภาพในการจัดเวทีดังกล่าวนอกจากนี้ทางกลุ่มยังมีการลงพื้นที่ภายในชุมชนบนเส้นทางทางท่องเที่ยวเพื่อสำรวจความคิดเห็นจากภาคประชาชนในท้องถิ่นเพื่อนำมาใช้ปรับปรุงแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของขุนยวม

3. การดึงตัวแทนของภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน หรือร่วมเสนอแนะทางที่นำไปสู่การตัดสินใจ เพื่อสร้างความมั่นใจให้ประชาชนว่าข้อมูล ความคิดเห็น และความต้องการของประชาชนจะถูกนำไปพิจารณาเป็นทางเลือกในการบริหารจัดการ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อพิจารณาประเด็นนโยบายของกลุ่ม การจัดตั้งคณะทำงานเพื่อเสนอแนะประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการท่องเที่ยว

4. ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน เป็นการให้กลุ่มประชาชน ผู้แทนผู้ประกอบการ มีส่วนร่วม โดยเป็นหุ้นส่วนกับภาครัฐในทุกขั้นตอนของการตัดสินใจ และมีการดำเนินกิจกรรม ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เช่น คณะกรรมการกลุ่มจะมาจากตัวแทนฝ่ายต่างๆเข้ามาร่วมประชุมรับฟังและเสนอแนวความคิดโดยเฉพาะภาคประชาชน

5. การเสริมอำนาจแก่ประชาชนหรือให้บทบาทประชาชนในระดับสูงที่สุด โดยให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ เช่น การลงประชามติในประเด็นการท่องเที่ยวชุมชนที่จะต้องเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะต่างๆ รวมถึงกิจกรรมที่ต้องไปคาบเกี่ยวกับจารีตประเพณีของชุมชน เป็นต้น

การมีส่วนร่วมของของภาคประชาชนถือเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในการให้ข้อมูล ข่าวสารที่ถูกต้องแก่ประชาชน การรับฟังความคิดเห็น การเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม รวมทั้งพัฒนาทักษะและศักยภาพของทุกฝ่ายควบคู่กันไปด้วย จากหลักการและความจำเป็นอย่างยิ่งดังกล่าวทำให้การ

พัฒนาระบบความคิดในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวได้รับการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการ ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมมากขึ้น หรือที่เรียกว่า การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอขุนยวมนั้น จำเป็นต้องอาศัยหลักการมีส่วนร่วมเป็น 4 ประการที่จะช่วยขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนขุนยวมให้ประสบผลสำเร็จและมีความมั่นคงและยั่งยืน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ในกระบวนการของการตัดสินใจนั้น ประการแรกสุด คือ การกำหนดความต้องการและจัดลำดับความสำคัญ จากนั้นเลือกนโยบาย และประชากรที่เกี่ยวข้อง การตัดสินใจในช่วงเริ่มต้น การตัดสินใจในช่วงดำเนินการวางแผน และการตัดสินใจในช่วงการปฏิบัติตามแผนที่วางไว้

2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบ ของการดำเนินงานตามโครงการนั้นจะได้มาจากคำถามที่ว่า ใครจะทำประโยชน์ให้แก่โครงการได้บ้างและจะทำประโยชน์โดยวิธีใด โดยการจัดแบ่งหน้าที่กันอย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร หน้าที่การบริหารงาน การประสานงานและการขอความช่วยเหลือ เป็นต้น

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ในส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ถือเป็นเรื่องสำคัญมากอีกเรื่องของการจัดการการท่องเที่ยว นอกจากความสำคัญของผลประโยชน์ในเชิงปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังต้องพิจารณาถึงการ กระจายผลประโยชน์ภายในกลุ่มอย่างทั่วถึง รวมทั้งผลประโยชน์ในทางบวก และผลที่เกิดขึ้นในทางลบที่เป็นผลเสียของโครงการจะเป็นประโยชน์และเป็นโทษต่อบุคคลในสังคม

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล สิ่งสำคัญที่จะต้องสังเกต คือ ความเห็น ความชอบ และความคาดหวัง ซึ่งจะมีอิทธิพลสามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลในกลุ่มได้

การปรับปรุงพื้นที่ทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การรวมกลุ่มการท่องเที่ยวขุนยวมในปัจจุบัน โดยการใช้พื้นที่เขตเทศบาลขุนยวมมาเป็นพื้นที่เป้าหมายสำหรับการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยววัฒนธรรมเชิงสร้างสรรค์ บางส่วนของพื้นที่จำเป็นต้องได้รับการปรับปรุงพื้นที่ทรัพยากรทาง

วัฒนธรรมเพื่อการอนุรักษ์และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของพื้นที่อำเภอขุนยวม จำเป็นต้องใช้การศึกษาออกแบบรวมถึงการอนุรักษ์ฟื้นฟูองค์ความรู้เพื่อใช้พัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อชุมชนโดยชุมชน ไม่เน้นการสร้างประโยชน์ให้คนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง แต่เพื่อรักษาคุณค่าของชุมชนในด้านต่างๆ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ท้องถิ่น เพื่อให้ลูกหลานคนรุ่นใหม่ ได้ตระหนักถึงความสำคัญและคุณค่าของชุมชน และกลับมาสืบทอดรักษาสืบสานสิ่งเหล่านี้ให้คงอยู่รุ่นต่อรุ่น ด้วยกลยุทธ์ทางการท่องเที่ยว และนารายได้เข้าสู่ชุมชน โดยการกระจายรายได้กันอย่างทั่วถึง เกิดเป็นสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว โดยกระบวนการศึกษาและพัฒนาโปรแกรมเพื่อตอบสนองพื้นที่คือการคืนคุณค่าให้กับอาคารเก่า สนับสนุนส่งเสริมการใช้งานของอาคารเดิมให้มีคุณค่ามากขึ้นและสอดคล้องกับบริบทของชุมชน และบูรณาการสถาปัตยกรรมใหม่ โดยต้องตอบสนองความต้องการของชุมชนเป็นหลักคือความต้องการด้านพื้นที่ใช้สอยสาธารณะ การบริการ ด้านการศึกษา และเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวให้กับย่านชุมชนขุนยวม โดยไม่ทำลายสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่มีอยู่

เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวในอำเภอขุนยวม การปรับสร้างภูมิทัศน์ของเมืองและธรรมชาติของพื้นที่ รวมถึงทรัพยากรทางศิลปสถาปัตยกรรม แหล่งโบราณคดี รวมทั้งองค์ประกอบอื่นๆในพื้นที่ ที่มีความสำคัญต่อการสร้างสภาพแวดล้อมโดยรวมของพื้นที่ที่ดี และมีศักยภาพในการนำมาสร้างภูมิทัศน์ที่สวยงามน่าชม โดยการหาแนวทางในการสร้างและปลูกจิตสำนึกของคนในพื้นที่ รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อทรัพยากรทางภูมิทัศน์ โดยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมและอยู่บนพื้นฐานการทำงานที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน และจัดทำแผนในการสร้างภูมิทัศน์เมืองขุนยวม และภูมิทัศน์ธรรมชาติ ที่สอดคล้องกับความรู้และความเข้าใจข้างต้น และสามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมในการสร้างภูมิทัศน์ที่ดีต่อไป โดยการศึกษาและวิจัยดำเนินงานวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่การสำรวจภาคสนาม การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลพื้นที่ รวมถึงมีการประชุมเพื่อสร้างความเข้าใจและสรรหาความร่วมมือในการทำงานควบคู่ไปด้วย นอกจากนี้ยังควรจัดกิจกรรมโดยใช้การมีส่วนร่วมของชุมชน เพื่อสรุปผลที่ได้เพื่อใช้สร้างแนวทางในการจัดทำแผนในการสร้างภูมิทัศน์เมืองและภูมิทัศน์ธรรมชาติ ซึ่งองค์ประกอบทางจินตภาพที่สำคัญที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองขุนยวม คือ เส้นทางที่เป็นแกนหลักของเมือง โดยมีขอบเขตของเมืองเป็นพื้นที่การเกษตร พืชไร่ แม่น้ำยวม และแนวเทือกเขาที่เป็นธรรมชาติและย่านการค้าหลักของเมืองที่มีกลุ่มอาคารพื้นถิ่นที่เรียงตัวไปตามแนวถนนสายหลัก

ที่แสดงออกถึงความเป็นเมือง ซึ่งเป็นลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่ตามเส้นทางหลักของเมืองจากทิศใต้ขึ้นไปยังทิศเหนือ พบว่าภูมิทัศน์ในแต่ละช่วงจะมีองค์ประกอบที่แตกต่างกันไป ดังนั้นแนวทางในการปรับปรุงภูมิทัศน์เมืองขุนยวม คือการปรับปรุงภูมิทัศน์ในภาพรวมโดยปรับปรุงองค์ประกอบทางจินตภาพที่เป็นเอกลักษณ์ของเมือง และในระดับย่อยได้แก่ การปรับปรุงองค์ประกอบทางภูมิทัศน์ที่สำคัญของแต่ละช่วงลำดับทางภูมิทัศน์ ซึ่งจะสร้างภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละช่วงถนนโดยมีความสัมพันธ์กับภูมิทัศน์ในภาพรวม เพื่อให้ได้ภูมิทัศน์ที่เป็นเอกลักษณ์ของเมืองขุนยวมสร้างจินตภาพความสวยงามของเมืองให้แก่ผู้พบเห็น

นอกจากการปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์แล้วภายในเขตพื้นที่เทศบาลยังประกอบด้วยวัดวาอารามจำนวนหลายวัดซึ่งแต่ละวัดจะมีความงามและเสน่ห์ที่ต่างกัน โดยทุกวัดจะมีการจัดมณฑปพิพิธภัณฑที่แสดงเรื่องเล่าและข้าวของเครื่องใช้ของผู้คนขุนยวมในอดีตเป็นจำนวนมาก หากได้รับการปรับปรุงตั้งแต่การปรับสภาพภูมิทัศน์ของวัดและการจัดการพิพิธภัณฑที่ดีก็จะช่วยเพิ่มศักยภาพของพื้นที่ขุนยวมให้เป็นเมืองน่าเที่ยวได้อีกระดับหนึ่ง

การสร้างฐานข้อมูลเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

การจัดการสร้างฐานข้อมูลความรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญเนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมถือได้ว่าเป็นการเรียนรู้ผ่านเรื่องเล่าที่ผสมผสานองค์ความรู้จากหลากหลายมิติ เช่น มิติทางประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ความเชื่อ จารีตประเพณี วิถีชีวิต ดังนั้น ก่อนการสร้างฐานข้อมูลนั้นสิ่งที่พึงกระทำก่อนคือการจัดการความรู้ภายในพื้นที่ท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนั้นให้เป็นมาตรฐานอันเดียวกัน เพื่อให้ทุกภาคส่วนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวนั้นได้ใช้ข้อมูลองค์ความรู้ชุดเดียวกัน การจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) คือวิธีการที่ใช้รวบรวม พัฒนา และการแบ่งปันองค์ความรู้ต่างๆ ที่มีอยู่ในองค์กรและพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งผลที่ได้จากวิธีการนี้จะทำให้องค์กรหรือกลุ่มการท่องเที่ยว สามารถบรรลุเป้าหมายจากการใช้องค์ความรู้ที่ได้มา การจัดการองค์ความรู้จึงเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาองค์กรกลุ่มท่องเที่ยวให้ขับเคลื่อนไปตามเป้าหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นแล้ว จากคำนิยามของการจัดการความรู้ที่มีผู้วิจัยได้ทำการวิจัยไว้ จึงสามารถสรุปความหมายของการจัดการความรู้ได้ว่า การจัดการความรู้ คือการรวบรวมองค์ความรู้ ที่มีอยู่ในส่วนราชการซึ่งกระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือ

เอกสาร มาพัฒนาให้เป็นระบบ เพื่อให้ทุกคนในองค์กรสามารถเข้าถึงความรู้ และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้องค์กรมีความสามารถในเชิงแข่งขันสูงสุด โดยที่ความรู้มี 2 ประเภท คือ

1. ความรู้ที่ฝังอยู่ในคน เป็นความรู้ที่ได้จากประสบการณ์ พรสวรรค์หรือสัญชาตญาณของแต่ละบุคคลในการทำความเข้าใจในสิ่งต่างๆ เป็นความรู้ที่ไม่สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นคำพูดหรือลายลักษณ์อักษรได้โดยง่าย เช่น ทักษะในการทำงาน งานฝีมือ หรือการคิดเชิงวิเคราะห์ บางครั้งจึงเรียกว่าเป็นความรู้แบบนามธรรม

2. ความรู้ที่ชัดเจน เป็นความรู้ที่สามารถรวบรวม ถ่ายทอดได้โดยผ่านวิธีต่างๆ เช่น การบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ทฤษฎีคู่มือต่างๆ และบางครั้งเรียกว่าเป็นความรู้แบบรูปธรรม

โดยในปัจจุบันการศึกษาวิจัยด้านการจัดการองค์ความรู้สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายแขนง เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพการจัดการองค์ความรู้การลดเวลาในการจัดการองค์ความรู้ รวมทั้งการศึกษาวិธีการนำความรู้เข้าไปใช้ในองค์กร อย่างไรก็ตามในการจัดการองค์ความรู้ นั้น เป็นที่ทราบกันทั่วไปว่าจะต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก และใช้เวลานาน เพื่อรวบรวมข้อมูลองค์ความรู้จากบุคคลต่างๆ ให้รอบด้านรวมทั้งจากวัฒนธรรมขององค์กร และโครงสร้างขององค์กร การจัดการความรู้เป็นการดำเนินการอย่างน้อย 6 ประการต่อความรู้ ได้แก่

1. การกำหนดความรู้หลักที่จำเป็นหรือสำคัญ ต่องานหรือกิจกรรมของกลุ่มหรือองค์กร

2. การเสาะหาความรู้ที่ต้องการ

3. การปรับปรุง ดัดแปลง หรือสร้างความรู้บางส่วน ให้เหมาะต่อการใช้งานของตน

4. การประยุกต์ใช้ความรู้ในกิจการงานของตน

5. การนำประสบการณ์จากการทำงาน และการประยุกต์ใช้ความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสกัด “ขุมความรู้” ออกมาบันทึกไว้

6. การจัดบันทึกองค์ความรู้สำหรับไว้ใช้งาน และปรับปรุงเป็นชุดความรู้ที่ครบถ้วน ลุ่มลึกและเชื่อมโยงมากขึ้น เหมาะต่อการใช้งานมากยิ่งขึ้น

โดยที่การดำเนินการ 6 ประการนี้บูรณาการเป็นเนื้อเดียวกัน ความรู้ที่เกี่ยวข้อง เป็นทั้งความรู้ที่ชัดเจนอยู่ในรูปของตัวหนังสือหรือรูปแบบอย่างอื่นที่เข้าใจได้ทั่วไป การจัดการความรู้เป็นกิจกรรมที่คนจำนวนหนึ่งทำร่วมกัน ไม่ใช่กิจกรรมที่ทำโดยคนคนเดียว การศึกษารูปแบบการจัดการความรู้ในปัจจุบัน พบว่า มีนักวิชาการจำนวนมากที่ศึกษาและพัฒนาารูปแบบการจัดการความรู้อย่างหลากหลาย กระบวนการจัดการความรู้ไม่เน้นการควบคุม เพราะเป็นการแบ่งปันร่วมมือ และใช้ทรัพยากรความรู้ร่วมกัน แบ่งออกเป็น 4 กระบวนการ ได้แก่ 1) การแสวงหาความรู้ เป็นกระบวนการที่องค์กรปฏิบัติเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ 2) การสร้างความรู้ เป็นกระบวนการที่บุคคล ทีมงาน และองค์กรได้สร้างความรู้ขึ้นมาเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน หรือเพื่อพัฒนาศักยภาพของตนให้สูงขึ้น 3) การถ่ายโอนและใช้ความรู้ เป็นกระบวนการที่บุคคลกลุ่ม หรือ องค์กรถ่ายโอนความรู้ให้เกิดประโยชน์โดยเกี่ยวข้องกับเครื่องมือเครื่องใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เทคโนโลยีช่วยในการถ่ายโอนความรู้และข้อมูลข่าวสาร และ 4) การจัดเก็บความรู้และการนำกลับมาใช้ใหม่เป็นกระบวนการที่นำความรู้ที่ได้มาหรือที่สร้างขึ้นมาจัดเก็บเพื่อสะดวกในการนำกลับมาใช้ใหม่

กระบวนการจัดการความรู้มีความสัมพันธ์ และเชื่อมโยงกันและกัน เป็นวงจร มิใช่ความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงก่อน-หลัง แต่เป็นวัฏจักรที่หมุนเวียน ผลิตซ้ำ พัฒนาและยกระดับขึ้นไปไม่มีที่สิ้นสุด มี 6 ขั้นตอน คือ 1) การกำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ เป็นการนำความมุ่งมั่นวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย และวัตถุประสงค์ขององค์กร มากำหนดความรู้ที่ต้องการใช้ 2) การเสาะหา และดักจับความรู้เป็นการพัฒนาขีดความสามารถในการเสาะหา และยึดกุมความรู้ที่กระจัดกระจายหรือแฝงอยู่ตามที่ต่างๆ ภายนอกหรือจากผู้ที่ทำงานด้วยกัน ในองค์กรใช้ประโยชน์ดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ จนเกิดทักษะและความชำนาญ 3) การสร้างความรู้ ความรู้เกิดขึ้นทุกจุดของการทำงานโดยทุกคนที่ทำงาน โดยทุกคนที่ทำงานเป็นความรู้ลงมือทำระหว่างการทำงานและสรุปประมวลประสบการณ์ หลังจากการทำงาน 4) การกลั่นกรอง เพื่อนำความรู้ที่เหมาะสมมาใช้และเหมาะสมกับบริบทหรือ สภาพแวดล้อม 5) การแบ่งปันความรู้เพื่อการยกระดับความรู้ และ 6) การประยุกต์ใช้ความรู้ ทำให้เกิดผลจากการใช้ความรู้เพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการ พัฒนากระบวนการทำงาน พัฒนาสมาชิกองค์กร และมีผลเชิงป้องกัน ต่อขั้นตอนการจัดการความรู้ที่กล่าวมา

การจัดการองค์ความรู้เพื่อการท่องเที่ยวในเขตอำเภอขุนยวมในปัจจุบันพบว่าสามารถแบ่งออกได้เป็นสามกลุ่ม คือ 1) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชนที่ได้รับการส่งเสริมและพัฒนาแล้วได้แก่ชุมชนบ้านเมืองปอนและชุมชนอื่นๆที่เป็นชุมชนท่องเที่ยวตามโครงการหมู่บ้านท่องเที่ยวโอท็อป นวัตวิถี กลุ่มนี้จะเป็นกลุ่มที่ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ภายในชุมชนมาแล้วระดับหนึ่งเนื่องจากได้มีองค์กรหรือหน่วยงานต่างๆ ทั้งจากภาครัฐและเอกชนที่เข้ามามีส่วนช่วยเหลือในการบริหารจัดการความรู้เพื่อใช้กับพื้นที่เพื่อการท่องเที่ยวชุมชน 2) กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน กลุ่มดังกล่าวถือว่าเป็นกลุ่มที่ยังอยู่ในกระบวนการวางแผนและทดลองโครงการ โดยยังไม่ผ่านกระบวนการจัดการความรู้ตามหลักการที่กล่าวมาข้างต้น ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากพื้นที่ในการจัดเส้นทางท่องเที่ยวของกลุ่มจำเป็นต้องใช้ข้อมูลที่แม่นยำและถูกต้องเนื่องจากเป็นศูนย์กลางของพื้นที่และเต็มไปด้วยข้อมูลเชิงศิลปวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของพื้นที่ดังนั้นข้อมูลองค์ความรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการใช้เป็นข้อมูลสำหรับบุคลากรที่เกี่ยวข้อง มักคุเทศก์ท้องถิ่น รวมถึงการใช้ผลิตสื่อการประชาสัมพันธ์ต่างๆ 3) กลุ่มชุมชนชาติพันธุ์ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต อันได้แก่ชุมชนชาวกะเหรี่ยง เนื่องจากชาวกะเหรี่ยงเป็นกลุ่มประชากรที่มีจำนวนมากที่สุดในพื้นที่อำเภอขุนยวม การจัดการรวบรวมภูมิปัญญาความรู้ของชาวกะเหรี่ยงจึงเป็นเรื่องสำคัญซึ่งสามารถนำมาใช้พัฒนาสร้างมูลค่าหรือส่งเสริมการท่องเที่ยวได้ในอนาคต

การอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว

การอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมนั้น ควรเริ่มจากการที่ชุมชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเอง เมื่อชุมชนเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมตนเองแล้ว เราจะสามารถพัฒนาต่อยอดวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์กับชุมชนได้หลายด้าน โดยเฉพาะการนำเอาทุนวัฒนธรรมดังกล่าวมาเพิ่มมูลค่าเพื่อพัฒนาสู่การท่องเที่ยวชุมชนและเสริมสร้างรายได้ให้กับชุมชน โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

1. การกระตุ้นให้หน่วยงานต่างๆในอำเภอขุนยวมและคนในชุมชนเอาใจใส่ ควบคุม ดูแล อนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมอย่างถูกต้องเหมาะสม นอกจากแรงขับเคลื่อนจากคนในชุมชนแล้ว หน่วยงานต่างๆเป็นส่วนที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อชุมชนในการชี้แนวทางการพัฒนาไปในทิศทางต่างๆ

2. มีการปรับปรุงกฎเกณฑ์บางอย่างให้เหมาะสมกับพื้นที่ขุนยวม เพื่อให้มีการอยู่ร่วมกันของคนในพื้นที่หรือนักท่องเที่ยวได้ปฏิบัติตาม

3. ในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของอำเภอขุนยวม ควรพัฒนาไปในทางที่ไม่กระทบต่อวัฒนธรรมของอำเภอขุนยวม หรือพัฒนาให้ควบคู่ไปด้วยกันโดยไม่ส่งผลเสียต่อด้านใดด้านหนึ่ง

4. การเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจให้แก่บุคลากรในท้องถิ่นเพื่อทำหน้าที่รับผิดชอบร่วมกันในการคุ้มครองและรักษาสภาพแวดล้อมที่ดีแก่แหล่งศิลปวัฒนธรรม

5. ส่งเสริมให้มีการอบรมและสร้างสามัญสำนึกให้ประชาชนเกิดความรู้สึกรักหวงแหนและเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะ เยาวชนรุ่นใหม่ ที่จะต้องทำหน้าที่ดูแลรักษาและสืบทอดวัฒนธรรมต่างๆ ของอำเภอขุนยวมต่อไป

การอนุรักษ์สืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมท้องถิ่นถือเป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมซึ่งนักท่องเที่ยวมีเป้าหมายในการเดินทางเพื่อศึกษาเรียนรู้ถึงวิถีทางการดำเนินชีวิต ประวัติศาสตร์ ศิลปะและเทศกาลงานประเพณีต่าง ๆ ทั้งที่มีมานานแล้ว และจัดขึ้นเฉพาะกาล รวมถึงนำเอาวิถีวัฒนธรรมท้องถิ่นมาสร้างรูปแบบของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรม ประเพณีเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและเรียนรู้แลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมได้ซึ่งถือเป็นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ ซึ่งการส่งเสริมวัฒนธรรมจะเป็นสิ่งที่สะท้อนตัวตนทางวัฒนธรรมของอำเภอขุนยวมและสามารถใช้เป็นแรงจูงใจให้นักท่องเที่ยวให้เข้ามาเยือนขุนยวมได้โดยสิ่งที่เป็นแรงจูงใจสำหรับนักท่องเที่ยวสามารถแบ่งเป็นกลุ่มต่างๆ ดังนี้

1. เทศกาลงานประเพณี โดยปกติแล้วนักท่องเที่ยวจะให้ความสนใจกับงานเทศกาลต่างๆ ซึ่งเป็นสิ่งจูงใจให้นักท่องเที่ยวได้เข้ามาเยือนในพื้นที่โดยเฉพาะพื้นที่ขุนยวมเทศกาลที่ได้รับความนิยมขึ้นขอสำหรับนักท่องเที่ยวโดยทั่วไปได้แก่เทศกาลดอกบัวตองบานที่ดอยแม่ฮูอ ซึ่งเทศกาลดังกล่าวได้รับการตอบรับจากนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากอีกทั้งเป็นการสร้างรายได้กระตุ้นเศรษฐกิจให้แก่อำเภอขุนยวมเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ขุนยวมยังเป็นเมืองที่มีกิจกรรมที่เป็นจารีตประเพณีตลอดทั้งปีโดยเฉพาะประเพณีที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาและความเชื่อต่างๆ หากสามารถพัฒนาศักยภาพเพื่อการท่องเที่ยวได้เมืองขุนยวมก็จะกลายเป็นเมืองที่สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี

2. ศิลปะและสถาปัตยกรรม สิ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวได้อีกประการหนึ่งในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมคือศิลปะที่เกิดจากการสร้างสรรค์ของศิลปินหรือช่างท้องถิ่น ทั้งที่เป็นงานสร้างสรรค์สมัยใหม่และงานเก่าโบราณที่สร้างขึ้นด้วยปัจจัยที่ต่างกัน ศิลปะดังกล่าวจะสะท้อนเรื่องราวต่างๆผ่านรูปแบบความงามของผลงานศิลปะนั้นๆ ในพื้นที่อำเภอขุนยวมนั้น งานศิลปะที่โดดเด่นส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปแบบของอาคารสถาปัตยกรรมเนื่องในพุทธศาสนาและอาคารบ้านพักส่วนบุคคลที่มีการประดับตกแต่งอย่างประณีตสวยงาม โดยเฉพาะวัดวาอารามต่างๆในเขตอำเภอขุนยวม ส่วนใหญ่จะสร้างขึ้นด้วยความศรัทธาในพุทธศาสนาซึ่งแฝงไปด้วยความหมายคติธรรมคำสอนต่างๆ และด้วยอานิสงค์ของการสร้าง นายช่างชาวไทใหญ่ผู้รังสรรค์จะสร้างด้วยความตั้งใจส่งผลให้งานศิลปะที่ใช้ประดับตกแต่งอาคารพุทธศาสนาในเขตอำเภอขุนยวมงดงามวิจิตรเป็นพิเศษ

3. งานหัตถกรรมพื้นบ้าน เช่น ผ้าทอ เครื่องจักสาน ไม้แกะสลัก และผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นต่างๆ ถือเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาสู่พื้นที่ นอกจากนี้สินค้าหัตถกรรมเหล่านี้ยังเป็นสินค้าของที่ระลึกสำหรับนักท่องเที่ยวเที่ยวได้เป็นอย่างดีโดยพื้นที่อำเภอขุนยวม เป็นพื้นที่ที่มีงานช่างหัตถกรรมกระจายตัวอยู่เป็นจำนวนมาก เช่น งานสานกุบไต่บ้านเมืองปอน บ้านต่อแพ ผ้าทอชาวกะเหรี่ยงจากบ้านหัวแม่สุริน บ้านท่าหินส้ม และป้อมบ้านวิทยาทราชมูล งานตีมีดบ้านขุนยวม บ้านปางตอง กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้าไทใหญ่บ้านเมืองปอน บ้านต่อแพและบ้านขุนยวม เป็นต้น

4. วิถีชีวิตพื้นบ้าน โดยทั่วไปนักท่องเที่ยวต่างชาติและในประเทศจะมีความสนใจเป็นพิเศษ เกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในท้องถิ่นนั้น ซึ่งนักท่องเที่ยวกลุ่มดังกล่าวนิยมเข้าไปท่องเที่ยวตามแหล่งชุมชนที่ยังคงรักษาจารีตประเพณีในการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมส่งให้เกิดการพัฒนาให้เกิดโฮมสเตย์เกิดขึ้นมากมาย โดยเฉพาะพื้นที่อำเภอขุนยวมชุมชนเมืองปอนจัดได้ว่าเป็นชุมชนที่ประสบความสำเร็จในเรื่องของการทำโฮมสเตย์เพื่อรองรับนักท่องเที่ยวที่ต้องการเข้ามาสัมผัสวิถีชีวิตแบบพื้นบ้านของชาวเมืองปอน

การนำเสนอความงามของแหล่งท่องเที่ยวโดยผ่านเรื่องราวความเป็นมาจากเอกลักษณ์ของพื้นที่ จะยิ่งเพิ่มคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะถ้าการนำเสนอนี้ให้ทุกคนได้มีส่วนร่วม ทั้งนี้การเรียนรู้ความเป็นมาของชุมชนอาจทำได้

ผ่านเรื่องเล่า บทกวี เพลง ศิลปะตลกกรรม วิถีชีวิต โดยให้เจ้าของพื้นที่นั้นเป็นผู้ถ่ายทอดแก่นักท่องเที่ยวโดยตรง การมีประสบการณ์ร่วมจะทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจในเอกลักษณ์ของพื้นที่นั้นมากขึ้น ดังนั้นจัดการท่องเที่ยวควรนำเสนอคุณค่าของแหล่งท่องเที่ยวมากกว่าทำการตลาดเพื่อขายสินค้าโดยเฉพาะ โดยนำเสนอความสวยงามความหมายของแหล่งท่องเที่ยว ยิ่งแต่ละแห่งมีความแตกต่างหลากหลาย ยิ่งจะสร้างแรงดึงดูดใจได้มากขึ้น นักท่องเที่ยวจะเกิดความรู้สึกรักภูมิใจในประสบการณ์จากการท่องเที่ยวที่มีลักษณะพิเศษ ตัวชี้วัดความสำเร็จขององค์กรการจัดการการท่องเที่ยวคือดัชนีความสุขมวลรวม ควรมีการให้คำนิยามความสำเร็จของการท่องเที่ยวเสียใหม่ที่ไม่ใช่การมุ่งเน้นเอาแต่ผลกำไร การมุ่งเน้นการเติบโตของนักท่องเที่ยว จะไปสู่การพิจารณาผลประโยชน์โดยรวม ที่ได้รับจากการจัดการการท่องเที่ยว กล่าวโดยสรุป การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เป็นการจัดการที่เน้นการนำทุนวัฒนธรรมมาสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยนัยหนึ่งคือการใช้ศิลปวัฒนธรรมดึงดูดนักท่องเที่ยว อย่างไรก็ตามปัจจุบันมีแนวโน้มว่า รัฐบาลพยายามผลักดันให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการมากขึ้น หรือเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชน

การสร้างเครือข่ายการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในพื้นที่อำเภอขุนยวมนั้น ควรเริ่มต้นจากกลุ่มบุคคลที่มีความคิดที่คล้ายคลึงกัน ประสบปัญหาแบบเดียวกันและต้องการที่จะพัฒนาอำเภอไปในทิศทางเดียวกัน วัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันยังเป็นอีกส่วนหนึ่งที่สำคัญ เพราะจะได้เข้าใจถึงสภาพปัญหาและศักยภาพของกันและกันมากขึ้น เพื่อแลกเปลี่ยนความคิด ช่วยกันแก้ไขปัญหา และร่วมกันสร้างสินค้าและบริการการท่องเที่ยวใหม่ๆขึ้นมา จากกลุ่มก็มักจะพัฒนาขึ้นมาเป็นเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของการสร้างเครือข่ายภายในชุมชนตามแนวคิดของสำนักงานพัฒนาการท่องเที่ยวว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หรือชุมชนอื่น ๆ ที่มีลักษณะบางอย่างใกล้เคียงกัน มาร่วมกันคิด เพื่อการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ทักษะ การเรียนรู้ระหว่างกันขยายโอกาส ประสบการณ์การเรียนรู้ให้กว้างขวาง สร้างความเข้าใจ รวมถึงการมีข้อตกลงร่วมกันในรูปแบบต่าง ๆ จากหน่วยงานภาครัฐซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีส่วนในการสนับสนุน ส่งเสริมให้สถานประกอบการธุรกิจท่องเที่ยวและบริการมีศักยภาพการให้บริการที่ดี ดังนั้น การผลักดันนโยบายไปสู่การปฏิบัติได้นั้นจะต้องมีการทำงานเป็นเครือข่าย ซึ่งจะต้องมีการ

ประสานงานเสมอ เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนในเรื่องต่างๆ และให้เกิดความยั่งยืน
ขึ้นกับอำเภอขุนยวม

ปัจจุบันเครือข่ายการท่องเที่ยวภายในอำเภอขุนยวมเกิดขึ้นอย่างหลวมๆ ใน
ลักษณะเครือข่ายส่วนตัวที่ยังไม่มีการสร้างความร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเท่าใดนักต่าง
คนต่างจัดการไปตามแนวทางการพัฒนาของตนเองทำให้ภาพของเครือข่ายการ
ท่องเที่ยวของอำเภอขุนยวมไม่ชัดเจนนัก นอกจากนี้ยังมีเครือข่ายที่เลี้ยวจากภายนอก
ซึ่งมักจะมึบบทบาทในการให้ความช่วยเหลือให้คำปรึกษาในการบริหารจัดการการ
ท่องเที่ยวในชุมชนซึ่งเมื่อชุมชนสามารถบริหารจัดการการท่องเที่ยวชุมชนตนเองได้
ชุมชนนั้นก็จะเป็นชุมชนตัวอย่างหรือที่เลี้ยงให้กับชุมชนอื่นๆต่อไปดังกรณี
ตัวอย่างจากชุมชนบ้านเมืองปอน นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มเครือข่ายชุมชนท่องเที่ยวที่
ได้รับการส่งเสริมพัฒนาจากภาครัฐซึ่งเป็นเครือข่ายเชิงนโยบายแต่ในความเป็นจริงแต่
ละชุมชนนั้นต่างฝ่ายต่างพัฒนาไปตามทิศทางของตนเองโดยไม่มีความร่วมมือระหว่าง
ชุมชน ดังนั้นการสร้างเครือข่ายของการท่องเที่ยวจึงเป็นสิ่งที่พึงพัฒนาให้เป็นรูปธรรม
ที่ชัดเจนเนื่องจากการสร้างเครือข่ายเพื่อการท่องเที่ยวของขุนยวมจะช่วยส่งเสริมและ
พัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวของขุนยวมอย่างมั่นคงและยั่งยืนในอนาคต

ปัจจุบันกลุ่มท่องเที่ยวขุนยวม ถือเป็นกลุ่มที่กำลังดำเนินการขับเคลื่อนการ
ท่องเที่ยวชุมชนในเขตพื้นที่เทศบาลขุนยวมซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ซึ่งใน
อนาคต หากทางกลุ่มสามารถเริ่มต้นขับเคลื่อนการท่องเที่ยวได้อย่างจริงจัง ด้วย
ศักยภาพของพื้นที่และความเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ขุนยวม ในอนาคตกลุ่มท่องเที่ยว
ขุนยวมสามารถที่จะพัฒนาตนเองในการเป็นแม่ข่ายของกลุ่มท่องเที่ยวของอำเภอ
ขุนยวมได้เป็นอย่างดี โดยสามารถช่วยเหลือให้คำปรึกษา การประชาสัมพันธ์ข่าวสาร
การนำเสนอสินค้าบริการการท่องเที่ยวของกลุ่มชุมชนท่องเที่ยวต่างๆในอำเภอขุนยวม

การสร้างสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

คำว่าสินค้าและบริการในที่นี้ มิได้หมายถึงวัตถุดิบของที่ลูกค้าจะสามารถ
เลือกซื้อโดยการหยิบขึ้นมาดูรายละเอียดของสินค้าก่อนการตัดสินใจซื้อสินค้า
เหล่านั้น แต่ทว่าสินค้าและบริการของการท่องเที่ยวล้วนแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ทั้งนี้
เพราะคุณลักษณะของสินค้าท่องเที่ยวนั้นพิเศษกว่าสินค้าประเภทอื่นๆ กล่าวคือ การ
ท่องเที่ยวถือเป็นสินค้าและบริการที่จับต้องไม่ได้ ไม่สามารถที่จะทดลองใช้บริการก่อน
ได้ ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ และยังต้องเดินทางไปใช้บริการสินค้านั้นด้วยตนเอง

ดังนั้นการตัดสินใจซื้อสินค้าทางการท่องเที่ยวหรือการตัดสินใจซื้อทัวร์ไปเที่ยว บางครั้งเราเรียกสินค้าท่องเที่ยวว่าเป็น Information product เพราะการท่องเที่ยว เป็นสินค้าที่ต้องให้ข้อมูลรายละเอียดสินค้ามากที่สุด ดีที่สุด เสมือนจริงที่สุดแทนการ นำเสนอสินค้าที่เป็นของจริงให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัส เพื่อสร้างความมั่นใจก่อนการ ตัดสินใจ โดยต้องคำนึงว่าจะทำอะไรที่จะให้นักท่องเที่ยวมาใช้บริการและซื้อสินค้า ให้มากที่สุด จึงจำเป็นต้องนำข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องครบถ้วน เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ เลือกใช้ในการตัดสินใจซื้อสินค้าและบริการดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาชุมชนให้กลายเป็นสินค้าและ บริการทางการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม หรือการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ที่ จะสามารถทำให้นักท่องเที่ยวประทับใจ และกลับมาใช้บริการอีกครั้ง โดยการสร้าง คุณค่า และมูลค่าการท่องเที่ยวโดยชุมชนผ่านสินค้าบริการด้วยโมเดลจิตและการ บริการที่แฝงด้วยเสน่ห์แห่งวิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่นพร้อมทั้งสินค้าที่ระลึก โดย สินค้าที่ระลึกต้องสะท้อนคุณค่าจากผู้ให้ด้วยความปรารถนาดีที่มีต่อกัน สิ่งสำคัญคือ ต้องสะท้อนคุณค่าของความเป็นความเป็นอัตลักษณ์ท้องถิ่น คุณค่าแห่งความทรงจำ และคุณค่าทางจิตใจ การสร้างสินค้าทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมนั้น เป็นการ นำเอาวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วมาปรับปรุงให้เกิดเป็นสินค้าใหม่ แต่ยังคงสะท้อนความ เป็นเอกลักษณ์ความเป็นตัวแทนของท้องถิ่นได้ดี

ความหลากหลายทางชาติพันธุ์ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ ของอำเภอขุนยวมส่งผลให้ขุนยวมมีศักยภาพในการพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมให้เป็น สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี ที่ผ่านมามีการส่งเสริมพัฒนาการ สร้างสินค้าและบริการเพื่อการท่องเที่ยวจากหน่วยงานภาครัฐและสถานศึกษาหลาย แห่ง แต่ทว่าสิ่งที่ขาดหายไปคือชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจในเรื่องการสินค้าและบริการ การท่องเที่ยวมากนักโดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับการรอให้บริการแต่ไม่มีการพัฒนา ในเรื่องของการตลาดและประชาสัมพันธ์ทำให้การเข้าถึงข้อมูลของนักท่องเที่ยวมีน้อย มาก ส่งผลให้เกิดวิกฤตการณ์ที่ทำให้ชุมชนท่องเที่ยวหลายชุมชนต้องยุติบทบาทลง สินค้าและบริการต่างๆ ที่เคยเกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่หน่วยงานภาครัฐเคยเข้ามา ส่งเสริมกลับหายไป หากยังปล่อยให้อยู่ในภาวะแบบนี้ต่อไปอาจจะมิชุมชนท่องเที่ยว อื่นๆ ยุติบทบาทด้านการท่องเที่ยวของชุมชนลง

การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน การท่องเที่ยว

การเพิ่มมูลค่าทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท่องเที่ยวสามารถกระทำให้หลากหลายวิธีการ ซึ่งสามารถช่วยให้ทรัพยากรทางวัฒนธรรมที่เป็นทุนทางสังคมพัฒนาให้เกิดมูลค่าในฐานะเป็นสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่ช่วยเสริมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท่องเที่ยว วัฒนธรรมคือ สิ่งที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ เป็นต้นทุนที่สามารถสร้างรายได้ให้สังคมอยู่ดีกินดี มีความมั่นคง วัฒนธรรมจึงเป็นกลไกที่สามารถนำรายได้กระจายสู่ชุมชน ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน เป็นอุตสาหกรรมบริการที่ทำรายได้มหาศาลให้กับประเทศอยู่แล้ว ดังนั้นการใช้ทุนวัฒนธรรมยกระดับการท่องเที่ยวชุมชน จึงเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มในรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยนำเอาทรัพยากรในชุมชนทั้งทางธรรมชาติ มรดกภูมิปัญญา ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชุมชน งานหัตถกรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีของชุมชน มาเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดรูปแบบการท่องเที่ยวภายใต้กรอบแนวคิดการจัดการอย่างยั่งยืน สามารถสร้างรายได้ให้กับท้องถิ่นโดยตรง โดยเฉพาะอำเภอขุนยวมมีทรัพยากรมากมาย ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่รอการพัฒนาขึ้นเป็นสินทรัพย์สร้างสรรค์ และต่อยอดเป็น อุตสาหกรรมสร้างสรรค์ อันหมายถึง กลุ่มกิจกรรมการผลิตที่ต้องพึ่งพาความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งสำคัญ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ได้นำเอาวัฒนธรรมมาเป็นจุดขายเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยวทั้งภายในประเทศและชาวต่างประเทศ ที่ต่างสนใจจะเรียนรู้วัฒนธรรม มรดกทางประวัติศาสตร์ เยี่ยมชมงานสถาปัตยกรรม และสัมผัสกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ รวมถึงซื้อสินค้าที่ระลึกที่เป็นงานหัตถกรรมอันเป็นงานฝีมือที่เกิดจากภูมิปัญญา ของคนในท้องถิ่นล้วนเป็นช่องทางการสร้างรายได้ให้กับชุมชน การเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจจากแหล่งมรดกศิลปวัฒนธรรม นอกจากจะเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนสามารถพัฒนาสร้างสรรค์และต่อยอดทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเพิ่มรายได้แล้ว ยังเป็นการอนุรักษ์และฟื้นฟูอัตลักษณ์และวิถีชีวิตวัฒนธรรมดั้งเดิม ให้เข้มแข็งและดำรงอยู่อย่างยั่งยืนสืบไป แนวทางในการพัฒนาศักยภาพเพื่อเพิ่มมูลค่าและส่งเสริมรายได้ให้กับประชาชนมีดังนี้

1. การพัฒนาผลิตภัณฑ์แหล่งท่องเที่ยวภายในพื้นที่อำเภอขุนยวม ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีจุดขาย (UNSEEN) มุมมองใหม่ๆ ที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานระดับสากลด้วยการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมเชื่อมโยงด้านประวัติศาสตร์ ธรรมชาติ เกษตรหรือแหล่งท่องเที่ยวชุมชนให้มีความยั่งยืนสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของชุมชน ส่งเสริมการประชาสัมพันธ์การเผยแพร่ภาพลักษณ์ด้านการท่องเที่ยวของชุมชนขุนยวมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมและยกระดับความเชื่อมั่นให้แก่นักท่องเที่ยวในมุมมองใหม่ๆ

2. เสนอยุทธศาสตร์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแหล่งท่องเที่ยว เชื่อมโยงการปรับปรุงทัศนียภาพอำเภอขุนยวมกับแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เช่น ชุมชนบ้านห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย ชุมชนบ้านรักไทย อำเภอเมือง หรือโอกาสจากการพัฒนาเส้นทางห้วยตั้นนุ่นสู่ชายแดนเชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวของประเทศเพื่อนบ้านโดยเฉพาะประเทศสหภาพเมียนมา ซึ่งปัจจุบันทางหน่วยงานภาครัฐกำลังดำเนินการสร้างเส้นทางเชื่อมอำเภอขุนยวมกับประเทศสหภาพเมียนมาผ่านช่องทางผ่อนปรนการค้าบ้านห้วยตั้นนุ่นอยู่แล้ว นอกจากนี้สามารถเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวจากอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นเส้นทางที่นักท่องเที่ยวนิยมเข้าสัมผัสวิถีวัฒนธรรมและธรรมชาติอยู่แล้ว เป็นต้น

3. การผลักดันยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว เพื่อลดความเหลื่อมล้ำและขจัดความยากจนของชุมชนด้านการท่องเที่ยวกับหน่วยงานหลัก สถานศึกษาเพื่อการค้นคว้าวิจัย เพื่อเพิ่มรายได้สินค้าและบริการ ของที่ระลึกจากอำเภอขุนยวมเพิ่มเติม จัด TRADESHOW และ ROAD SHOW เพื่อช่วยให้ประชาชนในท้องถิ่นมีความรู้ มีรายได้เพิ่มขึ้นจากการท่องเที่ยวด้วยการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน และการพัฒนาขีดความสามารถของชุมชนให้สามารถพัฒนารูปแบบสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น

4. พัฒนานวัตกรรมใหม่ๆ ให้กับผู้ประกอบการท่องเที่ยวในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน เพื่อสร้างความมั่นคงในทรัพยากรบุคลากรทางการท่องเที่ยว โดยเสนอให้ลูกหลานในขุนยวม กลับมาใช้ชีวิตในชุมชน นำแนวคิดใหม่มาพัฒนาต่อยอดให้กับท่องเที่ยวขุนยวมต่อไป พร้อมเสริมสร้างคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งการมีจิตใจในการให้บริการให้กับบุคลากรด้านการท่องเที่ยวของชุมชนด้วย การเร่งพัฒนาศักยภาพแรงงานวิชาชีพ บุคลากรด้านการท่องเที่ยว และการส่งเสริมอาชีพเพื่อไม่ให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานด้านการท่องเที่ยว

การส่งเสริมอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อการท่องเที่ยว

ทุนทางวัฒนธรรม คือ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมซึ่งแบ่งตามรูปธรรม และนามธรรมออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือที่จับต้องได้ (Tangible) และที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) ซึ่งกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดไว้มี 6 สาขา ได้แก่ 1) ภาษา และวรรณกรรมพื้นบ้าน 2) ศิลปะการแสดง 3) แนวทางปฏิบัติทางสังคม พิธีกรรม และงานเทศกาล 4) งานช่างฝีมือดั้งเดิม 5) ความรู้และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับธรรมชาติและจักรวาล และ 6) กีฬาภูมิปัญญาไทย นอกเหนือจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้แล้ว ประเทศไทยยังมีมรดกทางศิลปวัฒนธรรม ในรูปแบบของโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และงานศิลปกรรมต่างๆ ที่บรรพบุรุษได้สรรค์สร้างส่งสมสืบทอดมาเป็นมรดกวัฒนธรรมให้แก่ชนรุ่นหลัง ซึ่งมรดกวัฒนธรรมหลายอย่างของไทยนั้นยังได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกโลกและตัวแทนมรดกวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติจากยูเนสโก นับเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมที่มีมูลค่ามหาศาลทุนทางวัฒนธรรมทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นต้นน้ำของห่วงโซ่มูลค่า ในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สร้างสรรค์ โดยเราสามารถนำทุนวัฒนธรรม เช่น เรื่องราว และเนื้อหาของวัฒนธรรม มาสร้างความโดดเด่นให้กับผลิตภัณฑ์ของตน หรือใช้ทุนทางวัฒนธรรมสร้างความแตกต่างหรือจุดขายให้กับสินค้า เกิดเป็นสินค้า วัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์ที่โดดเด่นและทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าและบริการ

การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมขึ้นมาให้เกิดเป็นอัตลักษณ์เฉพาะตนเองหรือเฉพาะถิ่นได้นั้นสามารถต่อยอดไปสู่การสร้างแบรนด์ให้กับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของท้องถิ่นได้อีกด้วย การสร้างแบรนด์ของการท่องเที่ยวชุมชนไม่ใช่แค่การสร้างชื่อหรือโลโก้ของสินค้าแต่หมายถึงตัวตนของสินค้า มูลเหตุของการสร้างแบรนด์คือ เครื่องมือสื่อสารทางการตลาดที่สร้างความแตกต่างทางการแข่งขัน ทำให้เราอยู่เหนือคู่แข่ง อยู่เหนือจากการแข่งขันด้านราคา การสร้างแบรนด์ คือ การสร้างภาพลักษณ์ของสินค้าออกไปสู่สายตาของผู้บริโภค สร้างการจดจำ ความน่าเชื่อถือในสินค้า ไม่ว่าสินค้านั้นๆ จะอยู่ในรูปแบบใดก็ตาม อาจอยู่ในรูปแบบผลิตภัณฑ์ การบริการ หรืออยู่ในรูปแบบของชุมชนท่องเที่ยว เมื่อผู้บริโภคเกิดความเชื่อมั่นก็สามารถสร้างโอกาส ทำให้ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวนึกถึงเราเป็นอันดับแรก ขั้นตอนก่อนที่จะสร้างแบรนด์ของตนเองจำเป็นต้องสร้างจุดเด่นจุดขาย สร้างภาพลักษณ์ของตนเองให้ชัดเจน เพื่อให้สินค้าเกิดความแตกต่างจากท้องตลาด ต้องรู้จักตัวตนที่แท้จริงว่าเรา

เป็นชุมชนท่องเที่ยวแบบไหน มีอัตลักษณ์และวิถีชีวิตท้องถิ่นอย่างไร สินค้าและบริการของเราคืออะไรจะขายอะไรให้นักท่องเที่ยว และอีกหนึ่งสิ่งสำคัญก่อนการสร้างแบรนด์ คือ ต้องสร้างคุณภาพของสินค้าและบริการของตนเองให้ดีกว่าคนอื่น เพื่อให้แน่ใจว่า ผู้บริโภคจะได้รับสิ่งที่ดีที่สุดจากสินค้าและบริการของเรา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้สินค้าและบริการหรือแบรนด์ของเรามีความยั่งยืน เมื่อชุมชนเจ้าของทุนทางวัฒนธรรมค้นหาตัวตนเจอแล้ว จะทำให้ภาพของแบรนด์นั้นๆ เด่นชัดขึ้น แนวทางการจัดการเพื่อการสร้างอัตลักษณ์สินค้าและบริการทางวัฒนธรรมหรือเส้นทางการสร้างแบรนด์ สามารถกล่าวโดยสรุปดังนี้

1. การสร้างโลโก้ หรือสัญลักษณ์ที่เป็นตัวแทนของสินค้าบริการ ของชุมชน รวมถึงความรู้สึกด้วย ไม่ว่าจะเป็นชื่อสัญลักษณ์ที่เป็นโลโก้สีของแบรนด์ ซึ่งบางทีอาจต้องจดลิขสิทธิ์เอาไว้ เพื่อให้มีผลทางกฎหมาย ป้องกันการลอกเลียนแบบ เทคนิคการสร้างโลโก้ คือ ควรกำหนดเป้าหมายของโลโก้เอาไว้ว่า เมื่อผู้บริโภคเห็นแล้ว จะทำให้เขานึกถึงอะไร การออกแบบโลโก้ต้องสื่อให้เชื่อมโยงกับสินค้าและบริการของชุมชน

2. สร้างสโลแกน ซึ่งอยู่ในรูปของคำนิยาม หรือคำบรรยายสั้นๆ ที่จะบอกเล่าภาพลักษณ์ของชุมชน มีไว้เพื่อเกื้อหนุนตัวโลโก้ ทำให้ผู้บริโภคจดจำแบรนด์ได้ง่ายขึ้น ตัวอย่าง เช่น ชุมชนบ้านแม่อุคหลวง เป็นชุมชนที่เพราะปลูกกาแฟแม่อุค และมีทัศนียภาพที่สวยงามรวมถึงอัตลักษณ์ของชุมชนอย่างครบวงจรอาจจะใช้จุดเด่นเหล่านี้มาพัฒนาสร้างให้สโลแกนที่เป็นการสร้างการรับรู้อย่างง่ายไม่ซับซ้อน บ่งบอกตัวตนความเป็นชุมชนบ้านแม่อุคหลวง เป็นต้น

3. สร้างเรื่องราว คือ การสร้างเรื่องเล่า คุณค่า ที่มาและความสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จของแบรนด์ เป็นสิ่งหนึ่งที่ทำให้แบรนด์ มีแต้มต่อเหนือกว่าคู่แข่ง หากแบรนด์ไหนมี เรื่องเล่ามาก จะได้เปรียบในแง่ของการเป็นที่จดจำของนักท่องเที่ยว รวมถึงการดึงดูดนานเรื่องราวมุมปัญญาของชุมชนที่มีอยู่มากมาย มาถ่ายทอดนำมาสู่ที่มาของผลิตภัณฑ์และที่มาของชุมชนให้ผู้คนได้รู้จัก ยิ่งจะเป็นการเพิ่มเสน่ห์ให้กับแบรนด์ เรื่องราวที่ได้นั้นยังสามารถเชื่อมเข้าสู่อารมณ์ของผู้บริโภคได้ เป็นกุญแจสำคัญทางการตลาดที่สามารถดึงดูดตัวตนของแบรนด์นั้นๆ เข้าไปอยู่ในใจของผู้บริโภคได้ การบอกเล่าเรื่องราวที่เชื่อมโยงวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าไปในบรรจุภัณฑ์ด้วย จึงช่วยสร้างตราयीหรือสร้างแบรนด์ให้โดนใจผู้บริโภคได้ดียิ่งขึ้น

4. สร้างการรับรู้แบรนด์ หรือทำให้แบรนด์เป็นที่รู้จักและจดจำทำให้ผู้บริโภครับรู้ เราคือใคร เป็นสินค้าและบริการประเภทใด ได้มาตรฐานหรือรางวัลอะไรมาบ้าง โดยเลือกวิธีการสื่อสารและช่องทางที่เหมาะสม สร้างความคุ้นเคยระหว่างสินค้าและผู้บริโภค เมื่อได้ยินชื่อแบรนด์บ่อยๆ เขาจะจำได้ และจำได้เป็นชื่อแรกในที่สุด สร้างกลยุทธ์หรือเส้นทางในการสร้างแบรนด์ให้ชัดเจน ทำให้คนในชุมชนหรือองค์กรของเรา เข้าใจถึงเป้าหมายหรือจุดประสงค์ที่จะต้องร่วมเดินไปในทิศทางเดียวกัน เป็นเสมือนแผนที่หรือเส้นทางไปสู่ความสำเร็จ ซึ่งจะทำให้เกิดความเชื่อมั่นในชุมชนหรือองค์กรมากยิ่งขึ้น อีกทั้งเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจในตัวสินค้าและบริการ ทำให้ผู้บริโภคได้ทำความรู้จักกับเรามากขึ้น

ปัญหาของการจัดการอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของอำเภอขุนยวมคือ ชุมชนยังขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างแบรนด์สินค้าและบริการของตนเอง มีทุนทางวัฒนธรรมจำนวนมากสามารถผลิตสินค้าและบริการได้ดีแต่ไม่สามารถที่จะเข้าถึงนักท่องเที่ยวได้โดยตรงเนื่องจากไม่มีการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มท่องเที่ยวพื้นที่ขุนยวมที่เด่นชัดอีกทั้งยังไม่มีรู้จักกระบวนการสร้างมูลค่าทางวัฒนธรรมอันจะนำมาสู่การสร้างแบรนด์ของท้องถิ่นได้ ปัญหานี้จึงเป็นประเด็นสำคัญของการจัดการการท่องเที่ยวภายในพื้นที่อำเภอขุนยวมซึ่งส่งผลต่อความยั่งยืนทางการท่องเที่ยวของพื้นที่

ศักยภาพของอำเภอขุนยวมกับการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม

ศักยภาพของอำเภอขุนยวมกับการพัฒนาสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีจุดแข็งจาก มีความโดดเด่นทางด้านประวัติศาสตร์ โดยเฉพาะอนุสรณ์สถานสงครามโลกครั้งที่สองของทหารญี่ปุ่นใช้เป็นที่พักและใช้เป็นเส้นทางในการลำเลียงยุทธโปกรณ์และกำลังพลเข้าไปสู่ประเทศสหภาพเมียนมา ส่งผลให้เกิดเส้นทางท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ ได้แก่ เส้นทางตามรอยเดินทัพทหารญี่ปุ่นบ้านต่อแพสู่ห้วยต้นนุ่น และพิพิธภัณฑ์อนุสรณ์สถานมิตรภาพไทย-ญี่ปุ่นขึ้น นอกจากนี้อำเภอขุนยวม มีความหลากหลายในเรื่องทรัพยากรการท่องเที่ยวและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบทั้งการท่องเที่ยวชุมชน ได้แก่ บ้านเมืองปอน ชุมชนขุนยวม หมู่บ้านท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถี บ้านหัวแม่สุริน บ้านต่อแพ บ้านห้วยต้นนุ่น บ้านปางตองและบ้านแม่อุค การท่องเที่ยวทางธรรมชาติ เช่น ทุ่งดอกบัวตองดอยแม่อุค น้ำตกแม่สุรินทร์ อ่างเก็บน้ำห้วยสอติ๋ม ด้วยเหตุนี้ทำให้อำเภอขุนยวมมีผู้ประกอบการจำนวนมากเพื่อการรองรับนักท่องเที่ยว ทั้งที่พัก โรงแรม รีสอร์ท โฮมสเตย์ร้านอาหาร เป็นต้น อีกทั้ง

จารีตประเพณีของอำเภอขุนยวม ยังมีเสน่ห์และมีคุณค่าน่าชมตามวิถีพื้นบ้านของชาว ขุนยวมนอกจากนี้ยังมีบุคลากรทางวัฒนธรรมจำนวนมากที่มีศักยภาพในการส่งเสริม ให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นและการฝึกการบริการด้านการ ท่องเที่ยว เช่น การสอนการแสดง ฟ้อนนก ฟ้อนโตให้กับนักเรียนโรงเรียนชุมชนบ้าน ต่อแพ และโรงเรียนบ้านเมืองปอน การฝึกบริการนักท่องเที่ยวของนักเรียนโรงเรียน บ้านปางตอง และสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือความความสามัคคี ของคนในชุมชนใน การให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การแสดงศิลปพื้นบ้าน การจัดงาน ประเพณีของชุมชน นอกจากนี้อำเภอขุนยวมยังได้รับโอกาสจากการส่งเสริมจาก ภาครัฐบาลจากโครงการการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน ในปี 2561 มีการ คัดเลือกหมู่บ้านในอำเภอขุนยวมให้เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยววิถีชีวิตและการส่งเสริมการ ท่องเที่ยวโดยชุมชนจากพี่เลี้ยงคือหน่วยงาน จากอพท.จังหวัดน่าน ในการเข้ามา ส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนขุนยวม เกิดมีชุมชนที่เป็นเครือข่าย CBT ทำให้สามารถ เชื่อมโยงกับชุมชนท่องเที่ยวอื่นๆจากภายนอก จากนโยบายของรัฐบาลที่กระตุ้นให้คน ไทยเดินทางท่องเที่ยวในประเทศ ลดการเดินทางไปต่างประเทศส่งผลให้นักท่องเที่ยว เริ่มรู้จักขุนยวมมากขึ้นและสุดท้ายโอกาสจากการพัฒนาและปรับปรุงเส้นทางเชื่อมโยง ยังประเทศพม่าผ่านจุดผ่อนปรนการค้าช่องทางห้วยต้นนุ่นจะส่งผลก่อให้เกิดความ เปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของขุนยวมในอนาคต

จุดอ่อนด้านการท่องเที่ยวของอำเภอขุนยวมโดยทั่วไปนักท่องเที่ยวจะเข้ามา เที่ยวอำเภอขุนยวมเฉพาะช่วงเทศกาลทุ่งดอกบัวตองบานเป็นส่วนใหญ่แต่ทั่ว ระยะเวลาเทศกาลเป็นระยะเวลาสั้นๆเพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น หลังจากช่วงเทศกาล ดังกล่าวนักท่องเที่ยวที่เข้ามาขุนยวมโดยตรงจะน้อยลง กลายเป็นเพียงเมืองผ่านของ กลุ่มนักท่องเที่ยวเท่านั้น อีกประการหนึ่งพื้นที่อำเภอขุนยวมไม่มีรถโดยสารสาธารณะ ภายในอำเภอเพื่อเชื่อมชุมชนและสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ รวมทั้งไม่มีบริการเช่า ยานพาหนะให้กับนักท่องเที่ยว ดังนั้น เมื่อนักท่องเที่ยวมาขุนยวมจำเป็นต้องใช้รถ โดยสารส่วนตัวเท่านั้นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งคือชุมชนท่องเที่ยวส่วนใหญ่ยังขาด ความรู้ความเข้าใจในการท่องเที่ยว จึงเป็นเหตุทำให้การส่งเสริมการท่องเที่ยวใน อำเภอขุนยวมในบางชุมชนไม่มียั่งยืน นอกจากนี้ในช่วงเวลาที่ผ่านมภาวะเศรษฐกิจ โลกไม่มีเสถียรภาพ โดยเฉพาะในช่วงเกิดโรคระบาด COVID 19 เป็นสาเหตุทำให้นักท่องเที่ยวไม่สามารถเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในพื้นที่ขุนยวม นอกจากนี้การที่จะ อาศัยจุดขายจากทุ่งดอกบัวตองอย่างที่ผ่านมาแน่นอนจะต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการ

นำเสนอใหม่หรือสร้างจุดเด่นให้ดีขึ้นเนื่องจากปัจจุบันเกิดคู่แข่งขึ้นทางการท่องเที่ยวขึ้นแล้ว เช่น ทุ่งบัวตองที่อำเภอแม่เมาะ จังหวัดลำปาง มีระยะทางไกลและการเดินทางสะดวกกว่า เป็นต้น สำหรับพื้นที่ทุ่งดอกบัวตองในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยวการรับรองนักท่องเที่ยวมากเกินไป อาจทำให้ละเลยการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมกลายเป็นการทำลายแหล่งท่องเที่ยวโดยไม่รู้ตัว โดยเฉพาะลานกางเต็นท์ในบริเวณดอยแม่ฮูคอ ที่มีนักท่องเที่ยวเป็นจำนวนมากที่อาจจะสร้างความเสื่อมเสียให้กับพื้นที่ผืนป่าในอนาคต

บทบาทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้โครงการพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวม

ชุดโครงการวิจัยพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวมนี้เป็นโครงการวิจัยที่ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของอำเภอขุนยวมทั้งพื้นที่ชุมชนเมืองและชุมชนชนบท ที่มีความสัมพันธ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความหลากหลาย โดยเฉพาะมรดกทางวัฒนธรรมที่มีลักษณะเฉพาะกลุ่มและหรือลักษณะร่วม โดยเฉพาะงานสถาปัตยกรรมและศิลปกรรมงานหัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน และการจัดการทางวัฒนธรรม โดยเน้นการต่อยอดจากองค์ความรู้ที่มีอยู่แล้วด้วยเหตุที่มีรากฐานทางเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน แต่มีความแตกต่างกันทางสภาพแวดล้อมทางกายภาพของพื้นที่โครงการพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวม มุ่งเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในอำเภอขุนยวม จังหวัดแม่ฮ่องสอน มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดกระบวนการบริหารจัดการในโครงการพิพิธภัณฑน์มีชีวิตเมืองขุนยวมบนฐานของแนวคิดการพัฒนาและสามารถดำรงรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าไว้สืบไปอย่างยั่งยืน ด้วยกลไกและกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนอีกทั้งจะเป็นฐานข้อมูลที่สำคัญที่ใช้เป็นแนวทางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของอำเภอขุนยวม ในอนาคต

บทบาทการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายใต้โครงการพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวมถือเป็นบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนพิพิธภัณฑน์ให้มีชีวิตโดยทั้งขึ้นอยู่กับกระบวนการจัดการในอีกหลายขั้นตอนกว่าที่จะสามารถสร้างพิพิธภัณฑน์มีชีวิตขุนยวมให้เป็นรูปธรรมภายใต้ความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ซึ่งปีที่ผ่านมายังเป็นกระบวนการรวบรวมองค์ความรู้ในส่วนงานภาคสนามเพื่อนำมาวิเคราะห์และจัดการองค์ความรู้ที่ได้มาสังเคราะห์เพื่อใช้ในการเตรียมการดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมในปีต่อไปซึ่งจะ

เป็นเรื่องราวการจัดการองค์ความรู้ภายในชุมชนที่มีศักยภาพหรือดำเนินการสร้างเครือข่ายเพื่อการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมซึ่งจะนำมาสู่การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมเหล่านั้นให้เป็นสินค้าและบริการสำหรับการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมต่อไป

ในช่วงเวลาหนึ่งปีที่ผ่านมาการลงพื้นที่สำรวจข้อมูลศักยภาพในด้านการท่องเที่ยวมิติต่างๆพบว่าอำเภอขุนยวมมีความพร้อมในการพัฒนาสู่เมืองท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีเนื่องจากความพร้อมในด้านความหลากหลายของทรัพยากรการท่องเที่ยวในพื้นที่ที่สามารถพัฒนาต่อยอดให้เกิดแรงจูงใจในการเข้ามาเที่ยวในพื้นที่ขุนยวมได้ในอนาคต โดยการใช้พื้นที่และข้อมูลของโครงการพิพิธภัณฑสถานชาติขุนยวมเป็นตัวกลางประสานงานในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมภายในอำเภอขุนยวมในอนาคต จากการประชุมกับกลุ่มการท่องเที่ยวขุนยวมสะท้อนให้เห็นว่าผลจากการสำรวจวิจัยในครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อทางกลุ่มเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากปัจจุบันทางกลุ่มยังคงค้นหาทิศทางในการดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของทางกลุ่มแต่เนื่องด้วยข้อจำกัดของเวลาและงบประมาณจึงยังต้องพึ่งพาข้อมูลและการจัดอบรมจากทางโครงการเพื่อสร้างบุคลากรทางการท่องเที่ยวและการจัดการควบคุมไปกับกระบวนการสร้างความตระหนักรู้ถึงคุณค่าของศิลปะและวัฒนธรรมท้องถิ่น โดยผ่านการอบรมการอนุรักษ์งานศิลปหัตถกรรมท้องถิ่นในวิถีชีวิตและงานพุทธศิลป์

การฝึกวิชาชีพการบริการนักท่องเที่ยวของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาโรงเรียนบ้านปางตอง

รายการอ้างอิง

- ¹ วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, **พิพิธภัณฑน์มิชีวิต**, แหล่งที่มาของข้อมูล <https://th.wikipedia.org/wiki/พิพิธภัณฑน์มิชีวิต>, วันเผยแพร่ข้อมูล 9 มีนาคม 2556, วันเข้าถึงข้อมูล 16 มีนาคม 2563.
- ² นางอรรณ บัญพิทักษ์, **ประเพณีท้องถิ่นอำเภอขุนยวม**, (แม่ฮ่องสอน: สภาวัฒนธรรมขุนยวม, 2549) หน้า 253-254.
- ³ กำนันบุญศรี นุชจิโน แหล่งข้อมูลที่ได้นำได้มาจาก เจ้าอาวาสวัดม่วยต่อ ท่านพระครูอนุสรณ์ศาสนกิจ (วันที่ 6 พฤศจิกายน 2562)

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล : รองศาสตราจารย์ ดร.สืบศักดิ์ แสนยาเกียรติคุณ

หน่วยงาน : ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เลขที่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์มือถือ : 086-9220944 โทรสาร : 053211724
E-mail : suebsaksanyakiatikus@gmail.com

ความชำนาญ/ความสนใจพิเศษ : ศิลปะไทย/ศิลปะไท/การจัดการศิลปะและวัฒนธรรม

ชื่อ-สกุล : อาจารย์ ดร.สรารัฐ รุปีน

หน่วยงาน : ภาควิชาศิลปะไทย คณะวิจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
เลขที่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200
โทรศัพท์มือถือ : 082-8975495 โทรสาร : 053211724
E-mail : sarawut.roopin@gmail.com

ความชำนาญ/ความสนใจพิเศษ : หัตถกรรมและศิลปะพื้นบ้าน / พุทธศิลป์

ชื่อ-สกุล : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ฐานกรณ์ เครือระยา

หน่วยงาน : กลุ่มสาขาวิชาพัฒนาสุขภาพ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้
เลขที่ 63 ม.4 ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 50290
โทรศัพท์มือถือ : 082-5622278 โทรสาร : 053875208 ต่อ 167
E-mail : golf_tortok@outlook.com

ความชำนาญ/ความสนใจพิเศษ : ศิลปะไทย / พุทธศิลป์ / การจัดการศิลปะและวัฒนธรรม

ชื่อ-สกุล : อาจารย์ธวัชชัย ท่าทอง

หน่วยงาน : สาขาวิชาการท่องเที่ยว คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
เลขที่ 119 ม.9 ตำบลชมพู อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง 52100
โทรศัพท์มือถือ : 098-2682681
E-mail : tawatchaitumtong@gmail.com

ความชำนาญ/ความสนใจพิเศษ : ศิลปะไทย / การท่องเที่ยว / การจัดการศิลปะและวัฒนธรรม

โครงการ แนวทางการพัฒนาเพื่อบริหารจัดการพิพิธภัณฑ์มีชีวิตขุนยวมสู่ความยั่งยืน

ทุนสนับสนุนจาก สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ISBN (e-book) 978-616-620-125-3

9 786166 201253